

2015•2016
FACULTEIT RECHTEN
master in de rechten

Masterproef
Zakelijke rechten op IP

Promotor :
Prof. dr. Vincent SAGAERT

Hanna Koonen
Scriptie ingediend tot het behalen van de graad van master in de rechten

De transnationale Universiteit Limburg is een uniek samenwerkingsverband van twee universiteiten in twee landen: de Universiteit Hasselt en Maastricht University.

Universiteit Hasselt | Campus Hasselt | Martelarenlaan 42 | BE-3500 Hasselt
Universiteit Hasselt | Campus Diepenbeek | Agoralaan Gebouw D | BE-3590 Diepenbeek

Maastricht University

2015•2016
FACULTEIT RECHTEN
master in de rechten

Masterproef

Zakelijke rechten op IP

Promotor :
Prof. dr. Vincent SAGAERT

Hanna Koonen
Scriptie ingediend tot het behalen van de graad van master in de rechten

SAMENVATTING

De titel van deze masterscriptie, "Zakelijke rechten op IP", kadert in de ruime schets van de dematerialisering van het goederenrecht. Dit fenomeen, dat recent begonnen is zich te ontpinnen in onze maatschappij en ons rechtstelsel, heeft te verreikende gevolgen om uit te rollen in een masterscriptie. De oorsprong ervan duiden kan daarentegen wel. Twee trends constitueren de dematerialisering van het eigendomsrecht. Ten eerste is in onze informatiemaatschappij de economische waarde van onlichamelijke goederen gestegen en heeft die waarde van de materiële goederen afgenomen. Zo zijn er bijvoorbeeld vele paleizen nodig om op te kunnen tegen de vermogenswaarde van de merknaam Coca-Cola. Ten tweede wordt het begrip "eigendom" tegenwoordig anders ingevuld; de beschikkingsbevoegdheid is niet langer een constitutief element van het eigendomsrecht. Het goederenrecht kent dus een dematerialisatie.

IP rechten zijn de verpersoonlijking van niet-materiële vermogensbestanddelen. Zakelijke rechten vertegenwoordigen volgens deze "uitzoom-redenering" dan het goederenrecht. Om deze kwestie te concretiseren werd er in deze masterscriptie gekozen voor één zakelijk recht, toegepast op één IP recht; meer bepaald "het vruchtgebruik op een auteursrecht". De principale onderzoeksvraag die hier uit gedestilleerd werd, luidt als volgt: "wat zijn de bevoegdheden van een vruchtgebruiker wanneer zijn recht gevestigd is op een auteursrecht?"

In de zoektocht naar antwoorden op deze vraag blijkt dat de wetgeving niet is aangepast aan de moderne evoluties. Er zijn geen specifieke bepalingen voorhanden, noch spelen de gemeenrechtelijke regels in op deze situaties. Dit betekent het startschot naar de zoektocht naar een kader, gemeenschappelijke regels waar moderne situaties naar berecht kunnen worden. Waar de Boek XI van het WER niet voorziet in autonome regels, worden de overige situaties opgevangen door gemeenrechtelijke regels.

De gemeenrechtelijke regels omtrent vruchtgebruik werden weliswaar opgesteld met een materieel voorwerp in het achterhoofd, maar buigen mee met de noden van vandaag dankzij een moderne interpretatie. In België vervult het monisme een sleutelrol in dit mechanisme. Wanneer een auteursrecht gevat wordt door een vruchtgebruik (mogelijk dankzij het ruime voorwerp van vruchtgebruik, de wil van de wetgever, en erfrechtelijk vruchtgebruik) betekent dit niet alleen dat de vruchtgebruiker bevoegdheden heeft over vermogensrechten (zoals de traditionele visie betaamt), maar ook over de morele rechten in een auteursrecht. Zowel de gebruiks- en genotsrechten als de beheersbevoegdheid en de beschikkingsbevoegdheid (begrensd door een concreet en abstract criterium) mogen nu tot het verfpaleet van de vruchtgebruiker van een auteursrecht gerekend worden.

INHOUDSOPGAVE

SAMENVATTING	1
INHOUDSOPGAVE	3
INLEIDING.....	7
DEEL I: VOORSTELLING VAN HET ONDERZOEK	9
HOOFDSTUK I. CONTEXT EN BEPERKINGEN	9
A. ALGEMENE CONTEXT	9
B. AFBAKENING VAN HET ONDERZOEK	12
HOOFDSTUK II. ONDERZOEKSVRAGEN	15
HOOFDSTUK III. ONDERZOEKSMETHODE.....	17
A. BEPERKTE GEÏNTEGREERDE MICRO EXTERNE VERGELIJKENDE STUDIE	17
B. EVALUATIEF	17
C. NORMATIEF.....	17
HOOFDSTUK IV. STRUCTUUR	19
DEEL I: VOORSTELLING VAN HET ONDERZOEK.....	19
DEEL II: DE VRAAG NAAR DE MOGELIJKHEID OF EEN VRUCHTGEBRUIK ÜBERHAUPT OP EEN AUTEURSRECHT GEVESTIGD KAN WORDEN.....	19
DEEL III: ALVORENS DE VESTIGING VAN HET RECHT	19
DEEL IV: TIJDENS HET VRUCHTGEBRUIK: RECHTEN VAN DE VRUCHTGEBRUIKER	20
DEEL V: EINDE VAN HET VRUCHTGEBRUIK	20
DEEL VI: BESLUIT	20
DEEL II: DE VRAAG NAAR DE MOGELIJKHEID OF EEN VRUCHTGEBRUIK ÜBERHAUPT OP EEN AUTEURSRECHT GEVESTIGD KAN WORDEN	21

HOOFDSTUK I. DEFINITIE EN ESSENTIËLE KENMERKEN VAN VRUCHTGEBRUIK	21
HOOFDSTUK II. DEFINITIE EN ESSENTIËLE KENMERKEN VAN HET AUTEURSRECHT	27
A. ALGEMEEN	27
B. RECHTSVERGELIJKENDE DUIDING: MONISME VERSUS DUALISME.....	29
HOOFDSTUK III. WIJZE VAN VERKRIJGING VAN VRUCHTGEBRUIK	37
A. BIJ WET	37
B. BIJ OVEREENKOMST	38
C. VERKRIJGENDE VERJARING	40
HOOFDSTUK IV. VOOR VRUCHTGEBRUIK VATBARE ZAKEN	41
HOOFDSTUK V. DE WENSELIJKHEID VAN HET VRUCHTGEBRUIK .	47
HOOFDSTUK VI. TUSSENBSLUIT 1	49
DEEL III: ALVORENS DE VESTIGING VAN HET RECHT	51
HOOFDSTUK I. AFGIFTE VAN HET GOED AAN DE VRUCHTGEBRUIKER.....	51
HOOFDSTUK II. STAAT EN BOEDELBSCHRIJVING	53
HOOFDSTUK III. BORG	55
HOOFDSTUK IV. TUSSENBSLUIT 2	57
DEEL IV: TIJDENS HET VRUCHTGEBRUIK.....	59
HOOFDSTUK I. BEVOEGDHEDEN VAN DE VRUCHTGEBRUIKER.....	59
A. INLEIDING	59
B. BESCHIKKINGSBEVOEGDHEID EN RECHT VAN VERVREEMDING VAN DE VRUCHTGEBRUIKER VAN HET AUTEURSRECHT	59
§1. Ten aanzien van het recht van vruchtgebruik	59
§2. Ten aanzien van het met vruchtgebruik bezwaarde goed	60

C.	BEHEERSBEVOEGDHEID VAN DE VRUCHTGEBRUIKER OP HET AUTEURSRECHT	67
D.	IUS UTENDI ET FRUENDI.....	74
	§1. Gebruiksrecht (<i>ius utendi</i>).....	74
	§2. Genotsrecht (<i>ius fruendi</i>)	75
HOOFDSTUK II. BEVOEGDHEDEN VAN DE BLOTE EIGENAAR.....		79
A.	BESCHIKKINGSRECHT	79
B.	BEHEERSRECHT	79
HOOFDSTUK III. VERPLICHTINGEN VAN DE VRUCHTGEBRUIKER		81
A.	BONUS PATER FAMILIAS-CRITERIUM: ABSTRACT EN CONCREET	81
B.	ONDERHOUDSVERPLICHTING	81
C.	BIJDRAGE IN DE LASTEN	81
D.	BIJDRAGE IN DE SCHULDEN VAN DE NALATENSCHAP.....	81
HOOFDSTUK IV. VERPLICHTINGEN VAN DE BLOTE EIGENAAR.....		83
A.	GENOT VERSCHAFFEN	83
B.	GROVE HERSTELLINGEN.....	83
C.	BUITENGEWONE LASTEN	84
HOOFDSTUK V. TUSSENBSLUIT 3		85
DEEL V: EINDE VAN HET VRUCHTGEBRUIK		87
HOOFDSTUK I. OORZAKEN		87
A.	VERLOPEN VAN DE DUURTIJD	87
	§1. Auteursrecht als tijdelijk recht	87
	§2. Vruchtgebruik als tijdelijk recht	88
B.	VERMENGING.....	89
C.	BEVRIJDENDE VERJARING	89
D.	OMZETTING IN VOLLE EIGENDOM	89
E.	VERVALLENVERKLARING.....	90

HOOFDSTUK II. GEVOLGEN VAN HET EINDE VAN HET VRUCHTGEBRUIK	91
A. RESTITUTIEPLICHT	91
B. RECHT OP VERGOEDING VOOR VERBETERINGEN	92
HOOFDSTUK III. TUSSENBSLUIT 4.....	93
DEEL VI: BESLUIT	95
BIBLIOGRAFIE	97

INLEIDING

Na het overlijden van de geroemde schrijver Hugo Claus, stond niet alleen de literaire wereld op zijn kop. Zijn echtgenote veroorzaakte heisa in juridische kringen door als vruchtgebruiker van zijn vermogen, onuitgegeven teksten van wijlen schrijver te publiceren zonder instemming van zijn afstammelingen. Mevrouw Claus oefende het auteursrecht van de schrijver uit? Zonder toestemming van zijn kinderen, de blote eigenaars? Voor wie zijn dan de uitgaven, wat moet er dan met dat werk of die inkomsten uit de publicatie gebeuren wanneer zij zelf sterft en het vruchtgebruik terug zal gaan naar de blote eigenaars? Vele vragen met weinig eenduidige antwoorden. Bovendien valt er weinig terug te vinden in de wetteksten over vruchtgebruik op auteursrecht. Wààr de antwoorden te vinden zouden zijn, is dan al even interessant als hun inhoud. Daarnaast rakelt "een vruchtgebruik op een auteursrecht" aanschijnend veel problemen op. Het auteursrecht heeft namelijk een specifiek karakter. Het is immaterieel, het heeft een tijdelijk karakter, het heeft een speciale economische functionaliteit dankzij de vermogenswaarde die het kan betekenen door het uitgeven van een werk of door licentieovereenkomsten af te sluiten... Tegelijkertijd is het de veruiterlijking van de persoonlijkheid van de auteur, en heeft het een erg persoonlijk karakter met een even grote persoonlijke waarde voor de auteur. Daar tegenover staat dan een vrij "ouderwetse" rechtsfiguur. Het vruchtgebruik, geschetst in het Burgerlijk Wetboek, met een andere tijdsgeest als fundament. Toen materiële goederen als grootste economische waarden beschouwd werden, kon de belangrijke rol die IP rechten tegenwoordig in vermogens spelen niet voorzien worden. De maatschappij is met andere woorden onderhevig aan meerdere evoluties die zich kruisen in de situatie van zakelijke rechten op IP. Naast de verandering van de grote economische spelers is er ook een evolutie in het fenomeen van het vruchtgebruik zelf; de bevoegdheden van de vruchtgebruiker veranderen. Ten derde zijn er ook evoluties binnen het auteursrecht, waar de deelrechten in België steeds meer als één geheel worden beschouwd. De positie van Mevrouw Claus is in dit verhaal dan zoek. Wat kan of mag of moet de vruchtgebruiker van een auteursrecht nu doen als hij dit recht heeft?

Deel I: VOORSTELLING VAN HET ONDERZOEK

HOOFDSTUK I. CONTEXT EN BEPERKINGEN

A. ALGEMENE CONTEXT

DEMATERIALISERING EIGENDOMSRECHT – In het begin van de 19^e eeuw waren lichamelijke en onroerende goederen de meest waardevolle vermogensbestanddelen. Met dat gegeven in het achterhoofd werd het voorwerp van het eigendomsrecht beperkt tot lichamelijke zaken, en zo ook werd het Burgerlijk Wetboek opgesteld naar de normen van lichamelijk, onroerende goederen als voorwerp van eigendom.¹ Het eigendomsrecht is “*het recht om op de meest volstreekte wijze van een zaak het genot te hebben en daarover te beschikken, mits men er geen gebruik van maakt dat strijdig is met de wetten en de verordeningen*”.² Het wordt gezien als het meest volmaakte en eeuwigdurende recht dat men op een, toen materiële (on)roerende zaak, kan uitoefenen. Economische veranderingen verlangen echter nieuwe interpretaties van dit traditionele concept, en dit op verschillende niveaus. Ten eerste wordt het voorwerp van zakelijke rechten, en zo ook het eigendomsrecht, niet langer beperkt tot lichamelijk (on)roerende goederen.³ Dit valt te verklaren vanuit de tendens dat onlichamelijke goederen aan waarde gewonnen hebben in het economisch verkeer.⁴ Zo kunnen bijvoorbeeld effectenportefeuilles, schuldvorderingen, intellectuele eigendomsrechten, een handelszaak... een voorname plaats innemen in het vermogen van een rechtssubject. Dit werd bevestigd door het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (hierna: EHRM) door een ruime interpretatie te hanteren m.b.t. de eigendomsbescherming.⁵ Het is duidelijk dat ook de auteursrechten binnen het materiële toepassingsgebied vallen van deze eerste tendens. Ten tweede wordt het eigendomsrecht nu ook op een andere manier ingevuld. De beschikkingsbevoegdheid dient niet langer enkel en alleen aan een eigenaar toe te komen en wordt daarom niet langer tot het wezen van het eigendomsrecht gerekend.⁶ De “dematerialisering van

¹ H. DE PAGE, *Traité élémentaire de droit civil belge*, V, *Les biens*, Brussel, Bruylant, 1975, 729, nr. 823; H. DE PAGE (en R. DEKKERS), *Traité élémentaire de droit civil belge*, VI, *Les biens*, Brussel, Bruylant, 1953, 237, nr. 305; A. GALOPIN, *Les biens, la propriété et les servitudes: cours de droit civil*, Liège, H. Vaillant-Carmanne, 1943, 9, nr. 5; W. VAN GERVEN, *Beginselen van Belgisch privaatrecht, I, Algemeen deel*, Brussel, Story-Scientia, 1987, 98, nr. 35; V. SAGAERT, “Nieuwe perspectieven op het eigendomsrecht na tweehonderd jaar Burgerlijk Wetboek” in P. LECOCQ, B. TILLEMEN en A. VERBEKE (eds.), *Zakenrecht*, Brugge, die Keure, 2005, (43) 65, nr. 30; V. SAGAERT, *Beginselen van Belgisch privaatrecht*, deel V, Mechelen, Wolters Kluwer, 2014, 116, nr. 139; cf. Franse recht: S. GINOSSAR, *Droit réel, propriété et créance. Elaboration d’un système rationnel des droit patrimoniaux*, Parijs, LGDJ, 1960, 39, nr. 15. Zie voor Nederland in de context van een vruchtgebruik: F.H.J. MIJNSSEN, A.A. VAN VELTEN en S.E. BARTELS, *Zakenrecht in Mr. C. Assers Handleiding tot de beoefening van het Nederlands Burgerlijk Recht*, Deventer, Kluwer, 2008, (319) 320.

² Artikel 544 BW.

³ V. SAGAERT, B. TILLEMEN en A.L. VERBEKE, *Vermogensrecht in Kort Bestek*, Antwerpen, Intersentia, 2013, 55 e.v.; V. SAGAERT, “Nieuwe perspectieven op het eigendomsrecht na tweehonderd jaar Burgerlijk Wetboek” in P. LECOCQ, B. TILLEMEN en A. VERBEKE (eds.), *Zakenrecht*, Brugge, die Keure, 2005, (43) 45, nr. 2; cf. Franse recht: S. GINOSSAR, *Droit réel, propriété et créance. Elaboration d’un système rationnel des droit patrimoniaux*, Parijs, LGDJ, 1960, 39, nr. 15.

⁴ Cf. Franse recht: S. GINOSSAR, *Droit réel, propriété et créance. Elaboration d’un système rationnel des droit patrimoniaux*, Parijs, LGDJ, 1960, 45, nr. 17.

⁵ EHRM 26 juni 1986 (Van Marle e.a. / Nederland), arrestnr. 8543/79; 8674/79; 8675/79; 8685/79; specifiek voor het auteursrecht: EHRM 29 januari 2008 (Balan / Moldavië), arrestnr. 19247/03.

⁶ R. JANSEN, “De verhouding tussen beschikkingsbevoegdheid en het nemo plus-beginsel”, *RW* 2009, (434) 444, nr. 34; V. SAGAERT, “Nieuwe perspectieven op het eigendomsrecht na tweehonderd jaar Burgerlijk Wetboek” in

het goederenrecht” is de overkoepelende term voor al deze evoluties in het goederenrecht, en schetst het ruimer kader waarin de centrale onderzoeksvraag van dit onderzoek zich bevindt.⁷ Deze luidt als volgt: “*Wat zijn de bevoegdheden van de vruchtgebruiker wanneer zijn recht op een auteursrecht is gevestigd?*”.

ONLICHAMELIJKE GOEDEREN – Dit onderzoek tracht de pijnpunten van de hogergenoemde eerste evolutie in het goederenrecht bloot te leggen toegepast op de concrete situatie van een vruchtgebruik op een auteursrecht. Deze situatie vormt het perfecte voorbeeld van de verschuiving van lichamelijke naar onlichamelijke goederen als voorwerp van zakelijke rechten. Het auteursrecht wordt namelijk wel vaker beschouwd als het klassieke intellectueel eigendomsrecht, en is een onlichamelijk roerend goed.⁸ Dit gaat in tegen de traditionele opvatting over het voorwerp van eigendom.⁹ Wanneer hier een vruchtgebruik op wordt gevestigd, vestigt men bijgevolg een zakelijk recht op dit immaterieel goed. Net zoals het het geval is in het eigendomsrecht, had de wetgever materiële, tastbare (on)roerende goederen als voorwerp van het vruchtgebruik in het achterhoofd bij het opstellen van het Burgerlijk Wetboek.¹⁰ Ter illustratie van deze situatieschets kunnen artikel 2279 BW en artikel 600 BW opgesomd worden. Zij verankerden respectievelijk de regels dat bezit als titel geldt en dat er een afgifteverplichting toekomt aan de blote eigenaar van een vruchtgebruik. Nu onlichamelijke goederen vaker in het rechtsverkeer gebracht worden dan de lichamelijke goederen (eerste evolutie), strookt de praktijk niet langer met de *ratio legis* van de burgerrechtelijke regels. Onlichamelijk goederen zijn onderhevig aan verschillende regels ontwikkeld binnen het goederenrecht. De regeling voor vruchtgebruik op intellectuele eigendomsrechten is gebrekkig. Wanneer er dan een intellectueel eigendomsrecht met een zakelijk recht moet worden bezwaard, bestaat er geen aangepast, specifiek juridisch kader om het zakenrechtelijk statuut van die intellectuele eigendom te regelen. Er is geen wettekst voorhanden die alle facetten omvat, noch is er een bijzondere wet voor ieder intellectueel recht. Ook is er geen solide overkoepeling door uniforme regels zoals die van het Benelux-Verdrag inzake de Intellectuele Eigendom.¹¹ Bijgevolg valt men dan terug op de gemeenrechtelijke regels. De

P. LECOCQ, B. TILLEMEN en A. VERBEKE (eds.), *Zakenrecht*, Brugge, die Keure, 2005, (43) 46 e.v., nr. 3-4 e.v.; cf. Franse recht: S. GINOSSAR, *Droit réel, propriété et créance. Elaboration d'un système rationnel des droits patrimoniaux*, Parijs, LGDJ, 1960, 31, nr. 11.

⁷ V. SAGAERT, “Nieuwe perspectieven op het eigendomsrecht na tweehonderd jaar Burgerlijk Wetboek” in P. LECOCQ, B. TILLEMEN en A. VERBEKE (eds.), *Zakenrecht*, Brugge, die Keure, 2005, (43) 65ev., nr. 3ev.; V. SAGAERT, *Beginnelsen van Belgisch privaatrecht*, deel V, Mechelen, Wolters Kluwer, 2014, 116, nr. 139; cf. Franse recht: P. CATALA, “La transformation du patrimoine dans le droit civil moderne”, *RTD Civ.* 1966, (185) 200-201, nr. 20; P. JOURDAIN, *Les biens*, Paris, Dalloz, 1995, 5, nr 3.

⁸ F. GOTZEN, M.-CHR. JANSSENS, *Wegwijs in het intellectueel eigendomsrecht*, Brugge, Vanden Broele, 2014, 36; K. VAN DAMME, *Het auteursrecht in de boekensector – Een praktisch handboek voor leek en jurist*, Brugge, die Keure, 2009, 58-59.

⁹ Vgl. voor Frankrijk: C. SIMLER, *Droit d'auteur et droit commun des biens* in LEXISNEXIS (ed.), *Collection du C.E.I.P.I.*, 2010, 17 e.v.

¹⁰ S. BOULY en D. GRUYAERT, “Vruchtgebruik op onlichamelijke goederen”, in V. SAGAERT en A.-L. VERBEKE (eds.), *Vruchtgebruik. Mogelijkheden, beperkingen en innovaties*, Antwerpen, Intersentia, 2012, (195) 195, nr. 1.

¹¹ Benelux-Verdrag inzake de intellectuele eigendom (merken, tekeningen of modellen), gedaan te Den Haag op 25 februari 2005, B.S. 26 april 2006, ter omzetting van de Richtlijn Handhaving Intellectuele Eigendomsrecht (2004/48/CE). Zie: F. GOTZEN, “Het Beneluxverdrag inzake de intellectuele eigendom als instrument van internationaal recht”, *IRDI* 2006, 262-264; M.-C. JANSSENS, “Het merkenrecht na het Beneluxverdrag inzake de intellectuele eigendom”, *IRDI* 2006, 235-246; H. VANHEES, “Het modellenrecht na het Beneluxverdrag inzake de

algemeen zakenrechtelijke regels zijn echter niet altijd aangepast aan een onlichamelijk voorwerp en nu blijken de tekortkomingen uit de praktijk van de toepassing van de rigide geschreven burgerrechtelijke regels uit 1804.¹²

BESCHIKKINGSBEVOEGDHEID – De tweede evolutie die zich voordeed in het goederenrecht uitte zich in een andere invulling van het eigendomsrecht, waarin de mogelijkheid bestaat dat de beschikkingsbevoegdheid niet exclusief aan de eigenaar is voorbehouden. Bijgevolg behoort de beschikkingsbevoegdheid niet meer tot het wezen van het eigendomsrecht.¹³ Traditioneel zag men het beschikkingsrecht daarentegen wel als een constitutief bestanddeel van het eigendomsrecht.¹⁴ Zou het beschikkingsrecht overgedragen worden, dan zou het eigendomsrecht worden uitgehouden. DE PAGE is een spreekbuis voor zijn tijd wanneer hij het beschikkingsrecht als "*attribut essentiel*" bestempelt voor het eigendomsrecht.¹⁵ Het gebruiks- of het genotsrecht kon daarentegen wel al overgedragen worden. Dit is namelijk bijvoorbeeldde ratio achter het vestigen van een vruchtgebruik. De (blote) eigenaar behoudt daarbij zijn beschikkingsbevoegdheid maar draagt de gebruiks- en genotsrechten over. Een andere illustratie hiervan kan teruggevonden worden in het voorbeeld van het toestaan van een persoonlijk recht onder de vorm van een huurcontract of een licentieovereenkomst. De laatste decennia stelt de rechtsleer echter vast dat wettelijke of rechterlijke beschikkingsverboden toenemen en conventionele beschikkingsbeperkingen voor de eigenaar beter aanvaard lijken te worden.¹⁶ Bovendien ontstonden recent ook tal van fiduciaire eigendomsverhoudingen die deze tendens lijken te versterken. De conclusie die de rechtsleer ondertussen heeft moeten trekken is dat het beschikkingsrecht niet meer tot het wezen van het eigendomsrecht kan behoren. Te veel situaties zouden leiden tot een uitholling van ons eigendomsbegrip. Deze lijn kunnen we ook doortrekken wanneer we het vruchtgebruik van vandaag ontleden (zie *infra* randnr.67), gezien de vruchtgebruiker binnen de grenzen van een doelgebonden beheer, rekening houdend met de bestemming van het in vruchtgebruik gegeven goed, nu ook een beschikkingsrecht heeft. Terwijl vruchtgebruik voordien enkel ingezet werd om

intellectuele eigendom, *IRDI* 2006, 247-252; in J. MALEKZADEM, "Beslag en inpandgeving van onlichamelijke roerende goederen, in het bijzonder de intellectuele eigendomsrechten", *Themis* 2012, 77 nr. 17.

¹² V. SAGAERT, *Beginselen van Belgisch privaatrecht*, deel V, Mechelen, Wolters Kluwer, 2014, 116, nr. 139; H. VANDENBERGHE, "Actuele problemen van het vruchtgebruik", *TPR* 1983, (53) 55, nr. 2.

¹³ R. JANSEN, "De verhouding tussen beschikkingsbevoegdheid en het nemo plus-beginsel", *RW* 2009, (434) 444, nr. 34; V. SAGAERT, "Nieuwe perspectieven op het eigendomsrecht na tweehonderd jaar Burgerlijk Wetboek" in P. LECOCQ, B. TILLEMEN en A. VERBEKE (eds.), *Zakenrecht*, Brugge, die Keure, 2005, (43) 46 e.v., nr. 3-4 e.v.; cf. Franse recht: S. GINOSSAR, *Droit réel, propriété et créance. Elaboration d'un système rationnel des droit patrimoniaux*, Parijs, LGDJ, 1960, 31, nr. 11.

¹⁴ R. JANSEN, "De verhouding tussen beschikkingsbevoegdheid en het nemo plus-beginsel", *RW* 2009, (434) 436, nr. 5; V. SAGAERT, "Nieuwe perspectieven op het eigendomsrecht na tweehonderd jaar Burgerlijk Wetboek" in P. LECOCQ, B. TILLEMEN en A. VERBEKE (eds.), *Zakenrecht*, Brugge, die Keure, 2005, (43) 46, nr. 3; cf. Franse recht: S. GINOSSAR, *Droit réel, propriété et créance. Elaboration d'un système rationnel des droit patrimoniaux*, Parijs, LGDJ, 1960, 30-31, nr. 11.

¹⁵ "Mais comme l'attribut essentiel de la propriété est l'abus, le droit de disposer, c'est par celui-là que nous commencerons. Et comme d'autre part, il est sans intérêt, en matière de propriété, de distinguer nettement l'usage de la jouissance, nous réunirons ces deux ordres d'idées en une seule section." En "Le fait qu'un propriétaire soit privé de cet attribut caractéristique, essentiel, que constitue la libre disposition de son bien, est presque une contradiction dans les termes. C'est comme si je disais: j'ai un droit, mais je ne l'ai pas." In H. DE PAGE, *Traité élémentaire de droit civil, V, Les biens*, Brussel, Bruylant, 1975, 800-801, respectievelijk nr. 897 en nr. 899; EHRM 13 juni 1979 (Marckx/België), arrestnr. 6833/74.

¹⁶ V. SAGAERT, "Nieuwe perspectieven op het eigendomsrecht na tweehonderd jaar Burgerlijk Wetboek" in P. LECOCQ, B. TILLEMEN en A. VERBEKE (eds.), *Zakenrecht*, Brugge, die Keure, 2005, (43) 46-55, nrs. 5-14.

een ander een gebruiks- en genotsrecht over zijn eigendom te verschaffen. Binnenin het eigendomsrecht verliest dus niet enkel de eigenaar zijn exclusieve bevoegdheid over het beschikkingsrecht, maar ook in geval van vruchtgebruik behoort het beschikkingsrecht niet meer exclusief aan de blote eigenaar toe.

B. AFBAKENING VAN HET ONDERZOEK

AFBAKENING - Om de focus te bewaren en de knelpunten in ons rechtssysteem overzichtelijk te kunnen blootleggen wordt dit onderzoek beperkt tot het analyseren van de situatie waarin één bepaald zakelijk recht, namelijk het vruchtgebruik, gevestigd werd op één bepaald intellectueel eigendomsrecht, nl. het auteursrecht. Deze keuze wordt verantwoord doordat het auteursrecht gezien wordt als de pijler van de rechtstak van intellectuele eigendomsrechten, hetgeen een analoge interpretatie voor andere intellectuele eigendomsrechten eenvoudiger maakt.¹⁷ Bovendien is de verhouding tussen morele en vermogensrechten (de twee deelrechten waaruit het auteursrecht bestaat, zie *infra*) het voorwerp van een belangrijke discussie in rechtspraak en rechtsleer.¹⁸ In hoeverre deze deelrechten met elkaar verweven en verbonden zijn, wordt in elke rechtsorde een beetje anders ingevuld. Hoe meer deze beide soorten rechten gezien worden als één in een bepaalde rechtsorde, hoe meer deze rechtsorde gecategoriseerd kan worden als monistisch. Het tegendeel geldt voor het dualisme; hoe meer morele en economische rechten gezien worden als twee op zichzelf staande deelrechten in een bepaalde rechtsorde, hoe meer deze rechtsorde als dualistisch zal aangezien worden. De monistische en dualistische strekkingen verdelen Europa ook in deze materie van het vruchtgebruik op een auteursrecht. De specificiteit van deze situatie ontbloot de verschillen tussen het monisme en dualisme en naargelang de gekozen strekking zullen er andere regelingen getroffen worden in verscheidene rechtssystemen inzake het omgaan met de vestiging van een vruchtgebruik op een auteursrecht, met andere gevolgen tot resultaat.¹⁹

HYBRIDE RECHT – Intellectuele rechten, waaronder het auteursrecht, vallen vervolgens uiteen in twee deelrechten, de morele rechten enerzijds en de materiële rechten anderzijds. Omdat een auteurswerk niet louter een handelsobject is welk zijn patrimoniale belangen (zoals de exploitatie van het auteursrecht en het behalen van economische voordelen) beschermd moeten worden door vermogensrechten, werden er ook morele rechten toegevoegd doorheen de tijd om de geestelijke belangen van de auteur te beschermen. Zijn persoonlijkheid ligt namelijk vervat in zijn auteurswerk.²⁰

¹⁷ E. VERRAES, "Het auteursrecht" in R. BLANPAIN (ed.), *Auteurscontracten voor educatieve en wetenschappelijke uitgaven*, Brugge, Vanden Broele, 2009, 9.

¹⁸ Zie hierover uitgebreid: B. VANBRABANT, *La propriété intellectuelle. Nature juridique et régime patrimonial*, onuitgeg. Doctoraathesis Université de Liège, 2013, 54 e.v.

¹⁹ J. CORBET, *Auteursrecht* in *APR*, Antwerpen, E. Story-Scientia, 1997, 11, nr. 29; C. DECLERCK, "Erfrechtelijk vruchtgebruik van auteursrecht", *Tijdschrift voor Notarissen* 2009, (406) 417, nr. 10.

²⁰ F. GOTZEN, "Artikel 1 Auteurswet" in F. BRISON en H. VANHEES (eds.), *Huldeboek Jan Corbet. Artikelsgewijze commentaar van de Auteurswet*, Brussel, Larcier, 2012, derde herziene druk, 5-19 en M.-CHR. Janssens, "De

De vermogensrechten horen dus specifiek bij het auteurswerk op zich en zijn het recht op een exclusief gebruik, genot en beschikking van het werk, terwijl de morele rechten bij de auteur horen, zijn persoonlijkheid en zijn relatie tot het werk en het idee dat hij bedacht heeft en de geleverde inspanning om tot het werk te komen.²¹ Zij geven de rechthebbende de bevoegdheid om te beslissen of het werk wordt bekendgemaakt.²² België behoort klassiek tot de dualistische strekking wanneer het neerkomt op de visie over dit hybride karakter, maar recent stellen we op dit vlak een belangrijke evolutie vast (zie *supra* randnr. 2).

CORPUS MECHANICUM EN CORPUS MYSTICUM – De veruiterlijking van een concrete vorm van de immateriële prestatie wordt ook wel het *corpus mysticum* genoemd.²³ Het *corpus mechanicum* daarentegen, is het materiële auteurswerk waarin die immateriële prestatie is vervat. De opsplitsing tussen de immateriële prestatie en het materiële auteurswerk brengt met zich mee dat zij dus ook apart overgedragen kunnen worden, en dit zal dan moeten gebeuren elk volgens zijn eigen regime. Respectievelijk worden zij beheerst door de Auteurswet en de bepalingen uit het Burgerlijk Wetboek.²⁴

In deze masterscriptie komt het *corpus mechanicum* niet echt aan bod omdat het niet valt onder de bescherming van het besproken intellectuele eigendomsrecht, het auteursrecht. Vruchtgebruik op het *corpus mechanicum* zou de discussie openen naar de bevoegdheden van de vruchtgebruiker en de eigenaar van het materiële werk, dewelke in vele situaties niet dezelfde persoon is als de auteur.²⁵ Wanneer een auteur zijn materiële werk overdraagt aan een nieuwe eigenaar, gaan zijn intellectuele eigendomsrechten namelijk helemaal niet mee over.²⁶

beschermingsomvang in het auteursrecht: een balans na tien jaar toepassing van de Wet van 1994”, *AM* 2004-05, 444-462.

²¹ V. SAGAERT, *Beginnelsen van Belgisch privaatrecht*, deel V, Mechelen, Wolters Kluwer, 2014, 113, nt. 135.

²² C. DECLERCK, *Litteraire en artistieke eigendom in het familiaal vermogensrecht*, doctoraatsthesis Rechten K.U. Leuven, Antwerpen-Oxford, Intersentia, 2009, 49; K. VAN DAMME, *Het auteursrecht in de boekensector – Een praktisch handboek voor leek en jurist*, Brugge, die Keure, 2009, 61.

²³ B. VANBRABANT, “*Corpus mechanicum versus corpus mysticum: des conflits entre l’auteur d’une œuvre et le propriétaire du support*”, *Rev. fac. dr. Liège*, 2005/4, 494.

²⁴ PH. COPPENS en N. VERHEYDEN-JEANMART, “La propriété d’une œuvre d’art et les droits moraux de l’artiste”, *Ann.Dr.Louvain* 1988, 285-352; B. VANBRABANT, “*Corpus mechanicum versus corpus mysticum: des conflits entre l’auteur d’une œuvre et le propriétaire du support*”, *Rev. Fac. Dr. Liège*, 2005, 491-562; B. VANBRABANT, “Les conflits susceptibles de survenir entre l’auteur d’une œuvre et le propriétaire du support”, *Ing.Cons.* 2004, 91-170; FR. VAN ISACKER, *De exploitatierechten van de auteur*, Brussel, Larcier, 1963, 136-151.

²⁵ H.v.J. 22 januari 2015, C-419/13 Art & Allposters International BV/Stichting Pictoright, www.curia.europa.eu (consultatie 7 mei 2016).

²⁶ B. VANBRABANT, “*Corpus mechanicum versus corpus mysticum: des conflits entre l’auteur d’une œuvre et le propriétaire du support*”, *Rev. fac. dr. Liège*, 2005/4, 494.

HOOFDSTUK II. ONDERZOEKSVRAGEN

De centrale onderzoeksvraag die in dit werk wordt gebruikt om aan bovenvermelde probleemstelling te verhelpen is de volgende: wat zijn de bevoegdheden van een vruchtgebruiker wanneer zijn recht gevestigd is op een auteursrecht? Om op deze hoofdonderzoeksvraag een voldoende antwoord te kunnen bieden, wordt deze onderzoeksvraag opgedeeld in de volgende subvragen: De eerste beschrijvende subvraag is: Wat is het juridische statuut van een vruchtgebruik op een auteursrecht? De tweede beschrijvende subvraag luidt dan verder als volgt: welke verschillen zijn er tussen de bevoegdheden die de vruchtgebruiker heeft over de morele rechten enerzijds en de vermogensrechten anderzijds? En tot slot wordt de evaluatieve en normatieve vraag gesteld of er een kaderwerk ontdekt kan worden in de regels die zich lenen tot het bezwaren van intellectuele eigendomsrechten met zakelijke rechten dat het zakenrechtelijk statuut van auteursrechten regelt doorheen dit onderzoek, waarbij ook een kijkje wordt genomen bij andere rechtstelsels.

HOOFDSTUK III. ONDERZOEKSMETHODE

A. BEPERKTE GEÏNTEGREERDE MICRO EXTERNE VERGELIJKENDE STUDIE

De specifieke situatie van een vruchtgebruik op een auteursrecht (*i.e.* micro) in België zal vergeleken worden met diezelfde situatie in Frankrijk en Nederland (*i.e.* extern). In heel beperkte mate komen ook enkele aspecten uit het Duitse recht aanwezig. Aangezien het auteursrecht een hybride karakter (zie *infra*) heeft, kan dit benaderd worden vanuit zowel een monistisch als een dualistisch oogpunt. Frankrijk is de voortrekker van het dualisme met betrekking tot deze materie, terwijl in Duitsland het monisme typisch is. Het Belgische recht lijkt momenteel te schipperen tussen beide strekkingen, in die zin dat het Belgische recht oorspronkelijk dualistisch is, maar tegenwoordig steeds meer monistische elementen integreert.²⁷ Het is duidelijk dat deze geselecteerde rechtsstelsels zorgen voor een typologisch verantwoorde rechtsvergelijking. Naast deze vorm van rechtsvergelijking, wordt ook op een micro niveau aan rechtsvergelijking gedaan met betrekking tot de meer concrete regels inzake het vruchtgebruik. De intensiteit van de rechtsvergelijking hangt af van de betrokken materie en gebeurt op een geïntegreerde manier.

B. EVALUATIEF

Om de opportuniteit van de regels omtrent een bepaald rechtsfenomeen te kunnen beoordelen dienen er evaluatieve vragen te worden gesteld over de beschrijvende analyse van het onderzoek. Om deze te beantwoorden, moeten zowel positieve als negatieve elementen van dat fenomeen in beschouwing genomen worden. Het ijkpunt in deze vergelijking kunnen zowel bepaalde criteria, als een autonoom gecreëerde hypothese zijn; dewelke respectievelijk de verschillende rechtstelsels voor elkaar; en de juridische criteria die af te leiden zijn uit geharmoniseerde teksten en fundamentele rechten, en niet juridische criteria zoals efficiëntie zullen zijn.²⁸

C. NORMATIEF

Op grond van de besluiten van het evaluerend gedeelte van het onderzoek, heeft de tekst ook een normatieve component. Om een kritische noot in dit onderzoek te integreren, zullen er uiteindelijk normatieve vragen gesteld worden over hoe de omkadering in België er zou moeten uitzien (naar het voorbeeld van interne en externe elementen) indien de huidige stand van het Belgische recht wat betreft deze materie inadequaat zou blijken.²⁹

²⁷ P. SCHOUKENS, K. HENDRICKX en E TERRY (red.), *Rechtswetenschappelijk schrijven*, Leuven, Acco, 2012, 57-58.

²⁸ P. SCHOUKENS, K. HENDRICKX en E TERRY (red.), *Rechtswetenschappelijk schrijven*, Leuven, Acco, 2012, 50-52.

²⁹ P. SCHOUKENS, K. HENDRICKX en E TERRY (red.), *Rechtswetenschappelijk schrijven*, Leuven, Acco, 2012, 52-56.

HOOFDSTUK IV. STRUCTUUR

DEEL I: VOORSTELLING VAN HET ONDERZOEK

In het eerste deel werd het onderzoek gepresenteerd. De context en beperkingen, de onderzoeksvragen en de desbetreffende onderzoeksmethode werden samen met de structuur blootgelegd.

DEEL II: DE VRAAG NAAR DE MOGELIJKHEID OF EEN VRUCHTGEBRUIK ÜBERHAUPT OP EEN AUTEURSRECHT GEVESTIGD KAN WORDEN

In dit deel wordt nagegaan of een vruchtgebruik op een auteursrecht *überhaupt* mogelijk is. Hiertoe wordt gestart met een beschrijvende analyse en een definiëring van het vruchtgebruik enerzijds en van een auteursrecht anderzijds. Deze twee analyses zijn functioneel voor de volgende delen van de thesis. Het auteursrecht is een immaterieel recht en valt dus niet te vergelijken met de typische en traditionele voorwerpen van het vruchtgebruik. Vanuit de doctrine rond de dematerialisering van het eigendomsrecht moet het antwoord gezocht worden op de vraag of het al dan niet mogelijk is om een zakelijk recht te vestigen op een onlichamelijk goed. Hoewel deze conceptuele analyse *an sich* de specifieke grenzen van het voorwerp van deze thesis overstijgt, wordt daarbij getracht om steeds terug te grijpen naar het vraagstuk van een vruchtgebruik op een auteursrecht. Op die manier blijft de focus van het onderzoek behouden tot het daadwerkelijke onderzoeksvoorwerp. Een verdere analyse van deze erg interessante evoluties valt bijgevolg buiten het bestek van deze thesis.

Daarbij zal er telkens rekening moeten worden gehouden met het hybride karakter van het auteursrecht. (zie hierover uitgebreid infra randnr.16). Wanneer de mogelijkheden onderzocht worden naar de vestiging van vruchtgebruik op een auteursrecht, moet dit immers steeds worden nagegaan voor zowel het zogenaamde moreelrechtelijke als het zogenaamde materieelrechtelijke aspect. Zo worden zowel de vermogensrechtelijke als de persoonlijke belangen van de auteur in overweging genomen in de vraag naar de mogelijkheid tot vestiging op beide deelrechten. Deze tweedeling wordt in dit deel ook rechtsvergelijkend onderzocht met betrekking tot de buurlanden.

DEEL III: ALVORENS DE VESTIGING VAN HET RECHT

In het tweede deel wordt, voortbouwend op de besluiten van het eerste deel, nagegaan aan welke (wettelijke of conventionele) formaliteiten de vruchtgebruiker dient te voldoen vooraleer hij een vruchtgebruik op een auteursrecht vestigt. Hier zal blijken dat de te vervullen formaliteiten in het geheel niet stroken met de vernieuwde invulling van het voorwerp van het vruchtgebruik. Bij aanvang van het vruchtgebruik spelen de te vervullen formaliteiten immers erg in op de veronderstelling dat het voorwerp van het vruchtgebruik lichamenlijk is. Vervolgens worden de beperkingen van de aard van formulering van de wet getoetst aan de praktijk en wordt er

geanalyseerd waar de contractsvrijheid van partijen een uitweg kan bieden en waar de grenzen van een ruimere interpretatie van het voorwerp van vruchtgebruik zich uiteindelijk zullen bevinden.

DEEL IV: TIJDENS HET VRUCHTGEBRUIK: RECHTEN VAN DE VRUCHTGEBRUIKER

De bevoegdheden die de vruchtgebruiker heeft tijdens het vruchtgebruik hebben zich naast het genots- en gebruiksrecht verruimd met de bestemmingsgebonden beschikkingsbevoegdheid. Voor deze evolutie had de vruchtgebruiker geen beschikkingsrecht. Dit heeft niet enkel impact op het auteursrecht, maar drijft ook de discussie over het onderscheid van de monistische en dualistische visie op de spits. Het hybride karakter van het auteursrecht werd in België steeds vanuit dualistisch oogpunt benaderd, zoals dat ook in Frankrijk het geval is. De tweede evolutie die dan kan worden waargenomen is dat Belgische rechtsleer en rechtspraak nu naar een monistische benadering neigen. Gezien de deelrechten dan als een geheel beschouwd worden, in de plaats van een eigen positie in te nemen in het rechtsverkeer, zullen deze evoluties samen de bevoegdheden van de vruchtgebruiker beïnvloeden. In het derde deel worden de bevoegdheden van beheer, genot, gebruik en de beschikking over en van het auteursrecht geanalyseerd.

DEEL V: EINDE VAN HET VRUCHTGEBRUIK

Het vruchtgebruik en het auteursrecht zijn tijdelijke rechten. De vestiging van een vruchtgebruik op een auteursrecht doet daarom interessante discussies ontstaan die zich niet stellen wanneer een vruchtgebruik gevestigd wordt op een voorwerp zonder dit bijzondere karakter. Er zal vooreerst worden nagegaan of de vestiging van een tijdelijk recht op een ander tijdelijk recht *überhaupt* mogelijk is. De analyse zal uitwijzen dat er alvast geen wettelijke bezwaren rijzen, maar dat de andere invulling van de wetgeving (*i.e.* ruimer voorwerp van vruchtgebruik) wel gevolgen heeft. Wat dit concreet betekent voor de vruchtgebruiker aan het einde van zijn recht en welke verplichtingen er dan rusten op hem en de blote eigenaar, zal besproken worden in dit vierde deel. De restitutieplicht maakt de spilfiguur uit in deze materie.

DEEL VI: BESLUIT

Het is duidelijk dat dit onderzoek onderworpen is aan verschillende evoluties binnen het recht. Deze thesis heeft tot doel om, in functie van de geïdentificeerde probleemstelling, die evoluties in kaart te brengen en de rechtsgevolgen ervan met betrekking tot het vruchtgebruik op een auteursrecht in kaart te brengen. Dit gebeurt zowel met betrekking tot de conceptuele invulling van het auteursrecht enerzijds als met betrekking tot het voorwerp van zakelijke rechten in het algemeen en van vruchtgebruik in het bijzonder.

Deel II: DE VRAAG NAAR DE MOGELIJKHEID OF EEN VRUCHTGEBRUIK ÜBERHAUPT OP EEN AUTEURSRECHT GEVESTIGD KAN WORDEN

HOOFDSTUK I. DEFINITIE EN ESSENTIËLE KENMERKEN VAN VRUCHTGEBRUIK

1. DEFINITIE - De wettelijke definitie van het vruchtgebruik wordt beschreven in artikel 578 BW: "het recht om van een zaak waarvan een ander de eigendom heeft, het genot te hebben, zoals de eigenaar zelf, maar onder verplichting om de zaak zelf in stand te houden".³⁰ Deze definitie kan verder verfijnd worden tot: "het is een zakelijk en tijdelijk recht, dat aan zijn houder de volle rechten verleent van gebruik (*ius utendi*) en genot (*ius fruendi*), evenals beperkte bevoegdheden van beheer en beschikking met betrekking tot een roerend of onroerend goed dat aan een ander toebehoort, maar onder de verplichting om het goed zelf in stand te houden en de bestemming ervan te eerbiedigen".³¹ Het Franse recht kent dezelfde relevante wetsbepalingen in de Code civil. In Nederland vormt artikel 3:201 NBW de kapstok bepaling, waar vruchtgebruik wordt gedefinieerd als het recht om goederen die aan een ander toebehoren te gebruiken en daarvan de vruchten te genieten.³²

2. VERFIJNDE DEFINITIE - Deze genuanceerde definitie voegt aan de wettelijke definitie in het Burgerlijk Wetboek toe dat het vruchtgebruik een essentieel tijdelijk en zakelijk karakter (artikel 543 BW) heeft.³³ Aan de andere kant laat zij dan weer blijken dat de genotsbevoegdheid en de bewaringsverplichting niet de enige constitutieve bestanddelen van het vruchtgebruik zijn, maar dat de vruchtgebruiker ook een gebruiks-, een beheers- en een beschikkingsbevoegdheid heeft.³⁴ Daarnaast zet zij ook in de verf dat het gaat om andermans zaak (artikel 578 BW).³⁵ De vruchtgebruiker geniet dus niet zoals de eigenaar zelf, in tegenstelling tot hetgeen de wettelijke

³⁰ J. HANSENNE, *Les Biens, Précis*, Ed. Collection Scientifique de la Faculté de Droit de Liège, Luik, 1996, 1019, nr. 997.

³¹ P. CARLIER en K. VERHEYDEN, *Vruchtgebruik*, Antwerpen, Standaard Uitgeverij, 1998, 7.

³² Zie hierover: F.H.J. MIJNSSEN, A.A. VAN VELTEN en S.E. BARTELS, *Zakenrecht in Mr. C. Assers Handleiding tot de beoefening van het Nederlands Burgerlijk Recht*, Deventer, Kluwer, 2008, (319) 319 e.v.

³³ H. DE PAGE (en R. DEKKERS), *Traité élémentaire de droit civil belge*, VI, *Les biens*, Brussel, Bruylant, 1953, 153, nr. 187; V. SAGAERT, *Beginselen van Belgisch privaatrecht*, deel V, Mechelen, Wolters Kluwer, 2014, 375, nr. 459; H. VANDENBERGHE, "Actuele problemen van het vruchtgebruik", *TPR* 1983, (53) 53, nr. 1; A. VERBEKE en K. VANHOVE, "Actualia vruchtgebruik, erfpacht, opstal en erfdiensbaarheden", in *Themis Zakenrecht 2002-2003*, Brugge, die Keure, 2003, (73) 73.

³⁴ H. DE PAGE (en R. DEKKERS), *Traité élémentaire de droit civil belge*, VI, *Les biens*, Brussel, Bruylant, 1953, 153, nr. 187; V. SAGAERT, *Beginselen van Belgisch privaatrecht*, deel V, Mechelen, Wolters Kluwer, 2014, 375, nr. 459; H. VANDENBERGHE, *Goederenrecht*, Leuven, Acco, 2006, 115.

³⁵ A. FRANÇON, "L'usufruit des créances", *RTDCiv.* 1957, 5, nr. 5; R. DERINE, F. VAN NESTE en H. VANDENBERGHE, *Zakenrecht*, deel II, A, in *Beginselen van Belgisch Privaatrecht*, Gent, Story-Scientia, 1984, 331 e.v., nr. 840 e.v.; A. KLUYSKENS, *Beginselen van Burgerlijk Recht, V, Zakenrecht*, Antwerpen, Standaard uitgeverij, 1940, 162, nr. 143-144. Tussen een vruchtgebruiker en een blote eigenaar heerst geen onverdeeldheid m.b.t. de in vruchtgebruik gegeven zaak: zie Cass. 2 december 1880, *Pas.* 1881, 72; Brussel 10 juli 1957, *Ann. Not.* 1958, 80, noot NEMERY DE BELLEVAUX; Brussel 3 april 1957, *Pas.* 1959, 253; Brussel 6 april 1955, *Pas.* 1956, 159.

definitie doet vermoeden.³⁶ De genuanceerde definitie van vruchtgebruik voegt dus geen nieuwe elementen toe aan wat reeds beschreven staat in het burgerlijk wetboek. Zij voegt enkel de aspecten die verspreid staan over verscheidene artikelen toe aan de definitie die artikel 578 BW formuleerde.

3. ZAKELIJK RECHT - Het vruchtgebruik is een zakelijk recht volgens het *numerus clausus*-beginsel (zie *supra*). De blote eigenaar en de vruchtgebruiker zijn beiden titularis van een zakelijk recht op dezelfde zaak. Om niet in mekaars vaarwater te komen, zijn zij beiden gebonden om zich te houden aan hun eigen (doelgebonden) bevoegdheden om zo de rechtmatige belangen van de ander niet te verstoren.³⁷

4. TIJDELIJK RECHT³⁸ - Uit de definitie ontwikkeld binnen de rechtspraak en de rechtsleer, blijkt duidelijk het essentieel tijdelijk karakter van het vruchtgebruik. De duur ervan is namelijk verbonden aan het leven van de vruchtgebruiker.³⁹ Bij zijn overlijden kent het vruchtgebruik dus een einde. Dit principe geldt als een regel van openbare orde.⁴⁰ Het recht van vruchtgebruik kan ten vroegste aanvangen bij de geboorte van de vruchtgebruiker en ten laatste eindigen op zijn sterfdag. Zo komt het dat, zelfs wanneer de vruchtgebruiker zijn recht van vruchtgebruik overdraagt, het vruchtgebruik een einde kent bij zijn overlijden, en niet bij dat van de nieuwe vruchtgebruiker.⁴¹ Het vruchtgebruik is dus steeds van bepaalde duur. Contractspartijen kunnen

³⁶ V. SAGAERT, *Beginselen van Belgisch privaatrecht*, deel V, Mechelen, Wolters Kluwer, 2014, 375, nr. 459; H. VANDENBERGHE, "Actuele problemen van het vruchtgebruik", *TPR* 1983, (53) 53, nr.1.

³⁷ Artikel 543 en art. 599, lid 1 BW; Antwerpen 2 januari 2001, *AJT* 2001-2002, 555; Vred. Oostende 11 maart 1999, *T. Vred.* 2000, 397; H. DE PAGE (en R. DEKKERS), *Traité élémentaire de droit civil belge*, VI, *Les biens*, Brussel, Bruylant, 1953, 154, nr. 189; A. VERBEKE, "Creatief met vruchtgebruik", *T. Not.* 1999, (530) 536, nr. 19; A. VERBEKE en K. VANHOVE, "Actualia vruchtgebruik, erfpacht, opstal en erfdiensbaarheden", in *Themis Zakenrecht 2002-2003*, Brugge, die Keure, 2003, (73) 75.

³⁸ Wanneer de vruchtgebruiker een rechtspersoon is, geldt de wettelijke beperking van 30 jaar (artikel 619 BW).

³⁹ Artikel 617, 1^e lid BW: "Vruchtgebruik eindigt: Door de dood van de vruchtgebruiker; Door het verstrijken van de tijd waarvoor het is verleend; Door vermenging of vereniging van de beide hoedanigheden van vruchtgebruiker en van eigenaar in dezelfde persoon; Door het niet uitoefenen van het recht gedurende dertig jaren; Door het geheel tenietgaan van de zaak waarop het vruchtgebruik is gevestigd.". Zie ook: C. LARROUMET, *Droit Civil. Les Biens. Droits reels principaux*, Parijs, Economica, 1985, 242 - 243.

⁴⁰ F. BAUDONCQ en K. VANHOVE, "Combinatie van beperkt zakelijke rechten. Over de interne grenzen van vruchtgebruik, erfpacht, opstal en erfdiensbaarheden", *Not.Fisc.M.* 2004, (135) 137, nr. 7; S. BOULY en D. GRUYAERT, "Vruchtgebruik op onlichamelijke goederen", in V. SAGAERT en A.-L. VERBEKE (eds.), *Vruchtgebruik. Mogelijkheden, beperkingen en innovaties*, Antwerpen, Intersentia, 2012, (195) 198, nr. 5; H. DE PAGE (en R. DEKKERS), *Traité élémentaire de droit civil belge*, VI, *Les biens*, Brussel, Bruylant, 1953, 157, nr. 195 en 177, nr. 223; A. KLUYSKENS, *Beginselen van Burgerlijk Recht, V, Zakenrecht*, Antwerpen, Standaard Uitgeverij, 1940, 163, nr. 144; F. LAURENT, *Principes de droit civil*, VI, Brussel, Bruylant, 1878, 412, nr. 325; S. SNAET, "Alternatieve vormen voor het verwerven van onroerend goed: erfpacht, opstal en vruchtgebruik" in Orde van Advocaten te Kortrijk. Departement vorming en opleiding (ed.), *Het onroerend goed in de verschillende takken van het recht*, Gent, Larcier, 2008, (47) 75, nr. 51; H. VANDENBERGHE, "Actuele problemen van het vruchtgebruik", *TPR* 1983, (53) 54, nr. 1 A; VERBEKE en K. VANHOVE, "Actualia vruchtgebruik, erfpacht, opstal en erfdiensbaarheden", in *Themis Zakenrecht 2002-2003*, Brugge, die Keure, 2003, (73) 73. Zie ook: C. LARROUMET, *Droit Civil. Les Biens. Droits reels principaux*, Parijs, Economica, 1985, 261.

⁴¹ Cass. 3 juli 1879, *Pas.* 1879, I, 342; Vred. Aalst 14 juli 1936, *RW* 1936-37, 638; S. BOULY en D. GRUYAERT, "Vruchtgebruik op onlichamelijke goederen", in V. SAGAERT en A.-L. VERBEKE (eds.), *Vruchtgebruik. Mogelijkheden, beperkingen en innovaties*, Antwerpen, Intersentia, 2012, (195) 199, nr. 6; A. KLUYSKENS, *Beginselen van Burgerlijk Recht, V, Zakenrecht*, Antwerpen, Standaard Uitgeverij, 1940, 163-164, nr. 144 en 175, nr. 162; C. RENARD en J. HANSENNE, "Les biens", in *Rep. Not.* Tome II, Livre II, Brussel, Larcier, 1987, 38, nr. 5; V. SAGAERT, "Oude zakenrechtelijke figuren met nut voor een moderne familiale vermogensplanning. knelpunten van tontine, vruchtgebruik, erfpacht en opstal", in *Levenslang en verder. Familiale*

wel zelf een termijn overeenkomen binnen de grenzen van de minimum- en maximumduur verbonden aan het leven van de vruchtgebruiker, maar zelfs als de contractuele termijn nog niet is verlopen, zal het vruchtgebruik uitdoven bij het overlijden van de vruchtgebruiker.⁴² Omgekeerd geldt echter ook dat het vruchtgebruik een einde neemt bij het verstrijken van de overeengekomen termijn, ook al leeft de vruchtgebruiker nog.⁴³ De vraag naar de mogelijkheid van partijen om de duurtijd van het vruchtgebruik te laten afhangen van het leven van een derde, niet van de vruchtgebruiker zelf, staat ter discussie.⁴⁴ Het opzetten van een constructie van dergelijke aard ondermijnt namelijk de achterliggende *ratio* verbonden aan het tijdelijk karakter van het vruchtgebruik. Het vrij verkeer van goederen ligt daarbij aan de basis.⁴⁵ Door een vruchtgebruik op een eigendom te vestigen, wordt de eigendom als het ware belast. Dit is een economisch schadelijke toestand, aangezien de eigendom een puur symbolische waarde krijgt en de vruchtgebruiker op korte termijn het goed zoveel mogelijk zal proberen uit te putten.⁴⁶ Dit betekent een uitholling van het eigendomsrecht van de blote eigenaar.⁴⁷ Er kan ook een positieve invulling aan het tijdelijk karakter gegeven worden; het tijdelijk karakter creëert de mogelijkheid het vruchtgebruik als een alimentatie in te zetten.⁴⁸ Tijdens het leven van de vruchtgebruiker

vermogensplanning in de 21e eeuw, XXXste postuniversitaire Cyclus Willy Delva 2003-2004, Mechelen, Kluwer, 2004, (205) 222, nr. 16; A. VERBEKE en K. VANHOVE, "Actualia vruchtgebruik, erfpacht, opstal en erfdiensbaarheden", in *Themis Zakenrecht 2002-2003*, Brugge, die Keure, 2003, (73) 73; K. VANHOVE en A. VERBEKE, "Spelen met het voorwerp van vruchtgebruik", in P. LECOCQ, B. TILLEMEN en A. VERBEKE (eds.), *Zakenrecht-Droit des biens*, Brugge, die Keure, 2005, (171) 178, nr. 11; A. VERBEKE en S. SNAET, "Meccano-goederenrecht" in A. ALEN, E. DIRIX, W. PINTENS en P. SENAËVE (eds.), *Vigilantibus ius scriptum. Feestbundel voor Hugo Vandenberghe*, Brugge, die Keure, 2007, (365) 368; cf. Franse recht: F. ZENATI, *Les biens*, Parijs, Presses Universitaires de France, 1988, 248, nr. 237.

⁴² H. DE PAGE (en R. DEKKERS), *Traité élémentaire de droit civil belge*, VI, *Les biens*, Brussel, Bruylant, 1953, 182, nr. 228; V. SAGAERT, *Beginselen van Belgisch privaatrecht*, deel V, Mechelen, Wolters Kluwer, 2014, 379, nr. 466.

⁴³ Artikel 617, eerste lid BW.

⁴⁴ Auteur die stelt dat dit mogelijk is: H. VANDENBERGHE, "Actuele problemen van het vruchtgebruik", *T.P.R.*, 1983, (53) 54, nr. 1; H. VANDENBERGHE, "Recente ontwikkelingen in het zakenrecht: de evolutie van de erfdiensbaarheden en het vruchtgebruik", in *Notariële Actualiteit. Zaken- en contractenrecht*, Brugge, die Keure, 1997, 31; Zie voor een verdere uiteenzetting van deze discussie en bijhorende bronnen: V. SAGAERT, "Oude zakenrechtelijke figuren met nut voor een moderne familiale vermogensplanning. knelpunten van tontine, vruchtgebruik, erfpacht en opstal", in *Levenslang en verder. Familiale vermogensplanning in de 21e eeuw*, XXXste postuniversitaire Cyclus Willy Delva 2003-2004, Mechelen, Kluwer, 2004, (205) 223-224, nr. 17; V. SAGAERT, *Beginselen van Belgisch privaatrecht*, deel V, Mechelen, Wolters Kluwer, 2014, 382, nr. 469.

⁴⁵ S. BOULY en D. GRUYAERT, "Vruchtgebruik op onlichamelijke goederen" in V. SAGAERT en A.-L. VERBEKE (eds.), *Vruchtgebruik. Mogelijkheden, beperkingen en innovaties*, Antwerpen, Intersentia, 2012, (195) 198, nr. 5; R. DEKKERS en E. DIRIX, *Handboek burgerlijk recht*, II, *Zakenrecht, zekerheden, verjaring*, Antwerpen, Intersentia, 2005, 183, nr. 457; H. DE PAGE (en R. DEKKERS), *Traité élémentaire de droit civil belge*, VI, *Les biens*, Brussel, Bruylant, 1953, 156, nr. 195; G. GALOPIN, *Les biens, la propriété, et les servitudes*, Luik, Vaillant-Carmanne, 1943, 132, nr. 128; V. SAGAERT, *Beginselen van Belgisch privaatrecht*, deel V, Mechelen, Wolters Kluwer, 2014, 380, nr. 467; H. VANDENBERGHE, *Goederenrecht*, Leuven, Acco, 2006, 156-157, nr. 580-584.

⁴⁶ R. DEKKERS en E. DIRIX, *Handboek burgerlijk recht*, II, *Zakenrecht, zekerheden, verjaring*, Antwerpen, Intersentia, 2005, 183, nr. 457; H. DE PAGE (en R. DEKKERS), *Traité élémentaire de droit civil belge*, VI, *Les biens*, Brussel, Bruylant, 1953, 157, nr. 195; R. DERINE, F. VAN NESTE en H. VANDENBERGHE, *Zakenrecht*, deel II, A, in *Beginselen van Belgisch Privaatrecht*, Gent, Story-Scientia, 1984, 341, nr. 843; F. POLLAUD-DULIAN, "La durée du droit d'auteur", *RIDA* 1998, nr. 176, 82-165; V. SAGAERT, *Beginselen van Belgisch privaatrecht*, deel V, Mechelen, Wolters Kluwer, 2014, 380, nr. 467; H. VANDENBERGHE, "Actuele problemen van het vruchtgebruik", *TPR* 1983, (53) 54, nr. 1.

⁴⁷ Rb. Brussel 25 november 1971, *Rec. gén. enr.* 1971, 145 en *Res Jur. Imm.* 1971, 145; Vred. Aalst 14 juli 1936, *RW* 1936-37, 638 en *Rev. Not. B.* 1936, 546; A. KLUYSKENS, *Beginselen van Burgerlijk Recht*, V, *Zakenrecht*, Antwerpen, Standaard Uitgeverij, 1940, 164, nr. 144; H. VANDENBERGHE, "Actuele problemen van het vruchtgebruik", *TPR* 1983, (53) 54, nr. 1.

⁴⁸ Zie bijvoorbeeld ook artikel 745bis, §1 BW: '(...) Wanneer de overledenen andere erfgerechtigden achterlaat, verkrijgt de langstlevende echtgenoot de volle eigendom van het deel van de eerstervende in het

voorziet het vruchtgebruik namelijk in zijn levensonderhoud door het genots- en gebruiksrecht waarover hij beschikt. Bij zijn overlijden, verliest het vruchtgebruik zijn alimentatiefunctie en eindigt het. In geval de duurtijd van het vruchtgebruik verbonden zou zijn aan het leven van een derde, zou deze alimentatiefunctie uitgehold worden.⁴⁹

5. *IUS UTENDI EN IUS FRUENDI* – Bij een recht van vruchtgebruik wordt de economische waarde van een goed tussen de vruchtgebruiker en de blote eigenaar verdeeld.⁵⁰ De vruchtgebruiker is titularis van het gebruiks- en genotsrecht. Op basis van artikel 595 BW⁵¹ mag de vruchtgebruiker persoonlijk van de vruchten genieten. De vruchten van een in vruchtgebruik gegeven goed zijn de “*regelmatig voortgebrachte inkomsten van een goed*”.⁵² De blote eigenaar behoudt de kapitaalwaarde van het in vruchtgebruik gegeven goed. De vruchtgebruiker en de blote eigenaar hebben daarbij geen tegengestelde of gelijke rechten op het goed, maar complementaire rechten.⁵³ Dit houdt dus in dat er geen sprake is van onverdeeldheid tussen de vruchtgebruiker en de blote eigenaar.⁵⁴ Om hun wederzijdse bevoegdheden zo ruim mogelijk uit te kunnen oefenen, hebben de vruchtgebruiker en de blote eigenaar een samenwerkingsplicht.⁵⁵ Dit valt onder andere ook af te leiden uit de positieve verplichtingen die beide partijen hebben tijdens het vruchtgebruik.⁵⁶

6. *BEHEERS- EN BESCHIKKINGSBEVOEGDHEID* – De vruchtgebruiker heeft een beheers- en beschikkingsbevoegdheid. Er moet echter een onderscheid worden gemaakt tussen de beheers- en beschikkingsbevoegdheid met betrekking tot *het recht van vruchtgebruik zelf* en de beheers- en beschikkingsbevoegdheid met betrekking tot *het goed waarop het vruchtgebruik is gevestigd*.

gemeenschappelijk ver mogen en het vruchtgebruik van diens eigen vermogen (...); R. DEKKERS en E. DIRIX, *Handboek burgerlijk recht*, II, *Zakenrecht, zekerheden, verjaring*, Antwerpen, Intersentia, 2005, 183, nr. 457; H. DE PAGE (en R. DEKKERS), *Traité élémentaire de droit civil belge*, VI, *Les biens*, Brussel, Bruylant, 1953, 157, nr. 195; V. SAGAERT, “Oude zakenrechtelijke figuren met nut voor een moderne familiale vermogensplanning. knelpunten van tontine, vruchtgebruik, erfpacht en opstal”, in *Levenslang en verder. Familiale vermogensplanning in de 21e eeuw*, XXXste postuniversitaire Cyclus Willy Delva 2003-2004, Mechelen, Kluwer, 2004, (205) 221, nr. 15; H. VANDENBERGHE, “Actuele problemen van het vruchtgebruik”, *TPR* 1983, (53) 54, nr. 1.

⁴⁹ V. SAGAERT, *Beginselen van Belgisch privaatrecht*, deel V, Mechelen, Wolters Kluwer, 2014, 382-383, nr. 469.

⁵⁰ V. SAGAERT, *Beginselen van Belgisch privaatrecht*, deel V, Mechelen, Wolters Kluwer, 2014, 376, nr. 460.

⁵¹ Artikel 595 BW bepaalt dat: “De vruchtgebruiker kan persoonlijk de vruchten genieten, hij kan verpachten of zelfs zijn recht verkopen of afstaan om niet.”

⁵² P. CARLIER en K. VERHEYDEN, *Vruchtgebruik*, Antwerpen, Standaard Uitgeverij, 1998, 155, nr. 234; D. CLAEYS, *Usufruit et nue-proprété: principes et actualités*, Waterloo, Kluwer, 2007, 201; R. DEKKERS en E. DIRIX, *Handboek burgerlijk recht*, II, *Zakenrecht, zekerheden, verjaring*, Antwerpen, Intersentia, 2005, 201, nr. 508; H. DE PAGE (en R. DEKKERS), *Traité élémentaire de droit civil belge*, VI, *Les biens*, Brussel, Bruylant, 1953 p. 231, nr. 270; A. KLUYSKENS, *Beginselen van Burgerlijk Recht*, V, *Zakenrecht*, Antwerpen, Standaard Uitgeverij, 1940, 191, nr. 184; J.-B.-V. PROUDHON, *Traité des droits d’usufruit, d’usage, d’habitation et de superficie*, Bruxelles, Tarlier, 1833, 8, nr. 1031; E. VAN ARENBERGH en F. REQUETTE, *Traité de l’usufruit*, Brussel, Larcier, 1963, 302, nr. 1018.

⁵³ V. SAGAERT, *Beginselen van Belgisch privaatrecht*, deel V, Mechelen, Wolters Kluwer, 2014, 376, nr. 460; H. VANDENBERGHE, “Actuele problemen van het vruchtgebruik”, *TPR* 1983, (53) 54, nr. 1.

⁵⁴ Antwerpen 25 mei 1998, *T. Not.* 1999, 67; Luik 16 maart 2001, *JT* 2001, 819; Antwerpen 26 mei 2003, *T. Not.* 2004, 165; V. SAGAERT, *Beginselen van Belgisch privaatrecht*, deel V, Mechelen, Wolters Kluwer, 2014, 376, nr. 460; A. VERBEKE en K. VANHOVE, “Actualia vruchtgebruik, erfpacht, opstal en erfdiensbaarheden” in *Themis Zakenrecht 2002-2003*, Brugge, die Keure, 2003, (73) 75.

⁵⁵ R. DERINE, F. VAN NESTE en H. VANDENBERGHE, *Zakenrecht*, II.A, in *Beginselen van Belgisch Privaatrecht*, Gent, Story-Scientia, 1984, 346, nr. 844; V. SAGAERT, *Beginselen van Belgisch privaatrecht*, deel V, Mechelen, Wolters Kluwer, 2014, 376-377, nr. 461; Franse recht: P. MALAURIE en L. AYNES, *Les biens*, Parijs, Defrénois, 2013, nr. 812; R. DEKKERS en E. DIRIX, *Handboek burgerlijk recht*, II, *Zakenrecht, zekerheden, verjaring*, Antwerpen, Intersentia, 2005, 182-183, nr. 456.

⁵⁶ V. SAGAERT, *Beginselen van Belgisch privaatrecht*, deel V, Mechelen, Wolters Kluwer, 2014, 377, nr. 461.

7. BEVOEGDHEID MET BETREKKING TOT HET RECHT VAN VRUCHTGEBRUIK - In het eerste geval kan de vruchtgebruiker alle daden van beheer en beschikking stellen volgens artikel 595 BW⁵⁷ tenzij dit contractueel, wettelijk of testamentair is uitgesloten (bijvoorbeeld artikel 384 BW).⁵⁸ Dit vloeit voort uit het feit dat het recht van vruchtgebruik een vermogensbestanddeel is.⁶⁰ De vruchtgebruiker kan zijn recht bijvoorbeeld vervreemden of bezwaren met een hypotheek, of er een vruchtgebruik op vestigen. De duur van het vruchtgebruik blijft wel steeds samenhangen met het leven van het hoofd waarop het vruchtgebruik werd gevestigd.⁶¹

8. BEVOEGDHEID MET BETREKKING TOT DE ZAAK IN VRUCHTGEBRUIK - De vruchtgebruiker heeft daarentegen beperktere bevoegdheden met betrekking tot de in vruchtgebruik gegeven zaak dan met betrekking tot het recht van vruchtgebruik. Dit vloeit voort uit het feit dat de in vruchtgebruik gegeven zaak niet geheel in het vermogen van de vruchtgebruiker zit. Deze bevoegdheden zijn geëvolueerd doorheen de jaren. Waar de vruchtgebruiker vroeger enkel een gebruiks- en genotsrecht en geen beschikkingsbevoegdheid had,⁶² neemt de rechtsleer vandaag steeds vaker een ander standpunt in. De vruchtgebruiker geniet wel een beschikkingsbevoegdheid, maar in zoverre dat deze de bestemming van de zaak vrijwaart. Door de teruggaveverplichting die aan het eind van een vruchtgebruik voltooit dient te worden (zie *infra* randnr.9) werd traditioneel aangenomen dat de vruchtgebruiker niet over de zaak kon beschikken. Recente rechtsleer en

⁵⁷ Artikel 595 BW: " De vruchtgebruiker kan persoonlijk de vruchten genieten, hij kan verpachten, of zelfs zijn recht verkopen of afstaan om niet."

⁵⁸ S. BOULY en D. GRUYAERT, "Vruchtgebruik op onlichamelijke goederen" in V. SAGAERT en A.-L. VERBEKE (eds.), *Vruchtgebruik. Mogelijkheden, beperkingen en innovaties*, Antwerpen, Intersentia, 2012, (195) 197, nr. 5; S. SNAET, "Alternatieve vormen voor het verwerven van onroerend goed: erfpacht, opstal en vruchtgebruik" in *Orde van Advocaten te Kortrijk*. Departement vorming en opleiding (ed.), Het onroerend goed in de verschillende takken van het recht, Gent, Larcier, 2008, (47) 80, nr. 65; A. VERBEKE en K. VANHOVE, "Actualia vruchtgebruik, erfpacht, opstal en erfdiensbaarheden", in *Themis Zakenrecht 2002-2003*, Brugge, die Keure, 2003, (73) 77; K. VANHOVE en A. VERBEKE, "Spelen met het voorwerp van vruchtgebruik" in P. LECOCQ, B. TILLEMEN en A. VERBEKE (eds.), *Zakenrecht-Droit des biens*, Brugge, die Keure, 2005, (171) 177, nr. 11; A. VERBEKE en S. SNAET, "Meccano-goederenrecht" in A. ALEN, E. DIRIX, W. PINTENS en P. SENAËVE (eds.), *Vigilantibus ius scriptum. Feestbundel voor Hugo Vandenberghe*, Brugge, die Keure, 2007, (365) 368.

⁵⁹ S. BOULY en D. GRUYAERT, "Vruchtgebruik op onlichamelijke goederen" in V. SAGAERT en A.-L. VERBEKE (eds.), *Vruchtgebruik. Mogelijkheden, beperkingen en innovaties*, Antwerpen, Intersentia, 2012, (195) 197, nr. 5; S. SNAET, "Alternatieve vormen voor het verwerven van onroerend goed: erfpacht, opstal en vruchtgebruik" in *Orde van Advocaten te Kortrijk*. Departement vorming en opleiding (ed.), Het onroerend goed in de verschillende takken van het recht, Gent, Larcier, 2008, (47) 80, nr. 65; A. VERBEKE en K. VANHOVE, "Actualia vruchtgebruik, erfpacht, opstal en erfdiensbaarheden", in *Themis Zakenrecht 2002-2003*, Brugge, die Keure, 2003, (73) 77; K. VANHOVE en A. VERBEKE, "Spelen met het voorwerp van vruchtgebruik" in P. LECOCQ, B. TILLEMEN en A. VERBEKE (eds.), *Zakenrecht-Droit des biens*, Brugge, die Keure, 2005, (171) 177, nr. 11; A. VERBEKE en S. SNAET, "Meccano-goederenrecht" in A. ALEN, E. DIRIX, W. PINTENS en P. SENAËVE (eds.), *Vigilantibus ius scriptum. Feestbundel voor Hugo Vandenberghe*, Brugge, die Keure, 2007, (365) 368.

⁶⁰ F.H.J. MIJNSSEN, A.A. VAN VELTEN en S.E. BARTELS, *Zakenrecht in Mr. C. Assers Handleiding tot de beoefening van het Nederlands Burgerlijk Recht*, Deventer, Kluwer, 2008, (319) 359-360.

⁶¹ S. BOULY en D. GRUYAERT, "Vruchtgebruik op onlichamelijke goederen", in V. SAGAERT en A.-L. VERBEKE (eds.), *Vruchtgebruik. Mogelijkheden, beperkingen en innovaties*, Antwerpen, Intersentia, 2012, (195) 198, nr. 5; R. DERINE, F. VAN NESTE en H. VANDENBERGHE, *Zakenrecht*, II.A, in *Beginselen van Belgisch Privaatrecht*, Gent, Story-Scientia, 1984, 340, nr. 843; V. SAGAERT, *Beginselen van Belgisch privaatrecht*, deel V, Mechelen, Wolters Kluwer, 2014, 404, nr. 498; A. VERBEKE en S. SNAET, "Meccano-goederenrecht" in A. ALEN, E. DIRIX, W. PINTENS en P. SENAËVE (eds.), *Vigilantibus ius scriptum. Feestbundel voor Hugo Vandenberghe*, Brugge, die Keure, 2007, (365) 366.

⁶² H. DE PAGE (en R. DEKKERS), *Traité élémentaire de droit civil belge*, VI, *Les biens*, Brussel, Bruylant, 1953, 266, nr. 333; K. VANHOVE en A. VERBEKE, "Spelen met het voorwerp van vruchtgebruik", in P. LECOCQ, B. TILLEMEN en A. VERBEKE (eds.), *Zakenrecht-Droit des biens*, Brugge, die Keure, 2005, (171) 180, nr. 18; cf. Franse recht: F. ZENATI, *Les biens*, Parijs, Presses Universitaires de France, 1988, 248, nr. 237.

rechtspraak onderschrijven echter de mogelijkheid dat de vruchtgebruiker ten aanzien van de in vruchtgebruik gegeven zaak alle daden van beschikking kan stellen, zolang deze daden in overeenstemming zijn met de bestemming van de zaak (zie *infra* randnr.67).⁶³

9. INSTANDHOUDINGS- EN EERBIEDIGINGSVERPLICHTING – De vruchtgebruiker is bij het einde van het vruchtgebruik steeds gehouden tot teruggave van de goederen.⁶⁴ Hij moet het goed dus ook in stand houden⁶⁵ om aan deze restitutieplicht te kunnen voldoen. De restitutieplicht wordt vandaag bekeken in samenhang met de verplichting om de bestemming te vrijwaren.⁶⁶ (zie *infra* randnr.67)

⁶³ A. VERBEKE en K. VANHOVE, "Actualia vruchtgebruik, erfpacht, opstal en erfdiensbaarheden", in *Themis Zakenrecht 2002-2003*, Brugge, die Keure, 2003, (73) 83; K. VANHOVE en A. VERBEKE, "Spelen met het voorwerp van vruchtgebruik", in P. LECOCQ, B. TILLEMEN en A. VERBEKE (eds.), *Zakenrecht-Droit des biens*, Brugge, die Keure, 2005, (171) 181, nr. 19; A. VERBEKE, "Creatief met vruchtgebruik", *T. Not.* 1999, (530) 557, nr. 83; In dezelfde lijn: Cass. 21 februari 2006, *T.Not.* 2007, 294, noot M. MUYLLE. V. SAGAERT, "Actuele ontwikkelingen vastgoedrecht", *Themis Goederenrecht 2008-2009*, (23) 37, nr. 35-36.

⁶⁴ V. SAGAERT, *Beginselen van Belgisch privaatrecht*, deel V, Mechelen, Wolters Kluwer, 2014, 445, nr. 550.

⁶⁵ Artikel 578 BW: "(...) maar onder verplichting om de zaak zelf in stand te houden."

⁶⁶ F. BAUDONCQ en K. VANHOVE, "Combinatie van beperkt zakelijke rechten. Over de interne grenzen van vruchtgebruik, erfpacht, opstal en erfdiensbaarheden", *Not.Fisc.M.* 2004, (135) 138, nr. 9; S. BOULY en D. GRUYAERT, "Vruchtgebruik op onlichamelijke goederen" in V. SAGAERT en A.-L. VERBEKE (eds.), *Vruchtgebruik. Mogelijkheden, beperkingen en innovaties*, Antwerpen, Intersentia, 2012, (195) 199, nr. 7; A. VERBEKE en S. SNAET, "Meccano-goederenrecht" in A. ALLEN, E. DIRIX, W. PINTENS en P. SENAËVE (eds.), *Vigilantibus ius scriptum. Feestbundel voor Hugo Vandenberghe*, Brugge, die Keure, 2007, (365) 369; K. VANHOVE en A. VERBEKE, "Spelen met het voorwerp van vruchtgebruik" in P. LECOCQ, B. TILLEMEN en A. VERBEKE (eds.), *Zakenrecht-Droit des biens*, Brugge, die Keure, 2005, (171) 181, nr. 18; cf. Franse recht: E. DOCKÈS, "Essai sur la notion d'usufruit", *Rev.trim.dr.civ.* 1995, (487) 487-494.

HOOFDSTUK II. DEFINITIE EN ESSENTIËLE KENMERKEN VAN HET AUTEURSRECHT

A. ALGEMEEN

10. DEFINITIE – Het auteursrecht wordt gedefinieerd als het exclusieve recht van de schepper of rechtverkrijgende van een werk van letterkunde, wetenschap of kunst om dit openbaar te maken en te verveelvoudigen.⁶⁷ Intellectuele eigendomsrechten, zoals bijvoorbeeld het auteursrecht, zijn roerend. Het auteursrecht is een onlichamelijk roerend goed.

11. WERKEN VAN LETTERKUNDE OF KUNST – De werken die worden beschermd, duidt de wetgever aan als “*werken van letterkunde en kunst*”.⁶⁸ Artikel XI.172, §1 WER⁶⁹ definieert een werk van letterkunde als “*de geschriften van welke aard ook, alsmede lessen, voordrachten, redevoeringen, preken of andere mondelinge uitingen van de gedachte*.”⁷⁰ Een aantal werken die onder deze definitie vallen worden uitdrukkelijk door de wetgever vermeld. Zo formuleert de wet een aantal voorbeelden van beeldende kunst (artikels. XI.173-XI.178 WER), audiovisuele werken (artikels. XI.179-XI.185 WER) en databanken (artikel XI.186 WER). Daarnaast vinden we in de Conventie van Bern⁷¹ een niet-limitatieve opsomming van “*werken van letterkunde en kunst*” (artikel 2 Berner Conventie). De Conventie van Bern is rechtstreeks inroepbaar wanneer zij een ruimere bescherming dan de Belgische wetgeving biedt aan de auteur.⁷² Deze opsomming in de Berner conventie is niet-limitatief net omwille van de brede interpretatie die er gegeven mag worden aan de uitdrukking “*werken van letterkunde of kunst*”. Zo blijft er ruimte voor nieuwe, nog niet gedefinieerde vormen van werken van letterkunde of kunst. Ook de Belgische rechtspraak lijkt

⁶⁷ E. VERRAES, “Het auteursrecht” in R. BLANPAIN (ed.), *Auteurscontracten voor educatieve en wetenschappelijke uitgaven*, Brugge, Vanden Broele, 2009, 9.

⁶⁸ Artikel XI.165, §1 WER.

⁶⁹ Oorspronkelijk was dit de Auteurswet van 30 juni 1994, die vervolgens werd opgenomen in het WER (mede onder invloed van Europese regelgeving).

⁷⁰ In Nederland definieert men het auteursrecht als het uitsluitend recht van de maker van een werk van letterkunde, wetenschap of kunst, of van diens rechtverkrijgenden, om dit openbaar te maken en te verveelvoudigen, behoudens de beperkingen, bij de wet gesteld. Zie artikel 1 van de Auteurswet van 23 september 1912, houdende nieuwe regeling van het auteursrecht. Zie voor de wijzigingen die aan deze wet zijn aangebracht: P.G.F.A. GEERTS, *Bescherming van de intellectuele eigendom*, Deventer, Kluwer, 2013, 54 e.v. Zie voor een uitgebreide historische studie hieromtrent: C. SCHRIKS, *Het kopijrecht, 16^e tot 19de eeuw*, Zutphen, Walburg pers, 2004, 768 p.

⁷¹ Berner conventie voor de bescherming van werken van letterkunde en kunst van 9 september 1886, aangevuld te Parijs op 4 mei 1896, herzien te Berlijn op 13 november 1908, aangevuld te Bern op 20 maart 1914, herzien te Rome op 2 juni 1928, te Brussel op 26 juni 1948, te Stockholm op 14 juli 1967 en te Parijs op 24 juli 1971, goedgekeurd bij wet van 25 maart 1999 (B.S. 10 november 1999): De Conventie van Bern wordt beschouwd als het internationaal ‘oerverdrag’ inzake het auteursrecht. Zie ook: R.W. HOLZHAUBER, *Inleiding intellectuele rechten*, Den Haag, Boom, 2005, 40.

⁷² Op grond van artikel 3 van de wet van 25 maart 1999 houdende instemming met volgende internationale akten: 1. Internationaal Verdrag inzake de bescherming van uitvoerende kunstenaars, producenten van fonogrammen en omroeporganisaties, gedaan te Rome op 26 oktober 1961; 2. Berner Conventie voor de bescherming van werken van letterkunde en kunst van 9 september 1886, aangevuld te Parijs op 4 mei 1896, herzien te Berlijn op 13 november 1908, aangevuld te Bern op 20 maart 1914, herzien te Rome op 2 juni 1928, te Brussel op 26 juni 1948, te Stockholm op 14 juli 1967 en te Parijs op 24 juli 1971, gedaan te Parijs op 24 juli 1971., BS 10 november 1999.

deze visie te ondersteunen.⁷³ Het is evenwel duidelijk dat deze wetgeving een *lex specialis* karakter heeft en in die zin afwijkt van het gemeenrechtelijke verbintenissenrecht. In die optiek hebben de regels uit het BW met betrekking tot het zakenrecht slechts toepassing in het geval dat de *lex specialis* niet in een andere regeling voorziet.⁷⁴

12. INTELLECTUELE SCHEPPING VAN DE GEEST – Er werd dus geen wettelijke grens gesteld aan het concept “werken van letterkunde en kunst”. Volgens sommigen maakte het arrest van 27 april 1989 van het Belgische Hof van Cassatie daarom een eerste beperking uit.⁷⁵ Het Hof stelde dat het werk een gevolg moet zijn van een “*intellectuele inspanning van de maker*”. Dit betekent dat werken die het gevolg zijn van een toeval, reeds in de natuur voorkomen of waarbij geen tussenkomst van een fysieke auteur vereist is, geen bescherming zullen kunnen genieten.⁷⁶ Sommige auteurs classificeerden de intellectuele inspanning van de auteur niet als afzonderlijke vereiste, maar plaatsten haar onder de oorspronkelijkheids- of originaliteitsvereiste.⁷⁷

13. VORMVEREISTE – Een andere begrenzing aan het beschermingsgebied van boek XI. WER, is de vormvereiste. Ook deze begrenzing is niet in de wet terug te vinden, daar zij door rechtsleer en rechtspraak werd ontwikkeld.⁷⁸ Om de bescherming van het auteursrecht te genieten moet een werk een concrete, zintuiglijke en waarneembare uitdrukking van een idee vormen. Loutere ideeën worden bijgevolg niet beschermd.⁷⁹ De Belgische hogere⁸⁰ en lagere rechtspraak⁸¹ heeft deze visie in meerdere arresten en vonnissen onderschreven.

14. ORIGINALITEITSVEREISTE – De originaliteits- of oorspronkelijkheidsvereiste is ook een begrenzing die wordt teruggevonden in rechtspraak en rechtsleer. Her en der werd zij ook ingeschreven in boek XI van het WER. Bijvoorbeeld in artikel XI.166, §5 met betrekking tot foto’s en in artikel XI.186 met betrekking tot databanken vereist de wetgever dat deze werken “*een eigen intellectuele schepping van de auteur*” zijn. Het Hof van Cassatie hanteerde dit criterium

⁷³ Brussel 23 maart 2001, *A&M* 2001, 375 (een waterschaakspel is volgens het Hof van Beroep een werk van letterkunde of kunst); Brussel 7 december 2001, *JLMB* 2002, 873 (een kleurenpalet voor interieurverven is een werk volgens het Hof van Beroep te Brussel).

⁷⁴ C. SIMLER, *Droit d’auteur et droit commun des biens* in LEXISNEXIS (ed.), *Collection du C.E.I.P.I.*, 2010, 20 – 21.

⁷⁵ Cass. 27 april 1989, *RW* 1989-90,362.

⁷⁶ F. BRISON, “Tien jaar auteurswet : en nu ?”, *A&M* 2004, (413) 416, nr. 7; F. DE VISSCHER en B. MICHAUX, *Précis du droit d’auteur et des droits voisins*, Brussel, Bruylant, 2000, 7, nr. 6.

⁷⁷ F. BRISON, “Tien jaar auteurswet : en nu ?”, *A&M* 2004, (413) 416, nr. 7; F. GOTZEN, “Het Hof van Cassatie en het begrip “oorspronkelijkheid” in het Belgische auteursrecht”, *Computerr.* 1990, (160) 161.

⁷⁸ F. BRISON, “Tien jaar auteurswet : en nu ?”, *A&M* 2004, (413) 417, nr. 9; J. CORBET, *Auteursrecht* in *APR*, Antwerpen, E. Story-Scientia, 1997, 26, nr. 68; J. KEUSTERMANS, *Auteursrecht – Recente evoluties in capita selecta*, in CABG, Gent, Larcier 2009, 2, nr. 6.

⁷⁹ J. CORBET, *Auteursrecht* in *APR*, Antwerpen, E. Story-Scientia, 1997, 26, nr. 68; F. GOTZEN, “Overzicht van rechtspraak – auteurs- en modellenrecht 1990-2004”, *TPR* 2004, (1442) 1443, nr. 3. Zie in dezelfde zin voor Frankrijk: P. BERLIOZ, *La notion de bien*, Parijs, LGDJ, 2007, 447; P. TAFFOREAU, *Droit de la propriété intellectuelle*, Gualino éditeur, 2004, 62. Zie voor Nederland: P.G.F.A. GEERTS, *Bescherming van de intellectuele eigendom*, Deventer, Kluwer, 2013, 56 e.v.

⁸⁰ Cass. 27 april 1989, *RW* 1989-90,362; Cass. 19 maart 1998, *A&M* 1998, 229; Cass. 11 mei 2001, *A&M* 2001, 353; Brussel 18 september 1998, *A&M* 1999, 60; Brussel 1 februari 2000, *IRDI* 2001, 134; Brussel 24 april 2001, *IRDI* 2001, 308; Brussel 4 mei 2001, *JLMB* 2001, 144.

⁸¹ Rb. Brugge 8 december 1997, *ICIP* 1998, 103; Rb. Kh. Luik 13 oktober 2000, *ICIP* 2001, 131.

reeds voor de Auteurswet in het leven werd geroepen⁸² en het is nog steeds een hoeksteen in de beoordeling bij vele arresten.⁸³ Tot nog toe is er echter nog geen eenduidigheid over de invulling van de originaliteitsvereiste.⁸⁴ Traditioneel is een werk *oorspronkelijk of origineel* als het "eigen" is. Wanneer een werk dan eigen is aan een bepaalde auteur is onderhevig aan discussie.⁸⁵ Volgens sommige rechtsleer dient louter te worden nagegaan of het werk niet gekopieerd is van een ander,⁸⁶ terwijl andere auteurs van mening zijn dat daarenboven de persoonlijkheid van de auteur aanwezig moet zijn in het werk.⁸⁷ Volgens de eerste strekking dient er louter een objectieve rechterlijke toets te worden gedaan, terwijl de tweede strekking ook een subjectieve benadering vereist. De rechter houdt daarbij steeds rekening met het werk in zijn geheel.⁸⁸

B. RECHTSVERGELIJKENDE DUIDING: MONISME VERSUS DUALISME

15. AUTEURSWERK – Een auteurswerk dat binnen de bescherming valt van boek XI van het WER is kort en bondig gesteld de uitdrukking van een intellectuele inspanning van de geest⁸⁹ van de auteur in een concrete en originele vorm.⁹⁰ Het is duidelijk dat er een nauwe band is tussen enerzijds het werk waar het auteursrecht op rust en anderzijds de auteur zelf. Deze verhouding wordt in de verschillende onderzochte rechtstelsels telkens lichtjes anders ingevuld. Dit vloeit voort uit het feit dat het auteursrecht wordt beschouwd als een recht met een hybride karakter.

16. HYBRIDE RECHT – Zoals reeds kort gesteld, bestaat het auteursrecht in het Belgische recht immers uit twee grote onderdelen, het vermogensrechtelijk luik enerzijds en het moreelrechtelijk luik anderzijds. Het onderscheid hiertussen wordt op basis van de finaliteit van de deelrechten gemaakt.⁹¹ Dit onderscheid wordt niet alleen in het Belgische, maar ook in het Franse en het Nederlandse recht gemaakt.⁹² De drie onderzochte rechtstelsels maken bijgevolg een onderscheid

⁸² Cass. 27 april 1989, *RW* 1989-90, 362; Cass. 25 oktober 1989, *RW* 1989-90,1061; Cass. 2 maart 1993, *Pas.* 1993, I, 234.

⁸³ Cass. 24 februari 1995, *RW* 1995-96, 433; Cass. 10 december 1998, *A&M* 1999, 355.

⁸⁴ F. BRISON, "Tien jaar auteurswet : en nu ?", *A&M* 2004, (413) 421, nr. 20; J. KEUSTERMANS, *Auteursrecht – Recente evoluties in capita selecta*, in CABG, Gent, Larcier 2009, 9-13, nrs. 16-24.

⁸⁵ Zie ook: P. BERLIOZ, *La notion de bien*, Parijs, LGDJ, 2007, 446.

⁸⁶ F. BRISON, "Tien jaar auteurswet : en nu ?", *A&M* 2004, (413) 426, nr. 35.

⁸⁷ J. CORBET, *Auteursrecht* in *APR*, Antwerpen, E. Story-Scientia, 1997, 27, nr. 71; F. DE VISSCHER en B. MICHAUX, *Précis du droit d'auteur et des droits voisins*, Brussel, Bruylant, 2000, 15-16, nr. 18 ; F. GOTZEN, "Het Hof van Cassatie en het begrip "oorspronkelijkheid" in het Belgische auteursrecht, *Computerr.* 1990, (160) 161.

⁸⁸ F. BRISON, "Tien jaar auteurswet : en nu ?", *A&M* 2004, (413) 421, nr. 22; J. CORBET, *Auteursrecht* in *APR*, Antwerpen, E. Story-Scientia, 1997, 27, nr. 71-72.

⁸⁹ F. BRISON, "Tien jaar auteurswet : en nu ?", *A&M* 2004, (413) 416, nr. 7; cf. Franse recht: F. ZENATI, *Les biens*, Parijs, Presses Universitaires de France, 1988, 46, nr. 33.

⁹⁰ F. VAN ISACKER, "Het Belgisch auteursrecht in vestzakformaat", *TPR* 1979, (687) 688, nr. 3; cf. Franse recht: F. ZENATI, *Les biens*, Parijs, Presses Universitaires de France, 1988, 46, nr. 33.

⁹¹ J. CORBET, *Auteursrecht* in *APR*, Antwerpen, E. Story-Scientia, 1997, 9, nr. 24; C. DECLERCK, "Erfrechtelijk vruchtgebruik van auteursrecht", *Tijdschrift voor Notarissen* 2009, (406) 413, nr. 9; cf. Franse recht: SALELLEIES, noot onder Parijs 1 februari 1900, *Rec. Sirey*, 1900, (121) 125.

⁹² B. VANBRABANT, *La propriété intellectuelle. Nature juridique et régime patrimonial*, onuitgeg. Doctoraatsthesis Université de Liège, 2013, 54 e.v. Zie voor Frankrijk: artikel L. 131- z.v. CPI ; P. BERLIOZ, *La notion de bien*, Parijs, LGDJ, 2007, 99 e.v.; H. DESBOIS, *Le droit d'auteur. Droit français – Convention de Berne révisée*, Parijs, Dalloz, 1950, 233 e.v.; W. DROSS, *Droit des biens*, Parijs, LGDJ, 2014, 378 ; L. JOSSEAND, *Essai sur la*

tussen de beide deelrechten. De vermogensrechten beschermen de patrimoniale belangen van de auteur.⁹³ Ze hebben betrekking op de economische exploitatie van het auteursrecht. Onder het vermogensrecht kunnen standaard meerdere rechten⁹⁴ geplaatst worden, namelijk: (1) het reproductierecht,⁹⁵ (2) het adaptatierecht,⁹⁶ (3) het bestemmingsrecht,⁹⁷ (4) het distributierecht,⁹⁸ (5) het verhuur- en leenrecht,⁹⁹ (6) het openbare mededelingsrecht¹⁰⁰ en (7) het volgrecht.¹⁰¹ Deze vermogensrechten bevinden zich uiteraard, zoals de naam doet vermoeden, binnen het vermogen van de auteur en deze kan er dan ook over beschikken. Een vruchtgebruik vestigen op deze vermogensrechten vormt dus geenszins een probleem.

17. Dit in tegenstelling tot de morele rechten die, zoals hieronder wordt uiteengezet, buiten het vermogen vallen. Men spreekt van "*l'inaliénabilité partielle du droit d'auteur, en raison du lien de l'oeuvre avec son auteur*".¹⁰² De morele rechten hebben eerder betrekking op de auteur zelf, zij beschermen de geestelijke belangen van de auteur in zijn werk.¹⁰³ "*Men zegt wel dat de maker voortleeft in zijn werk.*"¹⁰⁴ Deze nauwe band op artistiek gebied tussen het werk en de auteur, zorgt ervoor dat de morele rechten niet als dusdanig van de auteur kunnen worden

propriété collective, Le Code Civil 1804-1904 : livre du centenaire, Phénix éd., 2003, , n° 1528 ; C. SIMLER, *Droit d'auteur et droit commun des biens* in LEXISNEXIS (ed.), *Collection du C.E.I.P.I.*, 2010, 36 e.v. Een minderheidsstrekking bepleit evenwel een monistische opvatting. Zie bijvoorbeeld : M. NAST, noot onder Trib. Civ. Seine, 1 april 1936, *DP* 1936, .2.65 Zie voor Nederland : P.G.F.A. GEERTS, *Bescherming van de intellectuele eigendom*, Deventer, Kluwer, 2013, 76; R.W. HOLZHAUBER, *Inleiding intellectuele rechten*, Den Haag, Boom, 2005, 55 e.v.

⁹³ C. SIMLER, *Droit d'auteur et droit commun des biens* in LEXISNEXIS (ed.), *Collection du C.E.I.P.I.*, 2010, 29.

⁹⁴ Artikel L122-1 CPI: "*Le droit d'exploitation appartenant à l'auteur comprend le droit de représentation et le droit de reproduction.*"

⁹⁵ Het recht dat inhoudt dat de alleen de auteur een reproductie van zijn werk kan toestaan: artikel XI.165, §1, eerste lid, WER; F. VAN ISACKER, "Het Belgisch auteursrecht in vestzakformaat", *TPR* 1979, (687) 689, nr. 7; J. CORBET, *Auteursrecht* in *APR*, Antwerpen, E. Story-Scientia, 1997, 45, nr. 115; M.-Chr. Janssens, "De auteursrechtelijke vermogensrechten (verder) geharmoniseerd in de EU. Wat mogen we van de Belgische wetgever verwachten?", *A&M* 2002, (121) 122, nr. 9.

⁹⁶ Het exclusieve recht van de auteur om toestemming te geven tot het bewerken of vertalen van het werk: Artikel XI.165, §1, tweede lid WER; J. CORBET, *Auteursrecht* in *APR*, Antwerpen, E. Story-Scientia, 1997, 47, nr. 122.

⁹⁷ Het recht van de auteur om wanneer hij reproductie heeft toegestaan, daaraan bepaalde voorwaarden te verbinden: J. CORBET, *Auteursrecht* in *APR*, Antwerpen, E. Story-Scientia, 1997, 45-46, nr. 116.

⁹⁸ De auteur heeft het recht om, wanneer reeds reproductie werd toegestaan, nog de distributie van reproductie toe te staan en hieraan voorwaarden te verbinden: Artikel XI.165, §1, vijfde lid WER; J. CORBET, *Auteursrecht* in *APR*, Antwerpen, E. Story-Scientia, 1997, 46, nr. 118; M.-Chr. Janssens, "De auteursrechtelijke vermogensrechten (verder) geharmoniseerd in de EU. Wat mogen we van de Belgische wetgever verwachten?", *A&M* 2002, (121) 127, nr.15.

⁹⁹ Het uitleen- en verhuurrecht is het exclusieve recht van de auteur om toestemming te geven tot het verhuren of het uitleenen van zijn werk: Artikel XI.165, §1, derde lid WER: J. CORBET, *Auteursrecht* in *APR*, Antwerpen, E. Story-Scientia, 1997, 48-49, nr. 123-124.

¹⁰⁰ De auteur heeft het recht om het werk volgens ongeacht welk procedé aan het publiek mede te delen: Artikel XI.165, §1, vierde lid WER; J. CORBET, *Auteursrecht* in *APR*, Antwerpen, E. Story-Scientia, 1997, 49, nr. 126; M.-Chr. Janssens, "De auteursrechtelijke vermogensrechten (verder) geharmoniseerd in de EU. Wat mogen we van de Belgische wetgever verwachten?", *A&M* 2002, (121) 129, nr. 21.

¹⁰¹ Het volgrecht is het recht van de auteur op inning van een vergoeding op het bedrag van de verkoop bij toewijzing van werken van beeldende kunst die openbaar geveild worden: Artikels XI.175-177 WER; J. CORBET, *Auteursrecht* in *APR*, Antwerpen, E. Story-Scientia, 1997, 53-54, nr.136-142.

¹⁰² P. BERLIOZ, *La notion de bien*, Parijs, LGDJ, 2007, 99 - 100.

¹⁰³ B. VANBRABANT, *La propriété intellectuelle. Nature juridique et régime patrimonial*, onuitgeg. Doctoraatsthesis Universiteit de Liège, 2013, 54. Zie ook: M. BUYDENS, *La propriété intellectuelle. Evolution historique et philosophique*, Brussel, Bruylant, 2012, 315 e.v. Voor Nederland : P.G.F.A. GEERTS, *Bescherming van de intellectuele eigendom*, Deventer, Kluwer, 2013, 42.

¹⁰⁴ R.W. HOLZHAUBER, *Inleiding intellectuele rechten*, Den Haag, Boom, 2005, 62.

afgescheiden.¹⁰⁵ Onder de morele rechten vallen:¹⁰⁶ (1) het bekendmakingsrecht,¹⁰⁷ (2) het vaderschapsrecht¹⁰⁸, en (3) het integriteitsrecht.¹⁰⁹ Volgens sommige auteurs behoort ook het recht van toegang¹¹⁰ tot de morele rechten van de auteur. Concreet heeft deze strekking tot gevolg dat ook al worden de vermogens- of economische rechten overgedragen of verdwijnen zij op een andere manier uit het vermogen van de auteur, dat dit niet impliceert dat elke band met de auteur wordt doorgesplitst.¹¹¹

18. DUALISTISCHE STREKKING – De rechtsgevolgen die tot de deelrechten horen variëren afhankelijk van de visie waar door zij bekeken worden. In het continentale recht heersen dus twee strekkingen, elk met een eigen visie op hoe vermogensrechten en morele rechten zich tot mekaar verhouden.¹¹² De dualistische strekking, die heerst in Napoleontische landen zoals Frankrijk,¹¹³ België¹¹⁴ en Nederland¹¹⁵, koppelt andere rechtsgevolgen aan vermogensrechten dan aan morele rechten, aangezien de deelrechten een andere finaliteit hebben (zie *supra* randnr.16). In de Franse en de Belgische wetgeving inzake het auteursrecht wordt, zoals reeds gesteld, deze dualistische visie teruggevonden. In het Frans spreekt men van “*un droit de propriété*” enerzijds en “*un droit de la personnalité*” anderzijds. Artikel L.111-1 CPI stelt bijvoorbeeld: “*L’auteur d’une œuvre d’esprit jouit sur cette œuvre, du seul fait de sa création, d’un droit de propriété incorporelle exclusif et opposable à tous. Ce droit emporte des attributs d’ordre intellectuel et moral, ainsi que des attributs d’ordre patrimonial, qui sont déterminés par la présente loi.*”. Het auteursrecht vertaalt zich enerzijds in een eigendomsrecht met alle kenmerken die men standaard toekent aan het begrip ‘eigendom’, met uitzondering van het eeuwigdurend karakter (zie *infra* randnr.21). Terwijl

¹⁰⁵ P. BERLIOZ, *La notion de bien*, Parijs, LGDJ, 2007, 100; W. DROSS, *Droit des biens*, Parijs, LGDJ, 2014, 378.

¹⁰⁶ cf. Franse recht: artikel 121-1, eerste alinea CPI: “*L’auteur jouit du droit au respect de son nom, de sa qualité et de son oeuvre. (...)*”.

¹⁰⁷ De auteur zelf beslist exclusief of hij zijn werk al dan niet bekendmaakt en op welke wijze dit gebeurt: Artikel XI.165, §2, derde lid WER; J. CORBET, *Auteursrecht* in *APR*, Antwerpen, E. Story-Scientia, 1997, 56, nr. 146.

¹⁰⁸ Het vaderschapsrecht verleent de auteur het exclusieve recht om te beslissen of het werk al dan niet onder zijn naam, anoniem of via een pseudoniem wordt bekendgemaakt: Artikel XI.165, §2, vijfde lid WER; J. CORBET, *Auteursrecht* in *APR*, Antwerpen, E. Story-Scientia, 1997, 58, nr. 151.

¹⁰⁹ De auteur kan zich verzetten tegen elke wijziging van zijn werk, ook al levert dergelijke wijziging geen schade op: Artikel XI.165, §1, zesde lid WER; J. CORBET, *Auteursrecht* in *APR*, Antwerpen, E. Story-Scientia, 1997, 59, nr. 153 ev.; H. VANHEES, *De wettelijke regeling inzake auteurscontracten*, Mechelen, Kluwer, 2012, 87. Zie voor Nederland, waar artikel 25 van de Auteurswet een exemplaire opsomming geeft: P.G.F.A. GEERTS, *Bescherming van de intellectuele eigendom*, Deventer, Kluwer, 2013, 76 e.v.

¹¹⁰ Wanneer de auteur zijn werk heeft vervreemd, behoudt hij toch het recht van toegang tot zijn werk, wanneer dit nodig is in de uitoefening van zijn vermogensrechten: Artikel XI.167, §1, derde lid WER; J. CORBET, *Auteursrecht* in *APR*, Antwerpen, E. Story-Scientia, 1997, 61, nr. 159.

¹¹¹ Vgl. P. CATALA, “La transformation du patrimoine dans le droit civil moderne”, *RTD Civ.* 1964, 208.

¹¹² C. DECLERCK, “Erfrechtelijk vruchtgebruik van auteursrecht”, *T.Not* 2009, (406) 417, nr. 10; B. VANBRABANT, *La propriété intellectuelle. Nature juridique et régime patrimonial*, onuitgeg. Doctoraatsthesis Universiteit de Liège, 2013, 54 e.v.

¹¹³ In Frankrijk werd deze visie ook in de rechtspraak gevolgd: Fr. Cass. 25 juni 1902, *Rec. Sirey* 1902, I, 305; Fr. Cass. 14 mei 1945, *Dall.*, 1945, 285; Fr. Cass. 4 december 1956, *RIDA* 1957, 207.

¹¹⁴ In de België werd deze visie ook in de rechtspraak gevolgd: Cass. 19 januari 1956, *Pas.* 1956, I, 484; Cass. 12 september 1975, *JT* 1976, 723; Cass. 9 april 1981, *Pas.* 1981, I, 879. Zie ook: C. DECLERCK, *Littéraire en artistieke eigendom in het familiaal vermogensrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2009, n° 82; B. VANBRABANT, *La propriété intellectuelle. Nature juridique et régime patrimonial*, onuitgeg. Doctoraatsthesis Universiteit de Liège, 2013, 62; H. VANHEES, *Een juridische analyse van de grondslagen, inhoud en draagwijdte van auteursrechtelijke exploitatierechten*, Antwerpen, Maklu, 1993, n° 1207 e.v.

¹¹⁵ P.G.F.A. GEERTS, *Bescherming van de intellectuele eigendom*, Deventer, Kluwer, 2013, 76 e.v.

anderzijds het moreel recht een persoonlijkheidsrecht is.¹¹⁶ Deze visie wordt gevolgd in alle onderzochte rechtsstelsels.

Uit artikel XI.165, §1 eerste lid en §2 WER blijkt dit onderscheid tussen het vermogensrechtelijke aspect en het moreelrechtelijke aspect dat in het Belgische recht ook gemaakt werd, maar de Franse wetgever heeft het verschil tussen beide deelrechten veel concreter gesteld; hij behandelt beide deelrechten onder verschillende hoofdstukken.¹¹⁷ Deze scherpere tweedeling is niet aanwezig in de Belgische regelgeving.

19. MONISTISCHE STREKKING – De tweede strekking die ons continentaal rechtsstelsel verdeelt heerst in de rechtstelsels geïnspireerd op het Duitse recht.¹¹⁸ De Duitse wetgever heeft eenheid in het auteursrecht uitgedrukt in § 11 van de wet van 9 september 1965:¹¹⁹ “*Das Urheberrecht schützt den Urheber in seinen geistigen und persönlichen Beziehung zum Werk, und in der Nutzung des Werkes.*” Het monisme verdeelt het auteursrecht niet in deelrechten. Het is een recht dat de auteur in zijn geheel, en dus al zijn belangen beschermt, zowel de vermogensrechtelijke als de morele belangen.¹²⁰ Een opsplitsing in deelrechten past dus niet in deze optiek.¹²¹ Zodoende is er ook geen behoefte om afzonderlijke rechtsgevolgen aan beide deelrechten toe te kennen.

20. EVOLUTIE¹²² – In de Belgische en Franse rechtsleer en rechtspraak gaan er echter steeds meer stemmen op om de in het positieve recht heersende dualistische visie te verlaten. Er wordt dus gepleit om de overgang te maken naar een monistische visie, waarbij er wat betreft het auteursrecht wordt getracht om aansluiting te vinden bij het gemene goederenrecht.¹²³ Volgens mij is dit het pad dat bewandeld zou moeten worden in ons recht. Een belangrijke opmerking is dat het monisme niet hoéft te leiden tot de situatie waarin het recht in zijn geheel buiten het vermogen zou vallen. Een monistische visie volgen die niet personalistisch is, kan dus gewoon. De deelrechten werden onderscheiden op basis van twee criteria die niet meer schijnen pertinent te zijn of een functionele meerwaarde te bieden.¹²⁴ Zowel de aparte karakteristieken van beide deelrechten als hun finaliteit lijken in elkaar over te vloeien. Ten eerste zouden beide deelrechten

¹¹⁶ J. CORBET, *Auteursrecht* in *APR*, Antwerpen, E. Story-Scientia, 1997, 11, nr. 29.

¹¹⁷ Boek 1, Titel 2 CPI: morele rechten en Boek 1, titel 3 CPI: vermogensrechten. Zie voor Nederland: P.G.F.A. GEERTS, *Bescherming van de intellectuele eigendom*, Deventer, Kluwer, 2013, 53.

¹¹⁸ Zie in dezelfde zin: B. VANBRABANT, *La propriété intellectuelle. Nature juridique et régime patrimonial*, onuitgeg. Doctoraathesis Université de Liège, 2013, 57.

¹¹⁹ Gesetz zur Regelung des Urheberrechts in der Informationsgesellschaft, *BGBI.* I, 2003, Nr. 46, Seiten 1774-1788.

¹²⁰ Zie voor deze analyse: H. VANHEES, *Een juridische analyse van de grondslagen, inhoud en draagwijdte van auteursrechtelijke exploitatierechten*, Antwerpen, Maklu, 1993, n  1155 e.v.

¹²¹ Ook in het Franse recht vinden we hier aanhangers van: M. NAST, noot onder Rb. Seine 1 april 1936, *Dalloz (Receuil Périodique)* 1936, Deuxième partie, 5  cahier, 65.

¹²² Voor een uitgebreide uiteenzetting inzake deze evolutie zie: C. Declerck, *Littéraire en artistieke eigendom in het familiaal vermogensrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2009, 656 p.

¹²³ B. VANBRABANT, *La propriété intellectuelle. Nature juridique et régime patrimonial*, onuitgeg. Doctoraathesis Université de Liège, 2013, 62. Voor Frankrijk: P. GAUDRAT, “Propriété littéraire et artistique”, *R p. Civ. Dalloz*, n  406; J. RAYNARD, *Droit d’auteur et conflit de lois. Essai sur la nature juridique du droit d’auteur*, Parijs, Litec, 1990, 743 p.

¹²⁴ Vgl. P. LE TOURNEAU, “Folles idées sur les idées”, *Comm. Com.  lectr.* 2001, 9.

andere rechtsgevolgen hebben omdat de auteur geen beschikkingsbevoegdheid had over zijn morele rechten en wel over zijn vermogensrechten. Dit werd gezien als het belangrijkste onderscheid om een scheiding in deelrechten te verantwoorden.¹²⁵ Deze redenering was in het Belgische recht gebaseerd op artikel XI.167, §1 WER dat stelt dat vermogensrechten “*roerende rechten zijn die overgaan bij erfopvolging en vatbaar zijn voor gehele of gedeeltelijke overdracht, volgens de bepalingen van het Burgerlijk Wetboek. Zij kunnen onder meer worden vervreemd of in een gewone of exclusieve licentie worden ondergebracht.(...)*”. Uit deze bepaling kan worden afgeleid dat de auteur over zijn vermogensrechten kan beschikken.

Artikel XI.165, §2, eerste lid WER stelt daarentegen: “*De auteur van een werk van letterkunde of kunst heeft op dat werk een onvervreemdbaar moreel recht.*”¹²⁶ Hetgeen betekent dat een auteur niet zelf over zijn morele rechten kan beschikken, aangezien de wetgever dit als onvervreemdbaar bestempelt. Nuancering is hier echter aan de orde aangezien er een marge gevonden kan worden in de formulering van het tweede lid van artikel 165, §2 WER: “*De globale afstand van de toekomstige uitoefening van dat recht is nietig.*”¹²⁷ De wettekst zelf kan in die zin worden geïnterpreteerd dat als enkel een ‘globale’ afstand nietig is, afstand van bepaalde aspecten van dat morele recht wel geldig is.¹²⁸ Een gehele afstand van de morele rechten is dus uitgesloten.¹²⁹ De nadruk dient bijgevolg te worden gelegd op de grootte van de afstand. Dit doet uiteraard de vraag rijzen naar de concrete grenzen van deze mogelijkheid. Mijns inziens vindt de mogelijkheid om een vruchtgebruik op een auteursrecht te vestigen in deze marge haar bestaansrecht. Contracteren over de morele rechten is dus niet geheel uitgesloten.¹³⁰ Het is duidelijk dat deze vaststelling van groot belang is in het licht van de centrale onderzoeksvraag. In dat geval wordt er namelijk slechts afstand gedaan van een *deel* van het morele recht. VAN HEES stelt in die zin dat het een auteur slechts toegelaten is om over de morele rechten te contracteren, voor zover de handelingen die hierdoor worden toegestaan, duidelijk en overzichtelijk zijn en de auteur er ook de draagwijdte van kan inzien.¹³¹ De aparte karakteristieken van de morele rechten en de vermogensrechten lijken dus wel sterk op mekaar en zo verliest, in het verlengde van het verlaten van de dualistische opvatting, inderdaad het eerste argument om het auteursrecht op te splitsen in deelrechten haar kracht. Ten tweede wordt het verschil in de finaliteit van de deelrechten ook kleiner.¹³² Morele belangen en vermogensbelangen zijn namelijk zo nauw met elkaar verweven dat hun bescherming geboden kan worden door beide deelrechten. De bescherming van de morele belangen heeft vaak een vermogensrechtelijke oogmerk. Het auteursrecht strikt opsplitsen is dus niet zinvol en wordt het liever beschouwd als één geheel met verscheidene facetten.

¹²⁵ Brussel 29 september 1965, *JT* 1965, 561; Verslag S. De Clerck, Gedr. St. Kamer, *BS* 1991-1992, nr. 473/33, 70; J. CORBET, *Auteursrecht* in *APR*, Antwerpen, E. Story-Scientia, 1997, 53, nr. 145; C. DECLERCK, “Erfrechtelijk vruchtgebruik van auteursrecht”, *Tijdschrift voor Notarissen* 2009, (406) 450-452, nr. 61.

¹²⁶ Artikel XI.165, §2 eerste lid WER.

¹²⁷ Artikel XI.165, §2, tweede lid WER.

¹²⁸ Zie voor Nederland: R.W. HOLZHAUBER, *Inleiding intellectuele rechten*, Den Haag, Boom, 2005, 65.

¹²⁹ H. VANHEES, *De wettelijke regeling inzake auteurscontracten*, Mechelen, Kluwer, 2012, 88.

¹³⁰ H. VANHEES, *De wettelijke regeling inzake auteurscontracten*, Mechelen, Kluwer, 2012, 88.

¹³¹ H. VANHEES, *De wettelijke regeling inzake auteurscontracten*, Mechelen, Kluwer, 2012, 88 – 89.

¹³² C. DECLERCK, “Erfrechtelijk vruchtgebruik van auteursrecht”, *Tijdschrift voor Notarissen* 2009, (406) 452-454, nr. 62.

21. TIJDELIJKE RECHT – Het auteursrecht heeft een tijdelijk karakter. De achterliggende *ratio* hiervan is een gezond evenwicht tussen het individueel belang van de auteur en het algemeen belang waarborgen. De bescherming van het Belgische auteursrecht verloopt daarom zeventig jaar na het overlijden van de auteur. Dit beginsel, “zeventig jaar *post mortem auctoris*” vindt men terug in artikel XI.166, §1 WER.¹³³

FRANSE EEUWIGDURENDE BESCHERMING MORELE RECHTEN – In de Franse *Code de la propriété intellectuelle*, waar het dualisme mijns inziens scherper wordt gesteld, geldt een kortere termijn van vijftig jaar voor de vermogensrechten¹³⁴ en een eeuwigdurende termijn voor de morele rechten.¹³⁵ Na zijn dood valt de bescherming ten voordele van de persoon die hij daartoe heeft aangewezen of, indien dat niet is gebeurd, ten voordele van zijn erfgenamen (overeenkomstig artikel XI.171 WER)¹³⁶. Ook de morele rechten gaan bij de dood van de auteur over op de erfgenamen of andere door de auteur aangewezen personen.¹³⁷ De uitzonderingen op dit beginsel zijn terug te vinden in art XI.166 §§2-7.¹³⁸

22. TIJDELIJKE VERMOGENSRECHTEN ÉN MORELE RECHTEN - In tegenstelling tot het Franse recht, waar de morele rechten eeuwigdurend zijn,¹³⁹ is de tijdelijke beschermingsduur in het Belgische recht gelijk voor vermogensrechten én morele rechten. Zij doven met andere woorden tegelijkertijd uit. Dit kan om te beginnen worden verantwoord door de letterlijke lezing van artikel XI.166 WER. Dit

¹³³ Artikel XI.166, §1 WER: “*Na het overlijden van de auteur blijft het auteursrecht gedurende zeventig jaar bestaan ten voordele van de persoon die hij daartoe heeft aangewezen of, indien dat niet is gebeurd, ten voordele van zijn erfgenamen.*”; cf. Duitse recht: §64 van Gesetz zur Regelung des Urheberrechts in der Informationsgesellschaft, BGBl. I, 2003.

¹³⁴ Artikel L123-4 CPI.

¹³⁵ Artikel L.121-1 CPI: “*(...)Il est perpétuel, inaliénable et imprescriptible.(...)*”.

¹³⁶ Artikel XI. 171 WER: “*Na het overlijden van de auteur worden de rechten bedoeld in artikel XI.165, § 1, tijdens de duur van de bescherming van het auteursrecht, uitgeoefend door zijn erfgenamen of legatarissen, tenzij de auteur ze aan een bepaald persoon heeft toegekend, met inachtneming van het wettelijk voorbehouden erfdeel dat aan de erfgenamen toekomt. De rechten, bedoeld in artikel XI.165, § 2, worden na het overlijden van de auteur, uitgeoefend door zijn erfgenamen of legatarissen, tenzij hij daartoe een welbepaald persoon heeft aangewezen*”.

¹³⁷ W. PINTENS en CH. DECLERCK, “*Testamentaire clausules over morele rechten*”, A&M 2008, 95; cf Franse recht: F. ZENATI, *Les biens*, Parijs, Presses Universitaires de France, 1988, 48, nr. 36 cf. Franse recht: artikel L121-1, vierde alinea CPI; cf. Duitse recht waar in de wet geen onderscheid wordt gemaakt tussen de vermogensrechten en de morele rechten: §28 van Gesetz zur Regelung des Urheberrechts in der Informationsgesellschaft stelt enkel dat: “*Das Urheberrecht ist vererblich.*”.

¹³⁸ CH. DECLERCK, *Litteraire en artistieke eigendom in het familiaal vermogensrecht*, doctoraatsthesis Rechten K.U. Leuven, Antwerpen-Oxford, Intersentia, 2009, 68-72.

¹³⁹ Zie voor een recente toepassing de ophefmakende rechtszaak *Les Misérables* waarbij het Franse Hof van Cassatie heeft geoordeeld dat het schrijven van een vervolg op een werk dat reeds tot het openbaar domein behoort in principe mogelijk moet zijn op grond van de creatievrijheid (art. 10 EVRM) vermits het adaptatierecht reeds is uitgedoofd, maar dat tevens *in concreto* moet worden onderzocht of hierdoor geen afbreuk wordt gedaan aan het integriteitsrecht en vaderschapsrecht van de oorspronkelijke auteur *Victor Hugo*, Cass.civ.fr. 30 januari 2007, *Juris-Data* nr. 2007- 037150, *JCP éd. G.* 2007, II, 10025, noot Chr. CARON, *D.* 2007, 497, noot J. DALEAU, *RIDA* 2007, 248. Zie in dit verband tevens Paris 31 maart 2004, *JCP éd. E* 2005, 1366, *Rev.trim.dr.civ.* 2004, 474, noot F. POLLAUD-DULIAN, *RIDA* 2005, 292, noot Fr. POLLAUD-DULIAN, *D.* 2004, 2028, noot B. EDELMAN en Tribunal de Grande Instance Paris 12 september 2001, *JCP éd. G* 2001, 2253, noot CHR. CARON, *GRUR Int.* 2002, 770, noot A. LUCAS-SCHLOETTER, *Rev.trim. dr.civ.* 2002, 475, noot A. FRANCON, *Droit de la famille* 2002, 8, noot A. LUCAS-SCHLOETTER. Zie hierover tevens J. DEENE, “*Victor Hugo kan creatievrijheid niet beknotten*”, *Juristenkrant* 2007, afl. 144, 13; S. NÉRISSON, “*Perpetual Moral Rights: A Troubling Justification For A Fair Result*”, *IIC* 2005, 953; in CH. DECLERCK, *Litteraire en artistieke eigendom in het familiaal vermogensrecht*, doctoraatsthesis Rechten K.U. Leuven, Antwerpen-Oxford, Intersentia, 2009, 68-72.

artikel valt onder het eerste hoofdstuk van de Auteurswet en in dit hoofdstuk wordt onder het begrip 'auteursrecht' steeds het geheel van vermogensrechten en morele rechten bedoeld. Het artikel verwijst eveneens naar het gehele artikel XI 171 WER. Indien het enkel doelde op de vermogensrechten, dan had het enkel moeten verwijzen naar artikel XI 171, eerste lid WER.¹⁴⁰ De gelijke beschermingsduur is daarnaast ook een weerspiegeling van de achterliggende gedachte van het bestaan van de morele rechten: de bescherming van de persoonlijke band van de auteur met zijn werk en niet het werk op zichzelf.¹⁴¹ Wanneer de bescherming van het werk uitdooft, kan tegelijkertijd ook de bescherming van de persoonlijke band uitdoven. Dit is een ander voorbeeld van de stelling dat vermogensrechten en morele rechten toch niet zo veel van mekaar verschillen in tegenstelling tot de visie van de dualisten. (zie *supra* randnr.18). Daar waar in het Franse recht nog kan worden gepleit dat er verschillende karakteristieken aan de vermogensrechten en de morele rechten worden toegekend, bijvoorbeeld wat betreft de duurtijd van de bescherming, geldt dit argument in het Belgische recht niet.

¹⁴⁰ F. BRISON en B. MICHAUX, "De nieuwe Auteurswet", *RW* 1995-96, 485; F. GOTZEN, "Le droit moral dans la nouvelle loi belge relative au droit d'auteur et aux droits voisins", *ICIP* 1995, 144; A. STROWEL en B. STROWEL, "La nouvelle législation belge sur le droit d'auteur", *JT* 1995, 126.

¹⁴¹ CH. DECLERCK, *Litteraire en artistieke eigendom in het familiaal vermogensrecht*, doctoraatsthesis Rechten K.U. Leuven, Antwerpen-Oxford, Intersentia, 2009, 72; FR. POLLAUD-DULIAN, "La durée du droit d'auteur", *RIDA* 1998, nr. 176, 82-165.

HOOFDSTUK III. WIJZE VAN VERKRIJGING VAN VRUCHTGEBRUIK

23. Vruchtgebruik wordt gevestigd door de wet, door de wil van de mens (artikel 579 BW) of door verkrijgende verjaring.¹⁴²

A. BIJ WET

24. WETTELIJKE VRUCHTGEBRUIK - Vruchtgebruik voortvloeiend uit de wet doet zich voor in drie situaties. Ten eerste door het erfrecht van de langstlevende echtgenoot (artikel 745*bis* – 745*septies* BW, artikel 745*octies* BW voor wettelijk samenwonende). Ten tweede bij het genotsrecht van de ouders op goederen van hun kinderen tot de leeftijd van 18 jaar of tot de ontvoogding (artikel 384 BW). En ten derde bij het genotsrecht van de gemeenschap op de vruchten, inkomsten en interesten van de eigen goederen van de echtgenoten (artikel 1405, 2° BW).¹⁴³

25. WETTELIJKE VRUCHTGEBRUIK VAN DE LANGSTLEVENDE – In Frankrijk werd een bijzonder erfrechtelijk vruchtgebruik van de langstlevende op het auteursrecht in de auteurswet zelf uitgewerkt.¹⁴⁴ Daar gelden bijgevolg bijzondere regels voor het auteursrecht indien het wettelijk vruchtgebruik kadert binnen het erfrecht van de langstlevende. Het vruchtgebruik zelf wordt evenwel beheerst door de gemeenschappelijke regels inzake het vruchtgebruik.¹⁴⁵ In België geldt daarentegen geen dergelijke bijzondere regeling voor de langstlevende echtgenoot met betrekking tot het auteursrecht. Er dient dus te worden verwezen naar de algemene regel vervat in artikel 745*bis* BW, dat aan de langstlevende echtgenoot een hereditair vruchtgebruik toekent.¹⁴⁶ Ook in Nederland dient te worden verwezen naar de regels omtrent het vruchtgebruik van een nalatenschap.¹⁴⁷ Toch kent ook “bij ons” in België het wettelijke vruchtgebruik van de langstlevende echtgenoot (en sinds 2007 ook wettelijk samenwonende) zelf, los van het auteursrecht, wel een aantal afwijkingen ten opzichte van het gemene vruchtgebruik. De echtgenoot-vruchtgebruiker heeft bijvoorbeeld

¹⁴² H. DE PAGE (en R. DEKKERS), *Traité élémentaire de droit civil belge*, VI, *Les biens*, Brussel, Bruylant, 1953, 168, nr. 209; D. CLAEYS, *Usufruit et nue-propriété : principes et actualités*, Waterloo, Kluwer, 2007, 63; R. DEKKERS en E. DIRIX, *Handboek burgerlijk recht, II, Zakenrecht, zekerheden, verjaring*, Antwerpen, Intersentia, 2005, 186, nr. 463; A. KLUYSKENS, *Beginselen van Burgerlijk Recht, V, Zakenrecht*, Antwerpen, Standaard Uitgeverij, 1940, 166, nr. 149; F. LAURENT, *Principes de droit civil*, VI, Brussel, Bruylant, 1878, p. 423, nr. 332 e.v.; V. SAGAERT, *Beginselen van Belgisch privaatrecht*, deel V, Mechelen, Wolters Kluwer, 2014, 392, nr. 483; H. VANDENBERGHE, “Actuele problemen van het vruchtgebruik”, *TPR* 1983, (53) 60, nr. 5; A. VERBEKE en K. VANHOVE, “Actualia vruchtgebruik, erfpacht, opstal en erfdiensbaarheden”, in *Themis Zakenrecht 2002-2003*, Brugge, die Keure, 2003, (73) 76; cf. Franse recht: F. ZENATI, *Les biens*, Parijs, Presses Universitaires de France, 1988, 239, nr. 222.

¹⁴³ S. BOULY en D. GRUYAERT, “Vruchtgebruik op onlichamelijke goederen” in V. SAGAERT en A.-L. VERBEKE (eds.), *Vruchtgebruik. Mogelijkheden, beperkingen en innovaties*, Antwerpen, Intersentia, 2012, 209; V. SAGAERT, *Beginselen van Belgisch privaatrecht*, deel V, Mechelen, Wolters Kluwer, 2014, 398-399, nrs. 488-489; H. VANDENBERGHE, “Actuele problemen van het vruchtgebruik”, *TPR* 1983, (53) 60, nr. 6; H. VANDENBERGHE, “Recente ontwikkelingen in het zakenrecht: de evolutie van de erfdiensbaarheden en het vruchtgebruik”, in *Notariële Actualiteit. Zaken- en contractenrecht*, Brugge, die Keure, 1997, 32.

¹⁴⁴ Artikel L.123-6 CPI.

¹⁴⁵ C. SIMLER, *Droit d’auteur et droit commun des biens* in LEXISNEXIS (ed.), *Collection du C.E.I.P.I.*, 2010, 335.

¹⁴⁶ V. SAGAERT, B. TILLEMEN en A.-L. VERBEKE, *Vermogensrecht in Kort Bestek*, Antwerpen, Intersentia, 2013, 348 – 349.

¹⁴⁷ F.H.J. MIJNSSEN, A.A. VAN VELTEN en S.E. BARTELS, *Zakenrecht in Mr. C. Assers Handleiding tot de beoefening van het Nederlands Burgerlijk Recht*, Deventer, Kluwer, 2008, (319) 372.

strengere verplichtingen wat beheer betreft.¹⁴⁸ Een voorbeeld hiervan is artikel 745ter BW. Dat stelt dat de blote eigenaar kan eisen dat "(...) de geldsommen worden belegd en dat de effecten aan toonder, naar keuze van de langstlevende echtgenoot, worden omgezet in inschrijvingen op naam of gedeponerd op een gemeenschappelijke bankrekening."

B. BIJ OVEREENKOMST

26. EENZIJDIG OF WEDERKERIG - Vruchtgebruik wordt conventioneel gevestigd door een eenzijdige rechtshandeling, zoals een uiterste wilsbeschikking; ofwel door een wederkerige rechtshandeling, zoals een koopcontract of een schenking.¹⁴⁹

27. EENZIJDIGE RECHTSHANDELING - Een volle eigenaar kan door middel van een testament het vruchtgebruik legateren. Een blote eigenaar kan dit ook, maar dan is het een legaat op een eventueel vruchtgebruik.¹⁵⁰

28. WEDERKERIGE RECHTSHANDELING - De vestiging van een vruchtgebruik bij wijze van een wederkerige rechtshandeling, zoals een verkoopovereenkomst of een schenking, kan op twee manieren geschieden: bij wijze van vervreemding (de eigenaar draagt het vruchtgebruik over en behoudt de blote eigendom) en bij wijze van retentie (de eigenaar draagt de blote eigendom over en behoudt het vruchtgebruik op de zaak).¹⁵¹

29. WEDERKERIGE RECHTSHANDELING: KOOP - Vruchtgebruik kan bij koopcontract ontstaan wanneer de blote eigendom van een onroerend goed aan contractspartij A wordt verkocht, en het vruchtgebruik van dat goed aan contractspartij B. Dit is een driepartijenovereenkomst in dewelke het vruchtgebruik op een goed gevestigd wordt door de verkoper van het goed.¹⁵² Een

¹⁴⁸ H. VANDENBERGHE, "Actuele problemen van het vruchtgebruik", *TPR* 1983, (53) 65, nr. 18.

¹⁴⁹ Brussel 5 november 1994, *TBBR* 1996,450; H. DE PAGE (en R. DEKKERS), *Traité élémentaire de droit civil belge*, VI, *Les biens*, Brussel, Bruylant, 1953, 171, nr. 213; H. DU FAUX, "Schenking onder levenden aan een erfgenaam van een vruchtgebruik op een onroerend goed - problemen betreffende inbreng en inkorting", *T. Not.* 2002, 556; H. DU FAUX, "Don manuel et réserve d'usufruit", *Rev. Not. B.* 2000, 372; V. SAGAERT, *Beginselen van Belgisch privaatrecht*, deel V, Mechelen, Wolters Kluwer, 2014, 393, nr. 484; H. VANDENBERGHE, "Actuele problemen van het vruchtgebruik", *TPR* 1983, (53) 60, nr. 7; H. VANDENBERGHE, "Recente ontwikkelingen in het zakenrecht: de evolutie van de erfdienstbaarheden en het vruchtgebruik", in *Notariële Actualiteit. Zaken- en contractenrecht*, Brugge, die Keure, 1997, 32. Zie ook: A. PITLO en O.K. BRAHN, m.m.v. G.R. DE GROOT en W. BREEMHAAR, *Het Zakenrecht in Pitlo. Het Nederlands Burgerlijk Wetboek*, Arnhem, Gouda Quint BV, 1980, 355.

¹⁵⁰ H. DE PAGE (en R. DEKKERS), *Traité élémentaire de droit civil belge*, VI, *Les biens*, Brussel, Bruylant, 1953, 170, nr. 211; V. SAGAERT, *Beginselen van Belgisch privaatrecht*, deel V, Mechelen, Wolters Kluwer, 2014, 387, nr. 475: "Een eventueel vruchtgebruik is een vruchtgebruik dat toegestaan is door een blote eigenaar, en dat bijgevolg slechts uitwerking zal krijgen bij de beëindiging van het vruchtgebruik dat bestaat op het moment van vestiging".

¹⁵¹ Cass. 6 september 2002, rolnr. C000087N; J. HANSENNE, *Les Biens, Précis*, Ed. Collection Scientifique de la Faculté de Droit de Liège, Luik, 1996, 1023, nr. 1002; A. VERBEKE en K. VANHOVE, "Actualia vruchtgebruik, erfpacht, opstal en erfdienstbaarheden", in *Themis Zakenrecht 2002-2003*, Brugge, die Keure, 2003, (73) 76.

¹⁵² A. LEMMERLING en A. VAN DOORSLAER DE TEN RYEN, "De gesplitste aankoop van onroerend goed in vruchtgebruik en blote eigendom: contractuele mogelijkheden, opportuniteiten en valkuilen" in V. SAGAERT en A.-L. VERBEKE (eds.), *Vruchtgebruik: mogelijkheden, beperkingen en innovaties*, Antwerpen, Intersentia, 2012, 231-232, nr. 2 en 3; V. SAGAERT, "Oude zakenrechtelijke figuren met nut voor een moderne familiale vermogensplanning. knelpunten van tontine, vruchtgebruik, erfpacht en opstal" in *Levenslang en verder. Familiale vermogensplanning in de 21e eeuw*, XXXste postuniversitaire Cyclus Willy Delva 2003-2004,

vruchtgebruik kan ook onder bezwarende titel verkocht worden aan de vruchtgebruiker door de eigenaar van het goed,¹⁵³ maar hierbij loopt de blote eigenaar wel het risico loopt dat hij overlijdt vóór de vruchtgebruiker en het vruchtgebruik dan zo tot een kanscontract herleid wordt.¹⁵⁴

30. WEDERKERIGE RECHTSHANDELING: SCHENKING – Vruuchtgebruik kan ook bij schenking ontstaan. Wanneer er aan vermogensplanning gedaan wordt¹⁵⁵ zal er vaker beroep gedaan worden op een schenking van vruchtgebruik met retentie van de blote eigendom.¹⁵⁶ Wanneer een vader bijvoorbeeld de blote eigendom van zijn onroerend goed aan zijn enige dochter schenkt en zelf het vruchtgebruik houdt, zal hij zelf de gebruiks- en genotsrechten (en in beperkte mate de beschikkingsrechten zie *supra* randnr.7) van het onroerend goed kunnen blijven genieten tot zijn dood. Wanneer dat moment dan aanbreekt zal zijn dochter haar voordeel uit de situatie halen gezien zij dan minder successierechten moet betalen, omdat zij al een deel van de eigendom, namelijk de blote eigendom, had verkregen door middel van schenking.¹⁵⁷ Omtrent de handgift met voorbehoud van vruchtgebruik heerst er door een gebrek aan eenduidigheid echter discussie in rechtspraak¹⁵⁸ en rechtsleer¹⁵⁹; en wordt er beter contractueel geopteerd voor alternatieven.¹⁶⁰

31. VRUCHTGEBRUIK OP AUTEURSRECHT: GEMEEN RECHT – De vestiging van beperkt zakelijke rechten op intellectuele rechten valt in beginsel onder het gemeen recht. Aangezien er geen bijzondere, afwijkende wettelijke bepalingen in het leven geroepen werden voor het auteursrecht, vallen ook zij hieronder en vinden we geen regeling omtrent de vestiging van vruchtgebruik op een auteursrecht terug in boek XI van het WER. De parlementaire voorbereiding van de eerste

Mechelen, Kluwer, 2004, (205) 219, nr. 14; V. SAGAERT, *Beginselen van Belgisch privaatrecht*, deel V, Mechelen, Wolters Kluwer, 2014, 394, nr. 486.

¹⁵³ Luik 25 november 1997, *TBBR* 1999,150.

¹⁵⁴ H. DE PAGE (en R. DEKKERS), *Traité élémentaire de droit civil belge*, VI, *Les biens*, Brussel, Bruylant, 1953, 173, nr. 217; H. VANDENBERGHE, "Actuele problemen van het vruchtgebruik", *TPR* 1983, (53) 56, nr. 2; cf. Franse recht: F. ZENATI, *Les biens*, Parijs, Presses Universitaires de France, 1988, 240, nr. 223.

¹⁵⁵ H. VANDENBERGHE, "Actuele problemen van het vruchtgebruik", *TPR* 1983, (53) 56, nr. 2; A. VERBEKE en K. VANHOVE, "Actualia vruchtgebruik, erfpacht, opstal en erfdiensbaarheden" in *Themis Zakenrecht 2002-2003*, Brugge, die Keure, 2003, (73) 75; K. VANHOVE en A. VERBEKE (eds.), "Spelen met het voorwerp van vruchtgebruik" in P. LECOCQ, B. TILLEMEN en A. VERBEKE (eds.), *Zakenrecht-Droit des biens*, Brugge, die Keure, 2005, (171) 213, nr. 64 e.v.

¹⁵⁶ De mogelijkheid tot schenking van de blote eigendom met behoud van het vruchtgebruik vindt zijn wettelijke grondslag in artikel 949 BW: "Het is de schenker geoorloofd zich het genot of het vruchtgebruik van de geschonken roerende of onroerende goederen voor te behouden, of daarover ten voordele van een ander te beschikken."

¹⁵⁷ V. SAGAERT, *Beginselen van Belgisch privaatrecht*, deel V, Mechelen, Wolters Kluwer, 2014, 395-396, nr. 487.

¹⁵⁸ Rb. Gent 22 juni 2005, *Rec. gén. enr. not.* 2006, 237.

¹⁵⁹ V. SAGAERT, "Oude zakenrechtelijke figuren met nut voor een moderne familiale vermogensplanning. knelpunten van tontine, vruchtgebruik, erfpacht en opstal" in *Levenslang en verder. Familiale vermogensplanning in de 21e eeuw*, XXXste postuniversitaire Cyclus Willy Delva 2003-2004, Mechelen, Kluwer, 2004, (205) 219-221, nr. 14; Een handgift met voorbehoud van vruchtgebruik is wel geldig: R. BARBAIX, *Het contractuele statuut van de schenking*, Antwerpen, Intersentia, 2008, 597 nr. 704; R. DERINE, F. VAN NESTE en H. VANDENBERGHE, *Zakenrecht*, II.A, in *Beginselen van Belgisch Privaatrecht*, Gent, Story-Scientia, 1984, 370, nr. 851; Een handgift met voorbehoud van vruchtgebruik is niet geldig: R. BARBAIX en B. VERDICKT, "Handgift zonder (bewezen) traditio: onbestaand of vernietigbaar?", *Not. Fisc. M.* 2011, (66) 71 nr. 15; Noot onder Gent 17 april 2007, *T.Not.* 2008, 496; A. DE BOUGNE, "Schenken van hand tot hand", *T. Not.* 1982, (161) 168-169; H. DE PAGE, *Traité élémentaire de droit civil belge*, VIII, *Les libéralités*, Brussel, Bruylant, 537-538, nr. 535.

¹⁶⁰ Voor een uiteenzetting over deze discussie en een uitwerking van de mogelijke alternatieven zie: V. SAGAERT, *Beginselen van Belgisch privaatrecht*, deel V, Mechelen, Wolters Kluwer, 2014, 395-398, nr. 487.

Belgische Auteurswet stelt dat dit een opzettelijke keuze was.¹⁶¹ Bij de conventionele vestiging van vruchtgebruik op een auteursrecht is dus het gemeen recht van toepassing.¹⁶² Dit uitgangspunt bevestigt de stelling die reeds eerder werd gemaakt, dat de regelgeving met betrekking tot de auteursrechten als een *lex specialis* moet worden gezien ten aanzien van het gemene recht. Indien de *lex specialis* niet in eigen regels voorziet, geldt het gemene recht onverkort.

32. NIET VANZELFSPREKEND BIJ AUTEURSRECHT - Vruchtgebruik conventioneel verkrijgen of vestigen op een auteursrecht is echter niet vanzelfsprekend, gezien morele rechten geacht werden een onvervreemdbaar karakter te hebben (artikel XI.165, §2, lid 1 WER). Een contract dat een vruchtgebruik vestigt op het moreelrechtelijk deel van het auteursrecht zou dus ongeldig zijn. Nu hebben echter belangrijke evoluties plaatsgevonden (zie *infra* randnr.74-75).

C. VERKRIJGENDE VERJARING

33. NA 30 JAAR - Een vruchtgebruik door middel van verkrijgende verjaring vindt plaats wanneer een rechtssubject zich gedurende dertig jaar zich heeft gedragen zoals een vruchtgebruiker en alle bevoegdheden van het vruchtgebruik heeft uitgeoefend zoals een vruchtgebruiker dat zou doen, ookal was die hoedanigheid hem nooit toegekend geweest.¹⁶³ Hij krijgt dan van rechtswege het recht van vruchtgebruik.¹⁶⁴

¹⁶¹ Verslag Jules de Borchgrave, *Pas*. 1886, 114.

¹⁶² H. DE PAGE (en R. DEKKERS), *Traité élémentaire de droit civil belge*, VI, *Les biens*, Brussel, Bruylant, 1953, 185, nr. 233.

¹⁶³ V. SAGAERT, B. TILLEMEN en A.L. VERBEKE, *Vermogensrecht in Kort Bestek*, Antwerpen, Intersentia, 2013, 349.

¹⁶⁴ R. DERINE, F. VAN NESTE en H. VANDENBERGHE, *Zakenrecht*, II.A, in *Beginselen van Belgisch Privaatrecht*, Gent, Story-Scientia, 1984, 372, nr. 852; V. SAGAERT, *Beginselen van Belgisch privaatrecht*, deel V, Mechelen, Wolters Kluwer, 2014, 399, nr. 490; H. VANDENBERGHE, "Actuele problemen van het vruchtgebruik", *TPR* 1983, (53) 82, nr. 46; cf. Franse recht: F. ZENATI, *Les biens*, Parijs, Presses Universitaires de France, 1988, 240-241, nr. 226.

HOOFDSTUK IV. VOOR VRUCHTGEBRUIK VATBARE ZAKEN

34. RUIM VOORWERP – Bij de opstelling van het Burgerlijk Wetboek in 1804 ging artikel 581 uit van de achterliggende gedachte het vruchtgebruik op lichamelijke, (on)roerende goederen mogelijk te maken.¹⁶⁵ Wanneer we het artikel echter lezen stelt het dat: “*vruchtgebruik kan worden gevestigd op alle soorten van roerende en onroerende goederen*”, waar we uit kunnen afleiden dat het toch een ruim voorwerp tolereert. Deze bepaling is gelijklopend in zowel het Belgische als het Franse recht, waar artikel 581 van de *Code civil* in exact dezelfde bepaling voorziet.¹⁶⁶ Deze opmerking mag algemeen worden opgevat, gezien het Franse recht nog steeds het moederrecht is voor het Belgische privaatrecht en dus ook voor de regels inzake vruchtgebruik. Ook in het Nederlandse recht gaat men ervan uit dat een vruchtgebruik kan worden gevestigd op een vermogensrecht.¹⁶⁷ Vruchtgebruik kan zowel op alle roerende goederen als op alle onroerende goederen gevestigd worden, ongeacht of dit lichamelijke of onlichamelijke goederen zijn.¹⁶⁸ Hier kan weer herhaald worden dat een auteursrecht als een onlichamelijk roerend goed wordt gekwalificeerd. Het auteursrecht kan dus als een goed kan worden beschouwd.¹⁶⁹ Of zoals het BERLIOZ stelt: “*les productions de l’esprit humaine sont des choses*”.¹⁷⁰ In de praktijk benutten rechtssubjecten steeds vaker de vrijheid die ze kunnen vinden in de ruimte gecreëerd door de wetgever en vestigen ze vruchtgebruik op roerende en onroerende, lichamelijke en onlichamelijke goederen. Dit zijn de situaties die onder bepaalde omstandigheden aanleiding geven tot problemen omdat andere wettelijke bepalingen niet aangepast zijn aan de ruime invulling van het voorwerp waarop een zakelijk recht kan worden gevestigd. In de rechtsleer ontnemen sommigen een vruchtgebruik op een onlichamelijk goed (zoals een auteursrecht) de kwalificatie als “zakelijk

¹⁶⁵ S. BOULY en D. GRUYAERT, “Vruchtgebruik op onlichamelijke goederen”, in V. SAGAERT en A.-L. VERBEKE (eds.), *Vruchtgebruik. Mogelijkheden, beperkingen en innovaties*, Antwerpen, Intersentia, 2012, (195) 195, nr. 1.

¹⁶⁶ Zie o.a. CA Paris 15 september 2005, PIBD 2006, n° 823 zoals aangehaald in C. SIMLER, *Droit d’auteur et droit commun des biens* in LEXISNEXIS (ed.), *Collection du C.E.I.P.I.*, 2010, 335, voetnoot 926. Zie ook: C. LARROUMET, *Droit Civil. Les Biens. Droits reels principaux*, Parijs, Economica, 1985, 246 e.v.

¹⁶⁷ F.H.J. MIJNSSEN, A.A. VAN VELTEN en S.E. BARTELS, *Zakenrecht in Mr. C. Assers Handleiding tot de beoefening van het Nederlands Burgerlijk Recht*, Deventer, Kluwer, 2008, (319) 321; A. PITLO en O.K. BRAHN, m.m.v. G.R. DE GROOT en W. BREEMHAAR, *Het Zakenrecht in Pitlo. Het Nederlands Burgerlijk Wetboek*, Arnhem, Gouda Quint BV, 1980, 353.

¹⁶⁸ Rb. Leuven 18 november 2000, *T. Not.* 2001, 283; S. BOULY en D. GRUYAERT, “Vruchtgebruik op onlichamelijke goederen”, in V. SAGAERT en A.-L. VERBEKE (eds.), *Vruchtgebruik. Mogelijkheden, beperkingen en innovaties*, Antwerpen, Intersentia, 2012, (195) 195, nr. 1; H. DE PAGE (en R. DEKKERS), *Traité élémentaire de droit civil belge*, VI, *Les biens*, Brussel, Bruylant, 1953, 166, nr. 207; A. KLUYSKENS, *Beginselen van Burgerlijk recht*, V, *Zakenrecht*, Antwerpen, Standaard Uitgeverij, 1940, 167, nr. 150; V. SAGAERT, *Beginselen van Belgisch privaatrecht*, deel V, Mechelen, Wolters Kluwer, 2014, 377, nr. 462; V. SAGAERT, “Oude zakenrechtelijke figuren met nut voor een moderne familiale vermogensplanning. knelpunten van tontine, vruchtgebruik, erfpacht en opstal”, in *Levenslang en verder. Familiale vermogensplanning in de 21e eeuw*, XXXste postuniversitaire Cyclus Willy Delva 2003-2004, Mechelen, Kluwer, 2004, (205) 218, nr. 12; H. VANDENBERGHE, “Actuele problemen van het vruchtgebruik”, *TPR* 1983, (53) 57, nr. 3; H. VANDENBERGHE, “Recente ontwikkelingen in het zakenrecht: de evolutie van de erfdienstbaarheden en het vruchtgebruik”, in *Notariële Actualiteit. Zaken- en contractenrecht*, Brugge, die Keure, 1997, 32-33; A. VERBEKE en K. VANHOVE, “Actualia vruchtgebruik, erfpacht, opstal en erfdienstbaarheden”, in *Themis Zakenrecht 2002-2003*, Brugge, die Keure, 2003, (73) 75; K. VANHOVE en A. VERBEKE, “Spelen met het voorwerp van vruchtgebruik”, in P. LECOCQ, B. TILLEMEN en A. VERBEKE (eds.), *Zakenrecht-Droit des biens*, Brugge, die Keure, 2005, (171) 174, nr. 2; A. VERBEKE en S. SNAET, “Meccano-goederenrecht” in A. ALLEN, E. DIRIX, W. PINTENS en P. SENAËVE (eds.), *Vigilantibus ius scriptum. Feestbundel voor Hugo Vandenberghe*, Brugge, die Keure, 2007, (365) 365; Cf. Franse recht: F. ZENATI, *Les biens*, Parijs, Presses Universitaires de France, 1988, 237, nr. 219.

¹⁶⁹ Vgl. J. DABIN, “Les droit intellectuels comme catégorie juridique”, *Rev. Crit. Lég. et jur.* 1939, 423.

¹⁷⁰ P. BERLIOZ, *La notion de bien*, Parijs, LGDJ, 2007, 445.

recht".¹⁷¹ Het wordt dan een "dochterrecht" ervan genoemd dat dan wel hetzelfde beschermingsmechanisme als een zakelijk recht heeft. In het Nederlands Burgerlijk Wetboek heeft men dit spoor gevolgd en zien we de regeling van het vruchtgebruik terug onder het deel "vermogensrechten" (deel 8), en dus niet onder de titel 'zakelijke rechten' (boek 5).

35. EIGENLIJK VRUCHTGEBRUIK – Aangezien het auteursrecht geen verbruikbare zaak is, is het in deze masterscriptie besproken vruchtgebruik een eigenlijk vruchtgebruik,¹⁷² waaruit volgt dat alle essentiële kenmerken en basisbevoegdheden van toepassing zijn.

36. AUTEURSRECHT : ONLICHAMELIJK ROEREND – Het auteursrecht is, zoals reeds gesteld, een onlichamelijk roerend goed. Een vruchtgebruik kan gevestigd worden op onlichamelijke goederen. Omdat de regels rond vruchtgebruik eigenlijk uitgingen van een lichamelijk voorwerp (zie *supra* randnr.34) zijn er soms spanningen wanneer de regels rond vruchtgebruik toegepast worden op een auteursrecht. Op die manier komen de twee reeds aangehaalde evoluties met elkaar in aanraking. Enerzijds is er de evolutie met betrekking tot het voorwerp van de zakelijke rechten en anderzijds is er de evolutie met betrekking tot de aard van een auteursrecht.

37. ERFRECHTELIJK VRUCHTGEBRUIK OP EEN HYBRIDE RECHT - De regel van de wet formuleert op zich geen bezwaar tegen een vruchtgebruik op een onlichamelijk roerend goed zoals een auteursrecht (zie *supra* randnr.34).¹⁷³ Een vruchtgebruik op een auteursrecht is inderdaad mogelijk in alle onderzochte rechtstelsel, minstens met betrekking tot het vermogensrechtelijk aspect. Een auteursrecht is echter niet enkel onlichamelijk, het heeft ook een hybride karakter (zie hierover *supra* randnr. 16). Dit is een interessant gegeven wanneer er gekeken wordt naar wat er met een auteursrecht gebeurt na de dood van de auteur. Artikel XI.171 WER regelt het auteursrecht *post mortem auctoris*. Het stelt de erfgenamen of de door de auteur aangewezen personen in staat om de rechten bedoeld in artikel XI.165, §1 WER verder uit te oefenen gedurende de resterende tijd dat de bescherming van het auteursrecht nog geldt.

Artikel XI.171 WER werd klassiek met dualistische ogen bekeken; de vermogensrechten werden wel tot de nalatenschap gerekend, de morele rechten niet.¹⁷⁴ In dat geval zou een langstlevende

¹⁷¹ R. DERINE, F. VAN NESTE en H. VANDENBERGHE, *Zakenrecht*, II.A, in *Beginselen van Belgisch Privaatrecht*, Gent, Story-Scientia, 1984, 335, nr. 842; H. VANDENBERGHE, "Actuele problemen van het vruchtgebruik", *TPR* 1983, (53) 53, nr. 1.

¹⁷² Men spreekt van een oneigenlijk vruchtgebruik wanneer een vruchtgebruik gevestigd werd op een goed dat bij eerste gebruik tenietgaat. De verbruikbaarheid van het goed verlangt een andere regeling omtrent de beschikkingsonbevoegdheid van de vruchtgebruiker. Zie: A. APERS en A.L. VERBEKE, "Quasi-vruchtgebruik: contractuele mogelijkheden en grenzen" in V. SAGAERT en A.L. VERBEKE (eds.), *Vruchtgebruik: mogelijkheden, beperkingen, innovaties*, Antwerpen, Intersentia, 127-151; H. DE PAGE (en R. DEKKERS), *Traité élémentaire de droit civil belge*, VI, *Les biens*, Brussel, Bruylant, 1953, 166, nr. 207; V. SAGAERT, *Beginselen van Belgisch privaatrecht*, deel V, Mechelen, Wolters Kluwer, 2014, 425-429, nrs. 523-527.

¹⁷³ R. DEKKERS en E. DIRIX, *Handboek burgerlijk recht*, II, *Zakenrecht, zekerheden, verjaring*, Antwerpen, Intersentia, 2005, 185; A. FRANÇON, "L'usufruit des créances", *RTDCiv.* 1957, 5, nr. 5 ; R. DERINE, F. VAN NESTE en H. VANDENBERGHE, *Zakenrecht*, deel II, B, in *Beginselen van Belgisch Privaatrecht*, Gent, Story-Scientia, 1984, 905, nr. 1021; H. VANDENBERGHE, "Actuele problemen van het vruchtgebruik", *TPR* 1983, (53) 57, nr. 3.

¹⁷⁴ H. VANHEES, "Artikel 3 Auteurswet" in F. BRISON en H. VANHEES (eds.), *Huldeboek Jan Corbet. Artikelsgewijze commentaar van de Auteurswet*, Brussel, Larcier, 2012, (50) 51.

echtgenoot na het overlijden van zijn wederehft bij het verkrijgen van het vruchtgebruik over de nalatenschap enkel bevoegdheid hebben over de vermogensrechten, en niet over de morele.¹⁷⁵ In het Franse recht werden morele rechten uitdrukkelijker uitgesloten; het vruchtgebruik van de langstlevende echtgenoot van het auteursrecht werd expliciet in de wet ingeschreven.¹⁷⁶ Artikel L.123-6 CPI bepaalt dat: "*Pendant la période prévue à l'article L. 123-1, le conjoint survivant, contre lequel n'existe pas un jugement passé en force de chose jugée de séparation de corps, bénéficie, quel que soit le régime matrimonial et indépendamment des droits qu'il tient des articles 756 à 757-3 et 764 à 766 du code civil sur les autres biens de la succession, de l'usufruit du droit d'exploitation dont l'auteur n'aura pas disposé. Toutefois, si l'auteur laisse des héritiers à réserve, cet usufruit est réduit au profit des héritiers, suivant les proportions et distinctions établies par l'article 913 du code civil.*" Het artikel kent de vermogensrechten aan de langstlevende echtgenoot toe en zwijgt over morele rechten, dus mag hier *a contrario* uit afgeleid worden dat morele rechten niet tot de nalatenschap behoren. Nu België evolueert naar een eerder monistische visie¹⁷⁷ distantiëren we ons van dit systeem van de Napoleontische wetgever (zie *supra* randnr.20). Wanneer een auteursrecht door een erfenis gevat wordt door vruchtgebruik, dan valt hier niet alleen het vermogensrechtelijke aspect onder, maar ook het moreelrechtelijke aspect. Beide delen vormen namelijk één onlosmakelijk geheel (zie *supra* randnr.20).

38. Zo oordeelde het Hof van Beroep van Antwerpen in het recente Claus-arrest¹⁷⁸ dat de langstlevende echtgenote die een vruchtgebruik heeft op het auteursrecht van haar overleden echtgenoot, de heer Hugo Claus, zonder toestemming van diens kinderen, zijn werk rechtmatig mag publiceren na zijn overlijden.

CLAUS-ZAAK - Bij de dood van Hugo Claus verkreeg zijn echtgenote het vruchtgebruik over zijn nalatenschap. Zij bundelde dan allerlei elementen uit het archief van de schrijver, zoals brieven, notities, gedichten, tekeningen en fragmenten uit zijn dagboek en publiceerde dit in één boek, genaamd: "De wolken. Uit de geheime laden van Hugo Claus". Dit gebeurde zonder de toestemming van de zonen van Hugo Claus, die de blote eigenaar van zijn nalatenschap zijn. Claus' zonen brachten het dispuut voor de kortgedingrechter, die besliste dat mevrouw Claus daadwerkelijk gerechtigd was om dergelijke handelingen te stellen. Dit op grond van een geschreven wilsverklaring van de schrijver met betrekking tot het beheer van zijn patrimonium na zijn overlijden.¹⁷⁹ Het Hof van Beroep van Antwerpen bevestigde nadien dit oordeel, maar omwille van een andere grond. Het beheersrecht van de vruchtgebruiker stelt haar in de mogelijkheid

¹⁷⁵ Antwerpen 13 juli 2011, *RW* 2011-12, 1173, noot CH. DECLERCK.

¹⁷⁶ Zie hierover: J.-M. OLIVIER en P.-Y. GAUTIER, *Les interférences des règles du droit d'auteur avec les régimes matrimoniaux et les successions*, éd. Du Cridon, 1998, 39; C. SIMLER, *Droit d'auteur et droit commun des biens* in LEXISNEXIS (ed.), *Collection du C.E.I.P.I.*, 2010, 335 e.v.

¹⁷⁷ Art XI.171 WER wordt nu met monistische ogen bekeken.

¹⁷⁸ Antwerpen 13 juli 2011, *RW* 2011-12, 1169-1172.

¹⁷⁹ KG 7 juni 2011, ARK nr. 11/496/C, onuitg: Korte samenvatting van dit arrest afkomstige uit C. DECLERCK, "Hoog in de wolken. De rechtszaak-Claus", *RW*, 1172 (noot onder Antwerpen 13 juli 2011).

positieve handelingen met betrekking tot de morele rechten te verrichten met uitsluiting van het medebeslissingsrecht van de blote eigenaar (de kinderen van Hugo Claus).¹⁸⁰

Het recht tot publicatie valt onder het moreel recht van de auteur. Ook al kan een moreel recht eigenlijk niet met een vruchtgebruik worden bezwaard volgens de traditionele visie (zie *supra* randnr.19), kunnen de morele rechten en vermogensrechten niet gesplitst worden onder de moderne monistische visie. Het Hof van Beroep stelt *in casu* dus wanneer een vruchtgebruik op het vermogensrecht van een auteursrecht wordt gevestigd, het tegelijkertijd ook op het morele recht van dat auteursrecht wordt gevestigd.

39. Of de redenering in het Claus-arrest ook mag worden uitgebreid van enkel de langstlevende echtgenoot als vruchtgebruiker naar alle vruchtgebruikers, is tot nu toe een open vraag, maar naar mijn mening is hier een analoge toepassing op zijn plaats gezien het veeleer draait om de bewuste keuze van de monistische benadering bij de verschillende onderdelen van het auteursrechten. Bovendien is de wetgever voor wat het erfrechtelijke vruchtgebruik van de langstlevende echtgenoot betreft, vaak strenger opgetreden dan voor de andere vruchtgebruikers. Het zou dan ook niet binnen deze logica passen om de andere vruchtgebruikers aan strengere regels te gaan onderwerpen.

40. CONVENTIONEEL VRUCHTGEBRUIK OP EEN HYBRIDE RECHT – Het auteursrecht wordt beheerst door het “stelsel van het exclusief recht”. Het is namelijk het toestemmingsrecht bij uitstek. De verklaring hiervoor vinden we in de *ratio* van de vermogensrechten op een auteurswerk. Vermogensrechten richten zich op de bescherming van de economische belangen van een auteurswerk. Wanneer een derde zich wil bedienen van het auteurswerk van een ander, zal hij dat niet zonder meer kunnen doen, het is namelijk niet van hem. Hij zal toestemming moeten bekomen van de auteur om gebruik te mogen maken van het werk, en zo verzet van de auteur vermijden. Het is het alleenrecht van de auteur of rechthebbende om te bepalen of hij zijn werk wil (laten) exploiteren, mits een aantal wettelijk vastgestelde uitzonderingen.¹⁸¹ Het is dus slechts een relatief exclusief exploitatierecht. Bovendien geldt deze exclusiviteit van vermogensrechten (of exploitatierechten) *erga omnes*. Zo blijkt de eigenheid van het auteursrecht ook weer uit de zakenrechtelijke werking zonder een echt zakenrecht te zijn.¹⁸²

41. Inzake de exploitatie van deze vermogensrechten bepaalt artikel 167, §1 WER dat vermogensrechten “(...) kunnen overgaan bij erfopvolging of bij gehele of gedeeltelijke overdracht volgens de bepalingen van het Burgerlijk Wetboek. Zij kunnen onder meer worden vervreemd of in een gewone of exclusieve licentie worden ondergebracht.” De gedeeltelijke overdracht betekent dat men vrij kan kiezen welke vermogensrechten onder welke exploitatiewijze men overdraagt. Meteen

¹⁸⁰ Antwerpen 13 juli 2011, RW 2011-12, 1169-1172.

¹⁸¹ Zie bijvoorbeeld: Artikel XI.190 WER.

¹⁸² F. GOTZEN, M.-CHR. JANSSENS, *Wegwijs in het intellectueel eigendomsrecht*, Brugge, Vanden Broele, 2014, 36; K. VAN DAMME, *Het auteursrecht in de boekensector – Een praktisch handboek voor leek en jurist*, Brugge, die Keure, 2009, 58-59.

het hele totaalpakket overdragen is dus niet vereist.¹⁸³ Door de woorden "onder meer" te gebruiken wijst de wetgever op de mogelijkheid om andere vormen van overdracht die schipperen tussen eigendomsoverdracht en gebruiksrecht te tolereren. Zo kan het vruchtgebruik zich hier een plaats in het licht permitteren.¹⁸⁴

42. Dankzij de evolutie van de dualistische naar de monistische visie, kunnen we stellen dat wanneer een vruchtgebruik conventioneel wordt toegestaan op het vermogensrechtelijk aspect van een auteursrecht, dit automatisch ook geldt voor het moreelrechtelijk aspect. Beiden vormen namelijk een onlosmakelijk verbonden geheel dat men als het auteursrecht aanduidt (zie *supra* randnr.20). Maar ook zonder te hoeven vertrouwen op het monisme, heeft de wet ruimte gelaten voor de veronderstelling dat een vruchtgebruik op een moreel recht mogelijk is. Artikel 165, §2, eerste lid WER stelt dat het moreel recht op een werk van letterkunde of kunst een onvervreemdbaar karakter heeft. Dit betekent in feite dat zij niet in eigendom kunnen worden overgedragen, hetgeen ook aansluit bij de ratio van de morele rechten, daar zij zo dicht bij de persoonlijkheid van de auteur liggen (zie *supra* randnr.16).¹⁸⁵ Het "verkoopverbod", om het in simpele bewoordingen te stellen, sluit echter niet uit dat er andere vormen van overdracht mogelijk zouden zijn. Anders zouden bijvoorbeeld ontwerpen van architecten nadien niet meer aanpasbaar zijn, zelfs indien de technische omstandigheden van een bouwwerk dit vereisen. Of teksten zouden niet meer bijgespijkerd kunnen worden om volgens een bepaalde leermethode aangewend te kunnen worden.¹⁸⁶ Het vruchtgebruik zou dus volgens een letterlijke interpretatie ook legitiem op morele rechten kunnen worden gevestigd aangezien de eigendom niet wordt overgedragen, maar enkel het *genot* van de morele rechten voor de vruchtgebruiker zijn (zie *supra* randnr.7).¹⁸⁷

43. CONTRACTUELE AFBAKENING - De afbakening van welke bindende afspraken er wel of niet mogen worden gemaakt, is als eerste te lezen in artikel 165, §2, tweede lid WER. Het stelt dat de *globale* afstand van de *toekomstige* uitoefening van dat recht nietig is. Hetgeen de auteur in feite wil beschermen tegen de beroving van zijn fundamentele rechten op voorhand en zonder precisering door de exploitant.¹⁸⁸ *A contrario* is de *uitdrukkelijke, welomschreven* afstand voor een *actuele* (en volgens sommige rechtsleer dan zelfs ook toekomstige) uitoefening van *welbepaalde*

¹⁸³ H. VANHEES, "Artikel 3 Auteurswet" in F. BRISON en H. VANHEES (eds.), *Huldeboek Jan Corbet. Artikelsgewijze commentaar van de Auteurswet*, Brussel, Larcier, 2012, (29) 30-33.

¹⁸⁴ K. VAN DAMME, *Het auteursrecht in de boekensector – Een praktisch handboek voor leek en jurist*, Brugge, die Keure, 2009, 58-59.

¹⁸⁵ H. VANHEES, "Artikel 3 Auteurswet" in F. BRISON en H. VANHEES (eds.), *Huldeboek Jan Corbet. Artikelsgewijze commentaar van de Auteurswet*, Brussel, Larcier, 2012, (29) 30-33; F. GOTZEN, M.-CHR. JANSSENS, *Wegwijs in het intellectueel eigendomsrecht*, Brugge, Vanden Broele, 2014, 32-33; K. VAN DAMME, *Het auteursrecht in de boekensector – Een praktisch handboek voor leek en jurist*, Brugge, die Keure, 2009, 58-59.

¹⁸⁶ F. GOTZEN, M.-CHR. JANSSENS, *Wegwijs in het intellectueel eigendomsrecht*, Brugge, Vanden Broele, 2009, 32-33; K. VAN DAMME, *Het auteursrecht in de boekensector – Een praktisch handboek voor leek en jurist*, Brugge, die Keure, 2014, 58-59.

¹⁸⁷ Zie hieromtrent echter de evolutie m.b.t. beschikkingsbevoegdheid van de vruchtgebruiker op de met het vruchtgebruik bezwaarde zaak (*infra* randnr.).

¹⁸⁸ F. GOTZEN, "Artikel 1 Auteurswet" in F. BRISON en H. VANHEES (eds.), *Huldeboek Jan Corbet. Artikelsgewijze commentaar van de Auteurswet*, Brussel, Larcier, 2012, (5) 19.

morele rechten wel geldig.¹⁸⁹ Zo kan er in het contract bijvoorbeeld worden opgenomen dat de uitgever naar eigen goeddunken illustraties mag toevoegen aan een manuscript.¹⁹⁰ Wanneer er vruchtgebruik op een moreel recht wordt gevestigd en de afstand die de auteur doet (zijn genotsrecht) precies en uitdrukkelijk wordt afgebakend en men algemene clausules achterwege laat, wordt de auteurswet reeds gerespecteerd.

¹⁸⁹ Verslag De Clerck, *Parl.St. Kamer*, 473/33, B.Z.91/92, 70-71; C. DOUTRELEPONT, *Le droit moral de l'auteur et le droit communautaire*, Brussel, Bruylant, 1997, 292 ; H. VANHEES, "Artikel 3 Auteurswet" in F. BRISON en H. VANHEES (eds.), *Huldeboek Jan Corbet. Artikelsgewijze commentaar van de Auteurswet*, Brussel, Larcier, 2012, (29) 37.

¹⁹⁰ K. VAN DAMME, *Het auteursrecht in de boekensector – Een praktisch handboek voor leek en jurist*, Brugge, die Keure, 2009, 58-59.

HOOFDSTUK V. DE WENSELIJKHEID VAN HET VRUCHTGEBRUIK

44. Intellectuele eigendomsrechten helpen ons om uitdrukkingen van menselijke creativiteit te juridiseren en zo een plaats te geven in ons rechtsverkeer. Eigendom zijnde, krijgen zij een bepaalde waarde en kunnen zij in het handelsverkeer worden ingebracht. Vruchtgebruik splitst de economische waarde van een goed op in de dagdagelijkse voordelen en het kapitaal, die respectievelijk aan de vruchtgebruiker en de blote eigenaar toekomen.¹⁹¹ Genots- of verbruiksrecht aan een ander overdragen zal bijdragen aan de exploitatie van de menselijke geestesvoortbrengselen. Een vruchtgebruik opent dus verscheidene deuren voor de auteur en zijn werk.¹⁹²

45. In mijn ogen is het verlenen van een vruchtgebruik op een auteurswerk een groot voorrecht dat de auteur aan de vruchtgebruiker schenkt. De vruchtgebruiker geniet de opbrengsten en eventuele andere vruchten, zonder zelf een intellectuele inspanning te hebben moeten verrichten om de schepping tot stand te brengen. Dit in tegenstelling tot de gang van zaken bij bijvoorbeeld een licentie op een intellectueel eigendomsrecht, waar de focus eerder ligt op het rentabiliseren van het onderwerp.¹⁹³

46. Het vruchtgebruik is bovendien de ideale manier om zaken binnen de familie te houden. De afstammelingen zullen de blote eigendom toegewezen krijgen na overlijden van de auteur, en ondertussen geniet de vruchtgebruiker de voordelen van de zaak om in zijn levensonderhoud te voorzien.

47. Er kan echter ook een keerzijde aan de medaille zijn, weggelegd voor de erfgenamen. Want hoewel de vruchtgebruiker in zijn beheer gebonden is aan de bestemming die de auteur reeds aan zijn werk gaf, en artikel 601 BW borg staat voor het genieten als een goed huisvader, verandert dit niets aan het feit dat de vruchtgebruiker de belangrijkste schatten reeds kan uitputten voor de erfgenamen er de vinger aan kunnen houden. Zo verzamelde de weduwe van Hugo Claus na zijn dood meteen alle waardevolle, tot dan toe onuitgegeven "schrijfsels" van de auteur, bundelde ze, publiceerde ze, en geniet waarschijnlijk nog steeds van de opbrengsten. Zodra de erfgenamen over het genotsrecht zullen beschikken, zal er moeten blijken hoezeer het auteursrecht reeds uitgemolken zal zijn.

Omdat beide partijen hun eigen zakelijke rechten hebben op dezelfde zaak, is er geen sprake van een samenloop van rechten met een identiek karakter van verscheidene partijen. Dit is nu net de voorwaarde om te mogen spreken van een onverdeeldheid, waartegen dan een vordering zou

¹⁹¹ R. DEKKERS en E. DIRIX, *Handboek Burgerlijk Recht*, deel I, Brussel, Bruylant, 1972, 624, nr. 1162.

¹⁹² Y. VAN COUTER en B. VANBRABANT, "De exploitatie van intellectuele eigendom via licentieverlening – *Capita selecta*" in *La propriété intellectuelle omniprésente dans l'entreprise*, Bruylant, 2008, 106-107.

¹⁹³ Y. VAN COUTER en B. VANBRABANT, "De exploitatie van intellectuele eigendom via licentieverlening – *Capita selecta*" in *La propriété intellectuelle omniprésente dans l'entreprise*, Bruylant, 2008, 106-107.

kunnen ingesteld worden.¹⁹⁴ Volgens VANDENBERGHE zou de blote eigenaar dus maar één verlangen hebben: het overlijden van de slechte bestuurder, de vruchtgebruiker.¹⁹⁵

¹⁹⁴ Antwerpen 2 januari 2001, *AJT* 2001-2002, 555; P. CARLIER en K. VERHEYDEN, *Vruchtgebruik*, Antwerpen, Standaard Uitgeverij, 1998, 29; H. DE PAGE (en R. DEKKERS), *Traité élémentaire de droit civil belge*, VI, *Les biens*, Brussel, Bruylant, 1953, 155-156, nr. 193; H. VANDENBERGHE, "Actuele problemen van het vruchtgebruik", *TPR* 1983, (53) 54, nr. 1; A. KLUYSKENS, *Beginselen van Burgerlijk Recht*, V, *Zakenrecht*, Antwerpen, Standaard Uitgeverij, 1940, 163, nr. 144.

¹⁹⁵ H. VANDENBERGHE, "Recente ontwikkelingen in het zakenrecht: de evolutie van de erfdienstbaarheden en het vruchtgebruik", in *Notariële Actualiteit. Zaken- en contractenrecht*, Brugge, die Keure, 1997, 35.

HOOFDSTUK VI. TUSSENBSLUIT 1

48. De reden waarom het vruchtgebruik een auteursrecht kan vatten is ten eerste het feit dat vruchtgebruik een ruim voorwerp tolereert. Het auteursrecht is eigenlijk een onlichamelijk goed, en hoewel artikel 581 BW in feite vruchtgebruik op lichamelijke goederen wou mogelijk maken, sluit het door zijn open formulering de onlichamelijke goederen niet uit. De wetgever heeft niet in een autonome regeling heeft voorzien om vruchtgebruik op een auteursrecht te vestigen maar het Burgerlijk Wetboek biedt door deze redenering wel de mogelijkheid. Ten tweede kan de wil van de wetgever om de exploitatie van vermogensrechten mogelijk te maken geïllustreerd worden door artikel 167, §1 BW. Door de formulering van het artikel inzake het "onder meer kunnen vervreemden" etc. van vermogensrechten, is er marge gelaten voor andere vormen van overdracht zoals vruchtgebruik. Een parallelle redenering mag gemaakt worden inzake de morele rechten, geformuleerd in artikel 165, §2, eerste lid WER. Omdat het geven van een recht van vruchtgebruik aan een vruchtgebruiker niet gelijk staat aan "vervreemden" van het morele recht. Ten derde kan een vruchtgebruik een auteursrecht vatten omdat in de situatie van erfrechtelijk vruchtgebruik ook een auteursrecht inbegrepen kan zijn. Dankzij de monistische interpretatie worden morele rechten nu wel tot de nalatenschap gerekend, in tegenstelling tot de interpretatie die men voordien hanteerde op artikel XI.171 WER. Het arrest Claus is hier een bevestiging van. De reden waarom morele rechten ook gevat worden bij de vestiging van een vruchtgebruik op een auteursrecht is door de evolutie die zich heeft voorgedaan in de Belgische rechtspraak en rechtsleer, die nu eerder neigt naar het monisme. De dualistische visie wordt niet meer als pertinent aanschouwd omdat ten eerste de finaliteit van vermogensrechten en morele rechten niet meer erg verschilt, en ten tweede de afzonderlijke karakteristieken van de deelrechten dit ook niet meer doen. De beschikkingsonbevoegdheid die artikel 165, §2 WER vermeend werd te indiceren, wordt nu genuanceerd door een letterlijke interpretatie van het tweede lid van datzelfde artikel. Morele rechten werden voordien niet opgenomen omdat er toen niet aan gedacht werd. Vandaag wordt er gezien dat morele rechten en vermogensrechten eigenlijk samen horen en zou de wet moeten meebuigen met de noden van de maatschappij. De redenering voortbouwend op deze letterlijke interpretatie komt neer op het verschil tussen de verboden "globale" afstand van het toekomstig moreel recht en de feitelijke "gedeeltelijke" afstand die er gedaan wordt van het toekomstig moreel recht in geval er een vruchtgebruik op gevestigd wordt. (voor de recente kritiek hierop zie infra randnr.67).

Deel III: ALVORENS DE VESTIGING VAN HET RECHT

49. Waar zal blijken dat de restitutieplicht de motor is achter het doelgebonden beheer volgens de bestemming van de zaak en deze aard van het beheer ook het meest essentiële gevolg is van de restitutieplicht, zijn er drie factoren die belangrijk zijn om die motor draaiende te houden. Aan deze factoren moet reeds aandacht gegeven worden bij aanvang van het vruchtgebruik. Deze na te leven rechten en plichten zijn van toepassing bij een vruchtgebruik op zowel de vermogensrechten als op de morele rechten.

HOOFDSTUK I. AFGIFTE VAN HET GOED AAN DE VRUCHTGEBRUIKER

50. AFGIFTEVERPLICHTING - Artikel 600 BW bepaalt dat de vruchtgebruiker "*de zaken in de staat neemt waarin zij zich bevinden(...)*". Deze bepaling vestigt in principe een afgifteverplichting in hoofde van de blote eigenaar. Het is een typevoorbeeld van een bepaling aangepast aan de tijdsgeest van het moment waarop het BW werd opgesteld. De wetgever had bij de opstelling lichamelijke zaken die die ook daadwerkelijk overgedragen konden worden voor ogen. De afgifteverplichting wordt uitgehold wanneer vruchtgebruik op een auteursrecht gevestigd wordt, gezien een onlichamelijk goed niet in die zin kan afgegeven worden.

51. UITZONDERING - Afgifte is niet verplicht indien de vruchtgebruiker een erfgenaam, algemeen legataris of langstlevende echtgenoot is. Zij nemen van rechtswege bezit van de goederen (artikelen 723, 724 en 731 BW).

52. IN DE STAAT WAARIN HET ZICH BEVINDT - De eigenaar geeft het goed af aan de vruchtgebruiker in de staat waarin het zich bevindt. Dit betekent dat alle rechtshandelingen die reeds werden gesteld met betrekking tot het goed waarop het vruchtgebruik werd gevestigd, in principe tegenwerpelijk zijn aan de vruchtgebruiker. Hier kan echter contractueel van afgeweken worden daar de regel van aanvullend recht is.¹⁹⁶

¹⁹⁶ H. DE PAGE (en R. DEKKERS), *Traité élémentaire de droit civil belge*, VI, *Les biens*, Brussel, Bruylant, 1953, 188, nr. 238; R. DERINE, F. VAN NESTE en H. VANDENBERGHE, *Zakenrecht*, II.A, in *Beginnelsen van Belgisch Privaatrecht*, Gent, Story-Scientia, 1984, 385, nr. 854; F. LAURENT, *Principes de droit civil*, VI, Brussel, Bruylant, 1878, 471-472, nr. 371; V. SAGAERT, *Beginnelsen van Belgisch privaatrecht*, deel V, Mechelen, Wolters Kluwer, 2014, 400, nr. 492.

HOOFDSTUK II. STAAT EN BOEDELBSCHRIJVING

53. ARTIKEL 600 BW - Artikel 600 BW verbindt aan de afgifteverplichting van het goed in de staat waarin het zich verbindt tegelijk ook een verplichting tot het opstellen van een staat van de onroerende goederen en boedelbeschrijving van de roerende goederen.¹⁹⁷ Dit is om een referentiepunt te hebben bij de "correcte" staat van het goed, in dewelke de zaak zich dient te bevinden bij zijn teruggave. Zo kan ook worden bepaald welke schadevergoeding er eventueel verplicht zou zijn voor een eventuele waardevermindering van de goederen.¹⁹⁸ Deze verplichting hangt bijgevolg nauw samen met de fundamentele restitutieplicht van de vruchtgebruiker (zie *infra* randnr.9). De vruchtgebruiker dient de staat en boedelbeschrijving te (laten) maken nog voor hij in het genot van de zaak kan treden om de authenticiteit te waarborgen.¹⁹⁹

54. UITZONDERING: ERFRECHT - De grootste uitzondering hierop vinden we in het erfrechtelijk vruchtgebruik. Omdat de erfrechtelijke vruchtgebruiker van rechtswege dit genot krijgt, volstaat daar de afgifte van de nalatenschap. Een staat en boedelbeschrijving is in dat geval geen prealabele voorwaarde (artikel 745ter B.W.)²⁰⁰ Na de ingenottreding heeft de blote eigenaar op basis van artikel 745ter BW echter wel het recht om een staat en boedelbeschrijving te vragen, en in dat geval dient deze vraag dan ook ingewilligd te worden.²⁰¹

55. BOEDELBSCHRIJVING VAN HET AUTEURSRECHT – Het auteursrecht is een onlichamelijk roerend goed. Er dient in toepassing van artikel 600 BW ingeval van vestiging van een vruchtgebruik dus ook een boedelbeschrijving opgemaakt te worden (zie *supra* randnr.53). Wanneer een auteursrecht het voorwerp wordt van een vruchtgebruik zal duidelijk worden bij het opmaken van de boedelbeschrijving van dit in vruchtgebruik gegeven recht dat dit auteursrecht bepaalde vermogensrechten en morele rechten omvat (zie *supra* randnr.16). Een auteursrecht is echter 'levend', net zoals het hout waarvan een tafel gemaakt is, blijft het auteursrecht zijn eigen leven leiden. Tijdens het vruchtgebruik kunnen er namelijk nieuwe vermogensrechten, exploitatiewijzen en morele rechten ontstaan. De wettelijke verplichting om een boedelbeschrijving op te stellen is dus niet helemaal aangepast aan een onlichamelijk voorwerp. Hier zien we duidelijk dat de dematerialisering van het goederenrecht botst op een onaangepast wettelijk kader. Daar waar het voor lichamenlijk onroerende goederen vrij makkelijk is om een staat op te stellen, is dit voor

¹⁹⁷ Artikel 600 BW: "De vruchtgebruiker neemt de zaken in de staat waarin zij zich bevinden; hij kan echter in het genot daarvan niet treden nadat hij, in tegenwoordigheid van de eigenaar of deze behoorlijk opgeroepen zijnde, een boedelbeschrijving van de roerende goederen en een staat van de onroerende goederen die aan het vruchtgebruik onderworpen zijn, heeft doen opmaken." Een gelijkaardige regeling geldt in het Nederlandse recht, waar artikel 3:205 NBW in deze verplichting voorziet. Zie hierover: F.H.J. MIJNSSEN, A.A. VAN VELTEN en S.E. BARTELS, *Zakenrecht in Mr. C. Assers Handleiding tot de beoefening van het Nederlands Burgerlijk Recht*, Deventer, Kluwer, 2008, (319) 330 e.v.

¹⁹⁸ V. SAGAERT, B. TILLEMEN en A.L. VERBEKE, *Vermogensrecht in Kort Bestek*, Antwerpen, Intersentia, 2013, 349–350.

¹⁹⁹ V. SAGAERT, *Beginselen van Belgisch privaatrecht*, deel V, Mechelen, Wolters Kluwer, 2014, 401, nr. 493; H. VANDENBERGHE, "Actuele problemen van het vruchtgebruik", *TPR* 1983, (53) 62, nr. 12; A. VERBEKE en K. VANHOVE, "Actualia vruchtgebruik, erfpacht, opstal en erfdienstbaarheden" in *Themis Zakenrecht 2002-2003*, Brugge, die Keure, 2003, (73) 77.

²⁰⁰ Cass. 16 juni 1989, *Pas.* 1989, I, 1126 en Luik 7 juli 1998, *TBBR* 2001, 107.

²⁰¹ Gent 25 juni 1984, *T.Not.* 1984, 317; Rb. Gent 19 oktober 1981, *T.Not.* 1982, 112; Rb. Dendermonde 13 januari 1984, *T.Not.* 1984, 316.

onlichamelijk roerend goederen, zoals het auteursrecht praktisch gezien niet zo vanzelfsprekend en roept allerlei vragen op. Partijen zouden dus bij de opstelling van de boedelbeschrijving rekening moeten houden met dit 'fluctuerend karakter' van welke vermogensrechten en morele rechten het auteursrecht juist bevat en voorzien in een duidelijk contractueel kader.

56. Persoonlijk lijkt het opmaken van een boedelbeschrijving van een auteursrecht mij bovendien ook redelijk subjectief te verlopen, in tegenstelling tot een materieel goed, waarbij observatievermogen meestal al voldoende is om tot een feitenbeschrijving te kunnen komen. Het zal aan de partijen in kwestie zijn deze formaliteit naar goed geweten te vervullen.

HOOFDSTUK III. BORG

57. ZEKERHEIDSSTELLING - Bij aanvang van het vruchtgebruik is de vruchtgebruiker bij wet verplicht om een borg te stellen.²⁰² De reden voor deze zekerheidsstelling ligt hier ook, net zoals de verplichting tot de staat en boedelbeschrijving, in de restitutieplicht van de vruchtgebruiker. Wanneer de vruchtgebruiker zich niet als goede huisvader gedraagt en de in vruchtgebruik gegeven zaak niet teruggeeft of niet in zijn oorspronkelijke staat teruggeeft, kan de (blote) eigenaar een beroep doen op deze borgstelling. De waarde van de borg moet dus gelijk zijn aan de schade die de (blote) eigenaar dan lijdt. De wet heeft de zekerheidsstelling als borgstelling geformuleerd, maar de zekerheidsstelling kan nog andere vormen aannemen naast de borgstelling, zoals bijvoorbeeld een hypotheek of een waarborgsom op een kwaliteitsrekening,...²⁰³

58. WETTELIJKE UITZONDERINGEN - De wet voorziet zelf in een aantal uitzondering waarbij een zekerheidsstelling niet verplicht is. Deze wettelijke uitzonderingsgevallen hebben eigenlijk het verhinderen dat familiale relaties onder druk worden gezet tot doel.²⁰⁴ Desalniettemin kan de blote eigenaar in deze situaties toch een zekerheidsstelling vorderen indien de vruchtgebruiker misbruik zou maken van zijn gebruiks- en genotsrecht.²⁰⁵

59. CONTRACTUELE UITZONDERINGEN - Artikel 601 BW is van aanvullend recht dus kan er contractueel van worden afgeweken door de partijen. Dergelijke contractuele vrijstelling is slechts uitgesloten bij een vruchtgebruik op goederen die het voorbehouden gedeelte van erfgenamen vormen.²⁰⁶ Indien de vruchtgebruiker gedurende de uitoefening van zijn recht van vruchtgebruik misbruik maakt van zijn rechten, kan de blote eigenaar, ondanks de contractuele vrijstelling, toch nog een zekerheidsstelling vorderen.²⁰⁷

60. BORGSTELLING BIJ AUTEURSRECHT - Borgstelling bij aanvang van het vruchtgebruik op een auteursrecht zorgt voor praktische moeilijkheden. De grootte en de vorm van dergelijke borgstelling is moeilijk te bepalen naar mijn mening.

²⁰² Artikel 601 BW: "*Hij stelt borg om als een goed huisvader te genieten, tenzij hij van borgstelling is ontslagen door de akte waarbij het vruchtgebruik is gevestigd; ouders die hun wettelijk vruchtgebruik van het goed van hun kinderen, en zij die onder voorbehoud van vruchtgebruik hebben verkocht of geschonken zijn evenwel niet tot borgstelling gehouden.*" Ook deze regel is gekend in het Nederlandse recht, in artikel 3:206 NBW. Zie hierover: F.H.J. MIJNSSEN, A.A. VAN VELTEN en S.E. BARTELS, *Zakenrecht in Mr. C. Assers Handleiding tot de beoefening van het Nederlands Burgerlijk Recht*, Deventer, Kluwer, 2008, (319) 332.

²⁰³ V. SAGAERT, *Beginnelsen van Belgisch privaatrecht*, deel V, Mechelen, Wolters Kluwer, 2014, 402, nr. 495; H. VANDENBERGHE, "Actuele problemen van het vruchtgebruik", *TPR* 1983, (53) 64-65, nr. 17; A. VERBEKE en K. VANHOVE, "Actualia vruchtgebruik, erfpacht, opstal en erfdienstbaarheden" in *Themis Zakenrecht 2002-2003*, Brugge, die Keure, 2003, (73) 78.

²⁰⁴ V. SAGAERT, *Beginnelsen van Belgisch privaatrecht*, deel V, Mechelen, Wolters Kluwer, 2014, 403, nr. 495.

²⁰⁵ V. SAGAERT, *Beginnelsen van Belgisch privaatrecht*, deel V, Mechelen, Wolters Kluwer, 2014, 403, nr. 495.

²⁰⁶ Rb. Leuven 22 juni 1994, *Pas.* 1994, III, 18; V. SAGAERT, *Beginnelsen van Belgisch privaatrecht*, deel V, Mechelen, Wolters Kluwer, 2014, 403, nr. 496.

²⁰⁷ V. SAGAERT, *Beginnelsen van Belgisch privaatrecht*, deel V, Mechelen, Wolters Kluwer, 2014, 403, nr. 496.

HOOFDSTUK IV. TUSSENBSLUIT 2

In het deel waarin er wordt nagegaan welke verplichtingen er gelden alvorens de vestiging van het recht van vruchtgebruik op een auteursrecht, ontdekken we de eerste pijnpunten in het onaangepast regelgevend kader. Zo is de verplichting tot afgifte van het goed aan de vruchtgebruiker gebaseerd op het idee dat het in vruchtgebruik gegeven goed daadwerkelijk overhandigd kan worden door de blote eigenaar. Wanneer het goed echter onlichamelijk is, wordt de precieze invulling van deze plicht minder afgelijnd. Bij het opmaken van de staat en boedelbeschrijving moet er rekening gehouden worden met het fluctuerend karakter van de vermogensrechten en morele rechten. Tot slot is het nog zoeken naar hoe de grootte en vorm van een borgstelling bij een auteursrecht concreet dient worden ingevuld.

Deel IV: TIJDENS HET VRUCHTGEBRUIK

HOOFDSTUK I. BEVOEGDHEDEN VAN DE VRUCHTGEBRUIKER

A. INLEIDING

61. Uit de definitie van het vruchtgebruik (zie *supra* randnr.1-2) kan men de rechten en verplichtingen van de vruchtgebruiker afleiden. Hij heeft namelijk het recht om te genieten van de zaak zoals de eigenaar zelf, heeft een gebruiks- en genotsrecht en mag de vruchten van de zaak innen. Aan de andere kant heeft hij de plicht om de zaak in stand te houden en terug te geven aan het einde van het vruchtgebruik. Waar de bevoegdheden van de vruchtgebruiker stoppen, beginnen die van de blote eigenaar. Deze heeft dus de verplichting om het recht van de vruchtgebruiker te vrijwaren en mag deze niet storen in zijn vruchtgebruik. De bevoegdheden van blote eigenaar en vruchtgebruiker vullen elkaar dus aan, ze zijn niet tegengesteld. Door recente evoluties dient er nu op een andere manier tegen de bevoegdheidsverdeling aangekeken te worden. Deze aspecten komen in de volgende randnummers aan bod.

B. BESCHIKKINGSBEVOEGDHEID EN RECHT VAN VERVREEMDING VAN DE VRUCHTGEBRUIKER VAN HET AUTEURSRECHT

§1. Ten aanzien van het recht van vruchtgebruik

62. BESCHIKKINGSRECHT - Vooraleerst dient er gewezen te worden op het onderscheid tussen het beschikkingsrecht van de vruchtgebruiker ten aanzien van zijn recht en het beschikkingsrecht ten aanzien van zijn goed (zie *supra* randnr.6). Het beschikkingsrecht van de vruchtgebruiker ten aanzien van zijn recht van vruchtgebruik is steeds mogelijk (artikel 595 BW), tenzij contractueel, wettelijk of testamentair uitgesloten (bijvoorbeeld artikel 384 BW).²⁰⁸ De vruchtgebruiker kan zijn recht bijvoorbeeld vervreemden of bezwaren met een hypotheek, opnieuw in vruchtgebruik geven, etc... De enige uitzondering hierop is het wettelijk vruchtgebruik van de ouders dat niet overdraagbaar is omdat het integraal verbonden is aan de ouderlijke bevoegdheid.²⁰⁹

²⁰⁸ S. BOULY en D. GRUYAERT, "Vruchtgebruik op onlichamelijke goederen", in V. SAGAERT en A.-L. VERBEKE (eds.), *Vruchtgebruik. Mogelijkheden, beperkingen en innovaties*, Antwerpen, Intersentia, 2012, (195) 197, nr. 5; H. DE PAGE (en R. DEKKERS), *Traité élémentaire de droit civil belge*, VI, *Les biens*, Brussel, Bruylant, 1953, 258, nr. 327; S. SNAET, "Alternatieve vormen voor het verwerven van onroerend goed: erfpacht, opstal en vruchtgebruik" in *Orde van Advocaten te Kortrijk*. Departement vorming en opleiding (ed.), *Het onroerend goed in de verschillende takken van het recht*, Gent, Larcier, 2008, (47) 80, nr. 65; A. VERBEKE en K. VANHOVE, "Actualia vruchtgebruik, erfpacht, opstal en erfdiensbaarheden", in *Themis Zakenrecht 2002-2003*, Brugge, die Keure, 2003, (73) 77; H. VANDENBERGHE, "Actuele problemen van het vruchtgebruik", *TPR* 1983, (53) 72, nr. 28; A. VERBEKE en K. VANHOVE, "Actualia vruchtgebruik, erfpacht, opstal en erfdiensbaarheden", in *Themis Zakenrecht 2002-2003*, Brugge, die Keure, 2003, (73) 77; K. VANHOVE en A. VERBEKE, "Spelen met het voorwerp van vruchtgebruik", in P. LECOCQ, B. TILLEMEN en A. VERBEKE (eds.), *Zakenrecht-Droit des biens*, Brugge, die Keure, 2005, (171) 177, nr. 11; A. VERBEKE en S. SNAET, "Meccano-goederenrecht" in A. ALLEN, E. DIRIX, W. PINTENS en P. SENAEVE (eds.), *Vigilantibus ius scriptum. Feestbundel voor Hugo Vandenberghe*, Brugge, die Keure, 2007, (365) 368; cf. Franse recht: F. ZENATI, *Les biens*, Parijs, Presses Universitaires de France, 1988, 248, nr. 237; Zie ook: A. PITLO en O.K. BRAHN, m.m.v. G.R. DE GROOT en W. BREEMHAAR, *Het Zakenrecht in Pitlo. Het Nederlands Burgerlijk Wetboek*, Arnhem, Gouda Quint BV, 1980, 365.

²⁰⁹ V. SAGAERT, *Beginselen van Belgisch privaatrecht*, deel V, Mechelen, Wolters Kluwer, 2014, 399, nr. 489.

63. DUUR NA OVERDRACHT – Wanneer een recht van vruchtgebruik wordt overgedragen blijft de duur ervan verbonden aan het leven van de initiële vruchtgebruiker volgens de *nemo plus*-regel (zie *supra* randnr.4).²¹⁰ Een blote eigenaar is namelijk een derde bij de overeenkomsten die zijn vruchtgebruiker sluit in verband met diens recht van vruchtgebruik, dus daarom mag het niet mogelijk zijn dat de (negatieve) gevolgen van die overeenkomsten aan hem zouden worden tegengeworpen. Het overlijden van de initiële vruchtgebruiker stelt een onherroepelijk einde aan het vruchtgebruik, ongeacht of het recht werd overgedragen aan een ander of met een zakelijk recht werd bezwaard. Wanneer daarentegen de overnemer vóór de vruchtgebruiker zou overlijden, genieten de erfgenamen van de overnemer het recht van vruchtgebruik tot aan het overlijden van de initiële vruchtgebruiker of tot de overeengekomen termijn verstrijkt.²¹¹

64. VERPLICHTINGEN NA OVERDACHT – Ingeval van wettelijk vruchtgebruik kan een blote eigenaar zich enkel tot de overnemer van het vruchtgebruik, of anders gezegd, de nieuwe vruchtgebruiker richten. In alle andere situaties kan de blote eigenaar zich nadat het recht van vruchtgebruik werd overgedragen wenden tot de initiële vruchtgebruiker én de nieuwe vruchtgebruiker.²¹² De achterliggende reden is dat men geen nieuwe schuldenaar mag opdringen aan de blote eigenaar op basis van het gemeen verbintenissenrecht. De situatie blijft redelijk voor de initiële vruchtgebruiker dankzij de toepassing van het *accessorium sequitur principale*-principe.²¹³ Dan gaan de verbintenissen die bij het recht van vruchtgebruik horen mee over op de nieuwe vruchtgebruiker. Zo kan de initiële vruchtgebruiker dan gevrijwaard worden door de nieuwe vruchtgebruiker wanneer hij door de blote eigenaar wordt aangesproken.

§2. Ten aanzien van het met vruchtgebruik bezwaarde goed

65. TRADITIONEEL: BESCHIKKINGSONBEVOEGD - De beschikkingsbevoegdheid ten aanzien van het in vruchtgebruik gegeven goed heeft doorheen de jaren evoluties ondergaan. In de volgende randnummers wordt deze evolutie toegelicht, door dieper in te gaan op de implicaties ervan ten aanzien van een vruchtgebruik op een auteursrecht. Initieel had de vruchtgebruiker een absolute

²¹⁰ S. BOULY en D. GRUYAERT, "Vruchtgebruik op onlichamelijke goederen" in V. SAGAERT en A.-L. VERBEKE (eds.), *Vruchtgebruik. Mogelijkheden, beperkingen en innovaties*, Antwerpen, Intersentia, 2012, (195) 198, nr. 5; R. DERINE, F. VAN NESTE en H. VANDENBERGHE, *Zakenrecht, II.A, in Beginselen van Belgisch Privaatrecht*, Gent, Story-Scientia, 1984, 343, nr. 843; V. SAGAERT, "Oude zakenrechtelijke figuren met nut voor een moderne familiale vermogensplanning. knelpunten van tontine, vruchtgebruik, erfpacht en opstal" in *Levenslang en verder. Familiale vermogensplanning in de 21e eeuw, XXXste postuniversitaire Cyclus Willy Delva 2003-2004*, Mechelen, Kluwer, 2004, (205) 222, nr. 16; V. SAGAERT, *Beginselen van Belgisch privaatrecht*, deel V, Mechelen, Wolters Kluwer, 2014, 404, nr. 498; cf. Franse recht: F. ZENATI, *Les biens*, Parijs, Presses Universitaires de France, 1988, 248, nr. 237.

²¹¹ V. SAGAERT, *Beginselen van Belgisch privaatrecht*, deel V, Mechelen, Wolters Kluwer, 2014, 404, nr. 498; A. VERBEKE, "Creatief met vruchtgebruik", *T. Not.* 1999, (530) 534, nr. 13; A. VERBEKE en S. SNAET, "Meccano-goederenrecht" in A. ALEN, E. DIRIX, W. PINTENS en P. SENAËVE (eds.), *Vigilantibus ius scriptum. Feestbundel voor Hugo Vandenberghe*, Brugge, die Keure, 2007, (365) 368.

²¹² V. SAGAERT, *Beginselen van Belgisch privaatrecht*, deel V, Mechelen, Wolters Kluwer, 2014, 405, nr. 499.

²¹³ R. DERINE, F. VAN NESTE en H. VANDENBERGHE, *Zakenrecht, II.A, in Beginselen van Belgisch Privaatrecht*, Gent, Story-Scientia, 1984, 343, nr. 834; V. SAGAERT, *Beginselen van Belgisch privaatrecht*, deel V, Mechelen, Wolters Kluwer, 2014, 405, nr. 399; cf. Franse recht: S. GINOSSAR, *Droit réel, propriété et créance. Elaboration d'un système rationnel des droit patrimoniaux*, Parijs, LGDJ, 1960, 124-128, nr. 46; F. LAURENT, *Principes de droit civil, VI*, Brussel, Bruylant, 1878, 475-476, nr. 375; zie voor een recente analyse van dit beginsel in het vermogensrecht : K. SWINNEN, *Accessoriteit in het vermogensrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2014, 546 p.

beschikkingsonbevoegdheid met betrekking tot het in vruchtgebruik gegeven goed.²¹⁴ De vruchtgebruiker is namelijk gehouden tot zijn "instandhoudingsplicht" op grond van artikel 578 BW²¹⁵ en moet aan het eind van het vruchtgebruik teruggave van de zaak *in natura* doen.²¹⁶ Een zakelijk recht op het goed zelf toestaan, zou de rechten die de vruchtgebruiker heeft, te buiten gaan. Vervreemding kon dan ook enkel plaatsvinden bij wille van een gezamenlijk toestemming van de blote eigenaar én de vruchtgebruiker.²¹⁷

66. BESCHIKKINGSBEVOEGDHEID BINNEN DE GRENZEN VAN HET RECHT - De moderne benadering geeft in tegenstelling tot de traditionele visie, een positieve invulling aan het initiële uitgangspunt. De vruchtgebruiker kan wel degelijk over het goed beschikken, maar enkel binnen de grenzen van zijn eigen rechten, omdat hij dus niet meer rechten dan hij zelf heeft, kan overdragen.²¹⁸ Indien de vruchtgebruiker toch zijn grenzen overschrijdt, is deze rechtshandeling niet tegenwerpelijk aan derden.²¹⁹

67. BESTEMMINGSGEBONDEN BESCHIKKINGSBEVOEGDHEID - Een recente strekking gaat echter nog verder en stelt dat de vruchtgebruiker ook daden van beschikking kan stellen over de grenzen van zijn eigen recht heen.²²⁰ De "instandhoudingsplicht" van de zaak wordt met een ruimere blik bekeken. "De zaak" is in werkelijkheid een combinatie van haar identiteit oftewel substantie en van

²¹⁴ H. DE PAGE (en R. DEKKERS), *Traité élémentaire de droit civil belge*, VI, *Les biens*, Brussel, Bruylant, 1953, 266, nr. 333 ; F. LAURENT, *Principes de droit civil*, VI, Brussel, Bruylant, 1878, 416-419, nr. 327 en 597, nr. 479; J. HANSENNE, *Les Biens, Précis*, Ed. Collection Scientifique de la Faculté de Droit de Liège, Luik, 1996, 581-584, nr. 630 en 631; V. SAGAERT, "Oude zakenrechtelijke figuren met nut voor een moderne familiale vermogensplanning. knelpunten van tontine, vruchtgebruik, erfpacht en opstal" in *Levenslang en verder. Familiale vermogensplanning in de 21e eeuw*, XXXste postuniversitaire Cyclus Willy Delva 2003-2004, Mechelen, Kluwer, 2004, (205) 230, nr. 27 en 230-231, nr. 29; V. SAGAERT, *Beginselen van Belgisch privaatrecht*, deel V, Mechelen, Wolters Kluwer, 2014, 413, nr. 507; A. VERBEKE en K. VANHOVE, "Actualia vruchtgebruik, erfpacht, opstal en erfdienstbaarheden" in *Themis Zakenrecht 2002-2003*, Brugge, die Keure, 2003, (73) 77 en 83; K. VANHOVE en A. VERBEKE, "Spelen met het voorwerp van vruchtgebruik", in P. LECOCQ, B. TILLEMEN en A. VERBEKE (eds.), *Zakenrecht-Droit des biens*, Brugge, die Keure, 2005, (171) 180, nr. 18; A. VERBEKE en S. SNAET, "Meccano-goederenrecht" in A. ALLEN, E. DIRIX, W. PINTENS en P. SENAËVE (eds.), *Vigilantibus ius scriptum. Feestbundel voor Hugo Vandenberghe*, Brugge, die Keure, 2007, (365) 369.

²¹⁵ Artikel 578 BW: "(...), maar onder verplichting om de zaak zelf in stand te houden".

²¹⁶ V. SAGAERT, "Oude zakenrechtelijke figuren met nut voor een moderne familiale vermogensplanning. knelpunten van tontine, vruchtgebruik, erfpacht en opstal", in *Levenslang en verder. Familiale vermogensplanning in de 21e eeuw*, XXXste postuniversitaire Cyclus Willy Delva 2003-2004, Mechelen, Kluwer, 2004, (205) 231, nr. 29; A. VERBEKE en K. VANHOVE, "Actualia vruchtgebruik, erfpacht, opstal en erfdienstbaarheden", in *Themis Zakenrecht 2002-2003*, Brugge, die Keure, 2003, (73) 77; K. VANHOVE en A. VERBEKE (eds.), "Spelen met het voorwerp van vruchtgebruik" in P. LECOCQ, B. TILLEMEN en A. VERBEKE (eds.), *Zakenrecht-Droit des biens*, Brugge, die Keure, 2005, (171) 181, nr. 18.

²¹⁷ H. DE PAGE (en R. DEKKERS), *Traité élémentaire de droit civil belge*, VI, *Les biens*, Brussel, Bruylant, 1953, 212, nr. 207; F. LAURENT, *Principes de droit civil*, VI, Brussel, Bruylant, 1878, p. 420, nr. 329; V. SAGAERT, *Beginselen van Belgisch privaatrecht*, deel V, Mechelen, Wolters Kluwer, 2014, 415, nr. 507; A. VERBEKE en S. SNAET, "Meccano-goederenrecht" in A. ALLEN, E. DIRIX, W. PINTENS en P. SENAËVE (eds.), *Vigilantibus ius scriptum. Feestbundel voor Hugo Vandenberghe*, Brugge, die Keure, 2007, (365) 369.

²¹⁸ R. JANSEN, "De verhouding tussen beschikkingsonbevoegdheid en het nemo plus-beginsel", *RW* 2009, (434) 444, nr. 34; V. SAGAERT, "Oude zakenrechtelijke figuren met nut voor een moderne familiale vermogensplanning. knelpunten van tontine, vruchtgebruik, erfpacht en opstal" in *Levenslang en verder. Familiale vermogensplanning in de 21e eeuw*, XXXste postuniversitaire Cyclus Willy Delva 2003-2004, Mechelen, Kluwer, 2004, (205) 231, nr. 29; V. SAGAERT, *Beginselen van Belgisch privaatrecht*, deel V, Mechelen, Wolters Kluwer, 2014, 414, nr. 507.

²¹⁹ V. SAGAERT, *Beginselen van Belgisch privaatrecht*, deel V, Mechelen, Wolters Kluwer, 2014, 415, nr. 508.

²²⁰ V. SAGAERT, *Beginselen van Belgisch privaatrecht*, deel V, Mechelen, Wolters Kluwer, 2014, 415, nr. 509; K. VANHOVE en A. VERBEKE, "Spelen met het voorwerp van vruchtgebruik" in P. LECOCQ, B. TILLEMEN en A. VERBEKE (eds.), *Zakenrecht-Droit des biens*, Brugge, die Keure, 2005, (171) 181, nr. 18.

haar bestemming.²²¹ Deze met de *bestemming* verruimde "instandhoudingsplicht" uit zich in de praktijk in een doelgebonden beheer van de zaak als een goede huisvader door de vruchtgebruiker.²²² Zolang de bestemming van de zaak niet uit het oog wordt verloren, behoren ook daden van beschikking tot de bevoegdheden van de vruchtgebruiker.²²³ Daarbij hanteert deze rechtsleer een functionele opvatting van de beschikkingsbevoegdheid van de vruchtgebruiker met betrekking tot de met het vruchtgebruik bezwaarde zaak. De restitutieplicht van de vruchtgebruiker houdt volgens deze visie enkel de verplichting in om de bestemming van de zaak te vrijwaren. De rechtspraak is hier nog niet helemaal duidelijk. Deze strekking haalt inspiratie uit het Nederlandse recht, in het bijzonder uit artikel 3:215 NBW.²²⁴ Daar voorzag de Nederlandse wetgever zelf in een specifieke regeling ingeval er aan de vruchtgebruiker een bevoegdheid tot vervreemding van de met vruchtgebruik bezwaarde goederen werd toegekend.²²⁵ De cassatierechtspraak volgde deze denkspise in een arrest van 2006:

ARREST 21 FEBRUARI 2006 – "ongeacht de beperkingen die hij (de vruchtgebruiker) ondergaat in de uitoefening van zijn zakelijk recht, doordat hij over de illegale werken niet kan beschikken, hij krachtens zijn recht zeggenschap heeft over de zaak en het nodige moet doen om aan de illegale toestand een einde te stellen of te doen stellen."²²⁶ In feite ging het om een wooncaravan die gebouwd werd in strijd met de stedenbouwkundige vergunningsbepalingen. Na de dood van de eigenaar van de wooncaravan kreeg zijn langstlevende echtgenote het vruchtgebruik. Zij was verantwoordelijk voor de instandhouding van het misdrijf gezien zij zeggenschap had over het onroerend goed, ook al was ze niet de volle eigenaar.

²²¹ F. BAUDONCQ en K. VANHOVE, "combinatie van beperkt zakelijke rechten. Over de interne grenzen van vruchtgebruik, erfpacht, opstal en erfdienstbaarheden", *Not.Fisc.M.* 2004, (135) 138, nr. 9; V. SAGAERT, "Oude zakenrechtelijke figuren met nut voor een moderne familiale vermogensplanning. knelpunten van tontine, vruchtgebruik, erfpacht en opstal", in *Levenslang en verder. Familiale vermogensplanning in de 21e eeuw*, XXXste postuniversitaire Cyclus Willy Delva 2003-2004, Mechelen, Kluwer, 2004, (205) 231, nr. 29; A. VERBEKE en K. VANHOVE, "Actualia vruchtgebruik, erfpacht, opstal en erfdienstbaarheden", in *Themis Zakenrecht 2002-2003*, Brugge, die Keure, 2003, (73) 78 en 83; K. VANHOVE en A. VERBEKE (eds.), "Spelen met het voorwerp van vruchtgebruik", in P. LECOCQ, B. TILLEMEN en A. VERBEKE (eds.), *Zakenrecht-Droit des biens*, Brugge, die Keure, 2005, (171) 181, nr. 18; A. VERBEKE en S. SNAET, "Meccano-goederenrecht" in A. ALEN, E. DIRIX, W. PINTENS en P. SENAEVE (eds.), *Vigilantibus ius scriptum. Feestbundel voor Hugo Vandenberghe*, Brugge, die Keure, 2007, (365) 369; cf. Franse recht: E. DOCKÈS, "Essai sur la notion d'usufruit", *Rev.trim.dr.civ.* 1995, (487) 487-494.

²²² E. DOCKÈS, "Essai sur la notion d'usufruit", *Rev.trim.dr.civ.* 1995, (487) 487-494.

²²³ A. VERBEKE, "Creatief met vruchtgebruik", *T. Not.* 1999, (530) 545-548, nrs. 51-59; A. VERBEKE en K. VANHOVE, "Actualia vruchtgebruik, erfpacht, opstal en erfdienstbaarheden", in *Themis Zakenrecht 2002-2003*, Brugge, die Keure, 2003, (73) 83; K. VANHOVE en A. VERBEKE, "Spelen met het voorwerp van vruchtgebruik" in P. LECOCQ, B. TILLEMEN en A. VERBEKE (eds.), *Zakenrecht-Droit des biens*, Brugge, die Keure, 2005, (171) 181, nr. 18-19; cf. Franse recht: E. DOCKÈS, "Essai sur la notion d'usufruit", *RTD Civ.* 1995, (479) 483, nr. 6.

²²⁴ Artikel 3:125 NBW: "Is bij de vestiging van een vruchtgebruik of daarna aan de vruchtgebruiker de bevoegdheid gegeven tot gehele of gedeeltelijke vervreemding en vertering van aan het vruchtgebruik onderworpen goederen, dan kan de hoofdgerechtigde bij het einde van het vruchtgebruik afgifte vorderen van de in vruchtgebruik gegeven goederen of hetgeen daarvoor in de plaats getreden is, voor zover de vruchtgebruiker of zijn rechtverkrijgenden niet bewijzen dat die goederen verteerd of door toeval tenietgegaan zijn. (...)".

²²⁵ Zie ook: A. PITLO en O.K. BRAHN, m.m.v. G.R. DE GROOT en W. BREEMHAAR, *Het Zakenrecht in Pitlo. Het Nederlands Burgerlijk Wetboek*, Arnhem, Gouda Quint BV, 1980, 365.

²²⁶ Cass. 21 februari 2006, *T.Not.* 2007, 294, noot M. MUYLLE.

68. KRITIEK – De nieuwe visie op de verruimde beschikkingsbevoegdheid wordt door een aantal auteurs bekritiseerd.²²⁷ Zij menen dat het uitgangspunt van ‘niet meer rechten kunnen toekennen aan een ander dan men zelf heeft’ uit het oog verloren wordt, ongeacht de functionele opvatting van de beschikkingsbevoegdheid. Daarnaast zouden de rechten van de blote eigenaar ook in het gedrang kunnen komen gezien de vruchtgebruiker en de blote eigenaar complementaire rechten te hebben (zie *supra* randnr.5).²²⁸ Andere Cassatierechtspraak treedt de nieuwe denkpiste dan weer niet bij.

ARREST 8 APRIL 2008 – “De omstandigheid dat de eigenaar van de grond niet eigenaar is van de constructie die wederrechtelijk op zijn grond is opgericht, neemt niet weg dat hij krachtens zijn recht zeggenschap heeft over de zaak en het nodige moet doen om aan de illegale toestand een einde te stellen.” In feite ging het opnieuw om een stedenbouwkundige overtreding. De vruchtgebruiker had een constructie op de grond van de blote eigenaar opgericht zonder de nodige stedenbouwkundige vergunningen. Hier meende het Hof van Cassatie dat de blote eigenaar toch aansprakelijk was, ongeacht het feit dat hij geen eigenaar was van de op grond van het opstalrecht van de vruchtgebruiker opgerichte constructie. In tegenstelling tot het oordeel van het Hof in het arrest van 21 februari 2006 waar de vruchtgebruiker verantwoordelijk geacht werd voor het misdrijf, categoriseert het Hof dit gelijkaardige feit nu onder de verantwoordelijkheden van de blote eigenaar.

69. NUANCERING - Persoonlijk meen ik dat in beide opvattingen een nuance gemaakt moet worden. Vanzelfsprekend dienen de rechten van de blote eigenaar ongeschonden te blijven, maar soms is het zoeken naar een evenwicht. De verplichting van de blote eigenaar om niet in te druisen tegen het werkelijk genotsrecht van de vruchtgebruiker, vervat in artikel 599 BW²²⁹ dient gerespecteerd te worden. Het gebruiksrecht mag niet worden uitgehold door een te strenge toepassing van de regels inzake de beschikkings(on)bevoegdheid. Bij overtreding van hun wederzijdse rechten kunnen zowel de blote eigenaar als de vruchtgebruiker beroep doen op wettelijke beschermingsmechanismen. Bij misbruik door de vruchtgebruiker kan de blote eigenaar zich beroepen op artikel 618 BW.²³⁰ De vruchtgebruiker aan de andere kant, kan een eis tot erkenning van zijn recht van vruchtgebruik instellen wanneer de blote eigenaar bijvoorbeeld concurrerende exploitatiehandelingen zou stellen. De nieuwe strekking opteert daarom voor een

²²⁷ V. SAGAERT, “Oude zakenrechtelijke figuren met nut voor een moderne familiale vermogensplanning. knelpunten van tontine, vruchtgebruik, erfpacht en opstal”, in *Levenslang en verder. Familiale vermogensplanning in de 21e eeuw*, XXXste postuniversitaire Cyclus Willy Delva 2003-2004, Mechelen, Kluwer, 2004, (205) 231, nr. 29; V. SAGAERT, *Beginselen van Belgisch privaatrecht*, deel V, Mechelen, Wolters Kluwer, 2014, 416, nr. 509.

²²⁸ L. LINDEMANS, *Erfdienstbaarheden*, Brussel, larcier, 1958, p. 14, nr. 33; V. SAGAERT, “Oude zakenrechtelijke figuren met nut voor een moderne familiale vermogensplanning. knelpunten van tontine, vruchtgebruik, erfpacht en opstal”, in *Levenslang en verder. Familiale vermogensplanning in de 21e eeuw*, XXXste postuniversitaire Cyclus Willy Delva 2003-2004, Mechelen, Kluwer, 2004, (205) 231, nr. 29.

²²⁹ Artikel 599 BW: “De eigenaar mag noch door zijn daad, noch op enige andere wijze aan de rechten van de vruchtgebruiker afbreuk doen (...).”

²³⁰ Artikel 618 BW: “Vruchtgebruik kan ook eindigen door het misbruik dat de vruchtgebruiker maakt van zijn genot (...).”

toepassing van zowel een abstract als een concreet criterium bij de invulling van het doelgebonden karakter van de beschikkingsbevoegdheid.

70. ABSTRACTE EN CONCRETE DOELGEBONDEN BESCHIKKINGSBEVOEGDHEID - Dit doelgebonden karakter kent een tweeledige invulling.²³¹ Een eerste invulling gebeurt *in abstracto* aan de hand van het *bonus pater familias*- criterium. De vruchtgebruiker moet over de zaak beschikken als een gewoon normaal vooruitziend persoon in dezelfde omstandigheden. Dit abstracte criterium kan bij twijfel een concretere invulling krijgen. Dan wordt er gekeken naar de concrete belangen van de eigenaar. Deze kunnen worden achterhaald door te kijken naar de bestemming die de (volle) eigenaar al aan het goed had gegeven voor het vruchtgebruik er op gevestigd werd. De vruchtgebruiker moet deze bestemming steeds respecteren bij de uitoefening van zijn (beheers- en) beschikkingsbevoegdheid.²³²

71. BESCHIKKING AUTEURSRECHT - Wanneer we de nieuwe opvatting over de beschikkingsbevoegdheid toepassen op vruchtgebruik op een auteursrecht (zie *supra* randnr. 67), zijn er twee eigenaardigheden. De eerste bestaat doordat het auteursrecht een hybride karakter heeft. Ten tweede speelt ook de evolutie van een dualistische naar een monistische benadering van het auteursrecht (zie *supra* randnr.18-20) een rol bij de beoordeling van de mate van beschikkingsbevoegdheid van de vruchtgebruiker van het auteursrecht.

72. VERMOGENSRECHTEN - Artikel XI.165, §1 WER bepaalt dat vermogensrechten "*roerende rechten zijn die overgaan bij erfopvolging en vatbaar zijn voor gehele of gedeeltelijke overdracht, volgens de bepalingen van het Burgerlijk Wetboek. Zij kunnen onder meer worden vervreemd of in een gewone of exclusieve licentie worden ondergebracht.(...)*". Uit deze bepaling leiden we af dat de auteur over zijn vermogensrechten kan beschikken. Dergelijke contractuele beschikkingsdaden of exploitatiedaden moeten echter restrictief worden geïnterpreteerd.²³³ Dit is het geval wanneer de contractuele bedingen door de auteur zelf worden afgesloten, en naar analogie ook wanneer de vruchtgebruiker overeenkomsten afsluit in verband met het auteursrecht waar hij over beschikt. Het Franse recht is nog strenger: "*La transmission des droits de l'auteur est subordonnée à la condition que chacun des droits cédés fasse l'objet d'une mention distincte dans l'acte de cession et que le domaine d'exploitation des droits cédés soit délimité quant à son étendue et à sa*

²³¹ R. DERINE, F. VAN NESTE en H. VANDENBERGHE, *Zakenrecht*, II.A, in *Beginselen van Belgisch Privaatrecht*, Gent, Story-Scientia, 1984, 464, nr. 881 e.v.; R. DEKKERS en E. DIRIX, *Handboek Burgerlijk Recht*, deel I, Brussel, Bruylant, 1972, 674, nr. 1265 *in fine*; A. KLUYSKENS, *Beginselen van Burgerlijk Recht*, V, *Zakenrecht*, Antwerpen, Standaard Uitgeverij, 1940, p. 162, nr. 143; A. VERBEKE, "Creatief met vruchtgebruik", *T. Not.* 1999, (530) 548-551, nrs. 51-59; A. VERBEKE en K. VANHOVE, "Actualia vruchtgebruik, erfpacht, opstal en erfdiensbaarheden", in *Themis Zakenrecht 2002-2003*, Brugge, die Keure, 2003, 84.

²³² Cass. 27 september 1957, *Pas.* 1958, I, 58; H. VANDENBERGHE, "Actuele problemen van het vruchtgebruik", *TPR* 1983, (53) 74, nr. 31; A. VERBEKE en K. VANHOVE, "Actualia vruchtgebruik, erfpacht, opstal en erfdiensbaarheden" in *Themis Zakenrecht 2002-2003*, Brugge, die Keure, 2003, (73) 83; cf. Franse recht: E. DOCKÈS, "Essai sur la notion d'usufruit", *RTD Civ.* 1995, (479) 489, nr. 20.

²³³ Artikel XI.167, §1, derde lid WER: "*De contractuele bedingen met betrekking tot het auteursrecht en de exploitatiewijzen ervan moeten restrictief worden geïnterpreteerd.(...)*".

*destination, quant au lieu et quant à la durée.*²³⁴ Een overdracht van vermogensrechten is slechts geldig indien de partijen elke vorm van overdracht van elk vermogensrecht concreet omschrijven in het contract.

73. TRADITIONEEL - Uit de tweede paragraaf van artikel XI.165 WER werd oorspronkelijk afgeleid dat de auteur niet kon beschikken over zijn morele rechten (zie *supra* randnr. 20). Het artikel luidt als volgt: "*De auteur van een werk van letterkunde of kunst heeft op dat werk een onvervreemdbaar moreel recht.*"

74. GEEN SPLITSING VERMOGENSRECHTEN – MORELE RECHTEN – In de rechtsleer werd nu een nieuwe visie op deze materie ontwikkeld die inhoudt dat het auteursrecht niet meer moet opgesplitst worden in vermogensrechten en morele rechten (zie *supra* randnr.20).²³⁵ Die denkwijze volgend kan de auteur naast zijn vermogensrechten ook zijn morele rechten in vruchtgebruik geven.

75. IMPACT MONISTISCHE VISIE EN EVOLUTIE VRUCHTGEBRUIK – Volgens het recent bijgetreden monisme omvat een vruchtgebruik op een auteursrecht dus het volledige auteursrecht, zowel het vermogensrechtelijk als het moreelrechtelijk aspect (zie *supra* randnr.20). De vruchtgebruiker heeft dus bevoegdheid over de vermogensrechten én de morele rechten. Dit denkpad volgend, heeft de vruchtgebruiker dus zijn zogenaamde doelgebonden beschikkingsbevoegdheid (zie *supra* randnr.67) ook inzake morele rechten. Dankzij de nieuwe evolutie zijn daden van beschikking dus toegelaten op morele rechten indien zij zich houden aan hun doelgebonden karakter. Hoever deze redenering nog in overeenstemming is met artikel XI.165, §2 WER, dat een beschikkingsverbod inzake morele rechten oplegt, ligt wat moeilijker. Dankzij de specifieke formulering gehanteerd in dit artikel is het niet noodzakelijk onverenigbaar met het vruchtgebruik op een moreel recht (zie *supra* randnr.42). Het artikel verbiedt namelijk het overdragen van de beschikkingsbevoegdheid over morele rechten. Die moet steeds bij de eigenaar van het auteursrecht blijven. Wanneer een auteur een vruchtgebruik op zijn auteursrecht toestaat draagt hij echter enkel de genots- en gebruiksbevoegdheden aan de vruchtgebruiker over. Hij behoudt dus het exclusieve beschikkingsrecht met betrekking tot het met het vruchtgebruik bezwaarde goed, *in casu* het (morele) auteursrecht. Hoewel deze nieuwe de doelgebonden beschikkingsbevoegdheid van de vruchtgebruiker over de morele rechten niet noodzakelijk onverenigbaar is met artikel XI.165, §2 WER op grond van deze redenering, past zij ook niet geheel in het auteursrecht.

76. GEEN BOTSING ARTIKEL XI.165, §2 WER – Sommige auteurs stellen dat de onvervreemdbaarheid in artikel XI.165, §2 WER enkel betekent dat de auteur zijn recht niet zomaar volledig of gedeeltelijk kan overdragen aan een vruchtgebruiker die er naar eigen

²³⁴ Artikel L131-3 CPI.

²³⁵ C. DECLERCK, *Littéraire en artistieke eigendom in het familiaal vermogensrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2009, 67, nr. 82.

goeddunken mee doet wat hij wil.²³⁶ De vruchtgebruiker mag dus wel binnen de grenzen die de auteur al had uitgestippeld daden van beschikking ten opzichte van het morele recht stellen, zonder dat hij daarvoor expliciet toestemming van de blote eigenaar of de auteur voor moet krijgen. Het artikel zou dus pas overtreden worden wanneer de vruchtgebruiker de auteur effectief wilt beroven van zijn morele rechten of onbegrensd over deze rechten wilt beschikken.²³⁷

De stelling van deze stemmen in de rechtsleer wordt gevoed door artikel XI.165, §2, laatste lid WER. De wetgever schijnt met deze bepaling een wettelijke ondergrens in te bouwen, hetgeen dus wel de mogelijkheid tot afstand van het moreel recht doet veronderstellen. Dus zelfs indien de auteur afstand doet van zijn recht, behoudt hij het recht om zich te verzetten tegen elke misvorming, verminking of andere wijziging van dit werk dan wel tegen enige andere aantasting van het werk, die zijn eer of zijn reputatie kunnen schaden.²³⁸ Zolang zij dit minimum respecteren zijn de contractspartijen vrij.

77. BESCHIKKINGSBEVOEGDHEID VRUCHTGEBRUIKER – MONISTISCHE VISIE – De vruchtgebruiker kan bij een vruchtgebruik op een intellectueel eigendomsrecht, ook over dit recht in zijn volledigheid beschikken, zonder toestemming van de blote eigenaar. De bestemming van het goed en het *bonus pater familias*-principe maken daarbij wel de grenzen aan de bewegingsvrijheid uit.²³⁹ Daarnaast geldt er ook nog een wettelijke bodemgrens. Een vruchtgebruiker kan dus bijvoorbeeld zonder toestemming van de blote eigenaar een auteurswerk uitgeven indien dit in overeenstemming is met de bestemming die de auteur aan zijn werk gaf. Het is niet zeker dat deze piste ook gevolgd kan worden in andere, dualistische landen naar een analoge toepassing. Zo zien we bijvoorbeeld dat in het Nederlandse recht wel een concrete regeling in de auteurswet staat met betrekking tot de uitoefening van de morele rechten. Artikel 25 (2) A.W. bepaalt daar namelijk dat, wanneer de auteur geen houder van de morele rechten *post mortem* heeft aangeduid onder de vorm van een testament, deze rechten vervallen.²⁴⁰ Ofwel bestaat er bijgevolg een testament die de morele rechten aan één concrete persoon toewijst, ofwel vervallen deze morele rechten.²⁴¹ Onder die gedachte is een evolutie naar een monistische visie in het Nederlandse recht dus reeds duidelijk uitgesloten. Bovendien kunnen we stellen dat wanneer de auteur zijn morele rechten testamentair aan iemand toewijst, hij naar alle waarschijnlijkheid ook tegelijk de bevoegdheden hieromtrent zal regelen. Daar doet zich dus in vergelijking met ons Belgisch systeem een volledig andere situatie voor.

²³⁶ F. BRISON en B. MICHAUX, "De nieuwe Auteurswet", *RW* 1995-96, (521) 524; C. DECLERCK, "Erfrechtelijk vruchtgebruik van auteursrecht", *Tijdschrift voor Notarissen* 2009, (406) 450-451, nr. 61; H. VANHEES, "De nieuwe wettelijke regeling inzake auteurscontracten", *TBH* 1995, (728) 765.

²³⁷ C. DECLERCK, "Erfrechtelijk vruchtgebruik van auteursrecht", *Tijdschrift voor Notarissen* 2009, (406) 450-451, nr. 61; F. GOTZEN, *Belgisch auteursrecht van oud naar nieuw*, Afdeling 2, Brussel, Bruylant, 1996, 86.

²³⁸ K. VAN DAMME, *Het auteursrecht in de boekensector – Een praktisch handboek voor leek en jurist*, Brugge, die Keure, 2009, 60-61.

²³⁹ V. SAGAERT, *Beginselen van Belgisch privaatrecht*, deel V, Mechelen, Wolters Kluwer, 2014, 438, nr. 539; Parl. St. Kamer, 1991-92, nrs. 477/33, p. 70-71.

²⁴⁰ P.G.F.A GEERTS, *Bescherming van de intellectuele eigendom*, Deventer, Kluwer, 2013, 78; R.W. HOLZHAUBER, *Inleiding intellectuele rechten*, Den Haag, Boom, 2005, 64 – 65.

²⁴¹ W. PINTENS en C. DECLERCK, "Testamentaire clausules over morele rechten", *A&M* 2008, (95) 96, nr. 2.

78. SLUITEN VAN VERVREEMDINGSOVEREENKOMSTEN – Vóór de ontwikkeling van de nieuwe visie kon een vruchtgebruiker slechts vervreemdingsovereenkomsten sluiten mits toestemming van de blote eigenaar, en dit enkel inzake de vermogensrechten en niet de morele rechten. Volgens de nieuwe visie kan een vruchtgebruiker wel vervreemdingsovereenkomsten sluiten zonder toestemming van de blote eigenaar, en dit inzake het volledige auteursrecht, inclusief de morele rechten. Maar, de bestemming van het goed en het *bonus pater familias*-principe bepalen daarbij wel de grenzen aan die bewegingsvrijheid (zie *supra* randnr.67).²⁴² Vervreemding van het auteursrecht zou binnen de bestemming ervan passen als de exploitatie van het auteurswerk één van de belangrijkste elementen van het auteursrecht is.²⁴³ Als de auteur vroeger zelf vervreemdingsovereenkomsten afsloot wijst de bestemming bijvoorbeeld in deze richting. Vervreemdingsovereenkomsten van onbepaalde duur (*i.e.* tot het einde van het auteursrecht) zullen moeilijker passen binnen een bestemmingsgebonden beheer, maar vervreemdingscontracten van bepaalde duur zouden in bepaalde gevallen wel mogelijk²⁴⁴ en misschien zelfs aangewezen zijn.²⁴⁵ In dergelijke situaties kan de vruchtgebruiker dus rechtsgeldig vervreemdingsovereenkomsten met betrekking tot het volledige auteursrecht afsluiten.

C. BEHEERSBEVOEGDHEID VAN DE VRUCHTGEBRUIKER OP HET AUTEURSRECHT

79. BEHEER - Titel III van het Burgerlijk Wetboek geeft de vruchtgebruiker een eigen beheersbevoegdheid. Hij mag dus alle daden van beheer²⁴⁶ (bijvoorbeeld: verhuren, in bruikleen geven of in bewaargeving geven) stellen (artikel 595 BW).²⁴⁷ De vruchtgebruiker kan ook andere overeenkomsten met betrekking tot het auteursrecht sluiten. Te denken valt bijvoorbeeld aan

²⁴² V. SAGAERT, *Beginnelsen van Belgisch privaatrecht*, deel V, Mechelen, Wolters Kluwer, 2014, 438, nr. 539; Parl. St. Kamer, 1991-92, nrs. 477/33, p. 70-71.

²⁴³ C. DECLERCK, "Erfrechtelijk vruchtgebruik van auteursrecht", *Tijdschrift voor Notarissen* 2009, (406) 433, nr. 30; H. VANHEES, *Een juridische analyse van de grondslagen, inhoud en draagwijdte van auteursrechtelijke exploitatierechten*, Antwerpen, Maklu, 1993, 45, nr. 88; F. VAN ISACKER, *De exploitatierechten van de auteur: rechtsvergelijkende analyse der Belgische wetgeving, jurisprudentie en rechtsleer*, Brussel, Larcier, 1963, 56 nr. 38-39.

²⁴⁴ C. DECLERCK, "Erfrechtelijk vruchtgebruik van auteursrecht", *Tijdschrift voor Notarissen* 2009, (406) 433, nr. 30; H. VANHEES, *Een juridische analyse van de grondslagen, inhoud en draagwijdte van auteursrechtelijke exploitatierechten*, Antwerpen, Maklu, 1993, 87, nr. 176.

²⁴⁵ C. DECLERCK, "Erfrechtelijk vruchtgebruik van auteursrecht", *Tijdschrift voor Notarissen* 2009, (406) 433, nr. 30; H. VANHEES, *Een juridische analyse van de grondslagen, inhoud en draagwijdte van auteursrechtelijke exploitatierechten*, Antwerpen, Maklu, 1993, 501-5074, nr. 1184-1202.

²⁴⁶ H. DE PAGE (en R. DEKKERS), *Traité élémentaire de droit civil belge*, VI, *Les biens*, Brussel, Bruylant, 1953, 239, nr. 308; R. DEKKERS en E. DIRIX, *Handboek burgerlijk recht*, II, *Zakenrecht, zekerheden, verjaring*, Antwerpen, Intersentia, 2005, 211, nr. 530; R. DERINE, F. VAN NESTE en H. VANDENBERGHE, *Zakenrecht*, II.A, in *Beginnelsen van Belgisch Privaatrecht*, Gent, Story-Scientia, 1984, 441, nr. 874; J. HANSENNE, *Les Biens, Précis*, Ed. Collection Scientifique de la Faculté de Droit de Liège, Luik, 1996, 127-128, nr. 105; H. VANDENBERGHE, "Actuele problemen van het vruchtgebruik", *TPR* 1983, (53) 69, nr. 26; V. SAGAERT, "Oude zakenrechtelijke figuren met nut voor een moderne familiale vermogensplanning. knelpunten van tontine, vruchtgebruik, erfpacht en opstal", in *Levenslang en verder. Familiale vermogensplanning in de 21e eeuw*, XXXste postuniversitaire Cyclus Willy Delva 2003-2004, Mechelen, Kluwer, 2004, (205) 230, nr. 27.

²⁴⁷ Artikel 595 BW: "De vruchtgebruiker kan persoonlijk de vruchten genieten, hij kan verpachten, of zelfs zijn recht verkopen of afstaan om niet. (...)". C. SIMLER, *Droit d'auteur et droit commun des biens* in LEXISNEXIS (ed.), *Collection du C.E.I.P.I.*, 2010, 344 - 346. Zie voor Nederland: artikel 3 :217 NBW; F.H.J. MIJNSSEN, A.A. VAN VELTEN en S.E. BARTELS, *Zakenrecht in Mr. C. Assers Handleiding tot de beoefening van het Nederlands Burgerlijk Recht*, Deventer, Kluwer, 2008, (319) 356.

overeenkomsten van tentoonstelling etc.²⁴⁸ Daden van beheer zijn rechtshandelingen waarbij een persoonlijk recht op een goed aan derden verleend wordt.²⁴⁹ In sommige gevallen kan de vruchtgebruiker zelfs verplicht zijn bepaalde beheershandelingen te stellen in het licht van zijn verplichting om als een *bonus pater familias* te handelen.²⁵⁰ Dezelfde visie kan worden teruggevonden in het Nederlandse recht.²⁵¹

80. ABSTRACT EN CONCREET BEHOORLIJK BEHEER - Ook de beheersbevoegdheid wordt *in abstracto* ingevuld aan de hand van het *bonus pater familias*-criterium. De vruchtgebruiker moet de zaak behoorlijk beheren, en als er getwijfeld wordt over hoe dat concreet moet, worden de beheersdaden van de oorspronkelijke (volle) eigenaar bekeken (zie *supra* randnr.70). De vruchtgebruiker moet dus de bestemming van het goed respecteren.²⁵² Het Hof van beroep van Antwerpen volgde deze denkwijze in het Claus-arrest en achterhaalde wat deze doelgebonden bevoegdheid van de vruchtgebruiker juist inhoudt door de wil van de (oorspronkelijke) volle eigenaar te analyseren. Zo stelde het Hof: "Uit geen enkel stuk blijkt dat de publicatie van de selectie uit zijn archief in het boek 'De Wolken. Uit de geheime laden van Hugo Claus' gebeurde tegen diens wil." Wanneer daarentegen de auteur nooit positieve handelingen inzake zijn auteursrecht wilde stellen, zal de vruchtgebruiker nadien op datzelfde elan moeten verdergaan.²⁵³

81. VERPACHTEN – In artikel 595 BW wordt enkel de term "verpachten" gehanteerd, maar dankzij de interpretatie van rechtspraak²⁵⁴ en rechtsleer²⁵⁵ vallen ook alle andere vormen van verhuren en in bruikleen geven hieronder. Het artikel stelt dat de verhuring van het met het vruchtgebruik verzwaarde goed in principe eindigt bij het einde van het vruchtgebruik. In het tweede lid wordt er echter een uitzondering gemaakt op het *nemo plus*-beginsel (zie *supra* randnr.66). Normaal gezien is de duur van het vruchtgebruik verbonden aan het leven van de vruchtgebruiker, maar in deze

²⁴⁸ C. SIMLER, *Droit d'auteur et droit commun des biens* in LEXISNEXIS (ed.), *Collection du C.E.I.P.I.*, 2010, 354.

²⁴⁹ V. SAGAERT, *Beginselen van Belgisch privaatrecht*, deel V, Mechelen, Wolters Kluwer, 2014, 188, nr. 214.

²⁵⁰ H. DE PAGE (en R. DEKKERS), *Traité élémentaire de droit civil belge*, VI, *Les biens*, Brussel, Bruylant, 1953, 339, nr. 308.

²⁵¹ Artikel 3:207 NBW; F.H.J. MIJNSSEN, A.A. VAN VELTEN en S.E. BARTELS, *Zakenrecht* in *Mr. C. Assers Handleiding tot de beoefening van het Nederlands Burgerlijk Recht*, Deventer, Kluwer, 2008, (319) 322 en 333 e.v.

²⁵² H. DE PAGE (en R. DEKKERS), *Traité élémentaire de droit civil belge*, VI, *Les biens*, Brussel, Bruylant, 1953, 247, nr. 317; J. HANSENNE, *Les Biens, Précis*, Ed. Collection Scientifique de la Faculté de Droit de Liège, Luik, 1996, 1037, nr. 1017; F. LAURENT, *Principes de droit civil*, VI, Brussel, Bruylant, 1878, 517-518, nr. 410; V. SAGAERT, *Beginselen van Belgisch privaatrecht*, deel V, Mechelen, Wolters Kluwer, 2014, 409, nr. 503; H. VANDENBERGHE, "Actuele problemen van het vruchtgebruik", *TPR* 1983, (53) 70, nr. 26 en 71, nr. 27; A. VERBEKE en K. VANHOVE, "Actualia vruchtgebruik, erfpacht, opstal en erfdienstbaarheden", in *Themis Zakenrecht 2002-2003*, Brugge, die Keure, 2003, (73) 78; zie voor Nederland: artikel 3:208 NBW; F.H.J. MIJNSSEN, A.A. VAN VELTEN en S.E. BARTELS, *Zakenrecht* in *Mr. C. Assers Handleiding tot de beoefening van het Nederlands Burgerlijk Recht*, Deventer, Kluwer, 2008, (319) 346.

²⁵³ Antwerpen 13 juli 2011, *RW* 2011-12, 1169-1172.

²⁵⁴ In deze arresten/vonnissen past men artikel 595 BW toe op een huurovereenkomst: Cass. 2 april 1998, *Arr. Cass.* 1998, 403; Antwerpen 21 februari 2006, *Limb. Rechtsl.* 2006, 304; Rb. Leuven 18 november 2000, *T. Not.* 2001, 283; Vred. Gent 24 april 1989, *TGR* 1989, 105.

²⁵⁵ H. DE PAGE (en R. DEKKERS), *Traité élémentaire de droit civil belge*, VI, *Les biens*, Brussel, Bruylant, 1953, 240, nr. 309; V. SAGAERT, *Beginselen van Belgisch privaatrecht*, deel V, Mechelen, Wolters Kluwer, 2014, 409, nr. 503; H. VANDENBERGHE, "Actuele problemen van het vruchtgebruik", *TPR* 1983, (53) 70, nr. 27; cf. Franse recht: M. PLANIOL en G. RIPERT, *Traité pratique de droit civil français*, III, Paris, Librairie générale de droit et de jurisprudence, 1960, 790 nr. 800; F. ZENATI, *Les biens*, Parijs, Presses Universitaires de France, 1988, 246, nr. 235.

bepaling wordt daar dus van afgeweken. Wanneer de vruchtgebruiker een overeenkomst voor verhuring van negen jaar heeft afgesloten, zal dit zelfs wanneer de vruchtgebruiker overlijdt tegenwerpelijk zijn aan de blote eigenaar. Indien de negen jaren nog niet verstreken zijn wanneer de vruchtgebruiker overlijdt, zal de blote eigenaar de functie van verhuurder krijgen voor de resterende tijd, in plaats van dat de huurovereenkomst teniet zou gaan.²⁵⁶ Omdat deze bepaling restrictief geïnterpreteerd wordt, neemt de huurovereenkomst toch van rechtswege een einde na negen jaar indien zij was afgesloten voor een termijn die de beschermde negenjarige termijn overschrijdt.²⁵⁷ De reden achter deze uitzonderingsregeling is van economische aard. Partijen zouden geen voordeel halen uit de principe-regel. De huurder zou geen zicht hebben op het einde van zijn huurovereenkomst omdat die dan afhankelijk zou zijn van de duur van het leven van zijn verhuurder (de vruchtgebruiker). Dit zou potentiële huurders kunnen afschrikken waardoor de verhuurder (de vruchtgebruiker) zijn goed misschien niet zal kunnen verhuren. Dit zou dan weer als gevolg kunnen hebben dat het in vruchtgebruik gegeven goed ongebruikt en onrendabel wordt.²⁵⁸ De rechtbank heeft de vruchtgebruiker soms al verplicht tot verhuring van het in vruchtgebruik gegeven onroerend goed om beschadiging te voorkomen.²⁵⁹

ARREST HOF VAN BEROEP LUIK – Op 12 december 2000 verplichtte het Hof de vruchtgebruiker het betreffende onroerend goed te verhuren: *“De vruchtgebruiker liet in 1996 het onroerend goed volledig onbewoond achter. Pas in de loop van 1998 verhuurde hij het opnieuw (tegen een middelmatige huurprijs). Sinds februari 1999 is het goed echter weer onbewoond en zal het, bij gebrek aan een normale verwarming, elke winter meer worden beschadigd. De niet-bewoning van het goed veroorzaakt schade ten nadele van de naakte eigenaar.”*

De termijn werd vastgelegd op een maximum van negen jaar om de rechten van de eigenaar te kunnen vrijwaren. Anders zou hij te lang verbonden zijn aan een overeenkomst die hij zelf niet had afgesloten. Om het evenwicht te bewaren mag ook enkel de blote eigenaar beroep doen op artikel 595, tweede lid BW. De vruchtgebruiker en de huurder zullen het huurcontract niet kunnen beëindigen op basis van dit artikel.²⁶⁰

82. UITZONDERINGEN ARTIKEL 595 TWEDE LID BW – Dat artikel 595, tweede lid BW restrictief geïnterpreteerd wordt blijkt ook nog uit andere voorbeelden. Enkel onroerende goederen vallen onder de uitzonderingsregeling. Roerende goederen maken maar het voorwerp van een

²⁵⁶ Cass. 2 april 1998, *Arr. Cass.* 1998, 403.

²⁵⁷ Cass. 3 mei 2012, *Pas.* 2012, 996.

²⁵⁸ Cass. 3 mei 2012, *Pas.* 2012, 996 ; H. DE PAGE (en R. DEKKERS), *Traité élémentaire de droit civil belge*, VI, *Les biens*, Brussel, Bruylant, 1953, 241, nr. 211; H. VANDENBERGHE, “Actuele problemen van het vruchtgebruik”, *TPR* 1983, (53) 70-71, nr. 27; A. VERBEKE en K. VANHOVE, “Actualia vruchtgebruik, erfpacht, opstal en erfdiensbaarheden” in *Themis Zakenrecht 2002-2003*, Brugge, die Keure, 2003, (73) 79.

²⁵⁹ Luik 12 december 2000, *RRD* 2001, 16.

²⁶⁰ H. DE PAGE (en R. DEKKERS), *Traité élémentaire de droit civil belge*, VI, *Les biens*, Brussel, Bruylant, 1953, 214, nr. 314; J. HANSENNE, *Les Biens, Précis*, Ed. Collection Scientifique de la Faculté de Droit de Liège, Luik, 1996, 1032-1037, nr. 1016.

huurovereenkomst uit tot het overlijden van de vruchtgebruiker.²⁶¹ De huurovereenkomsten moeten ook een vaste dagtekening hebben.²⁶² En tot slot mag de huurovereenkomst nooit de bevoordeling de huurder en de benadeling van de blote eigenaar als motivering hebben. De rechtspraak²⁶³ concludeerde al eens tot bedrieglijk opzet omdat de huurovereenkomst pas inging bij overlijden van de vruchtgebruiker of omdat een te lage huurprijs werd overeengekomen.

83. ARTIKEL 595 DERDE LID BW - Het derde lid van artikel 595 BW brengt in kaart in welke situaties het voor de blote eigenaar onmogelijk wordt om zelfs na negen jaar een einde te stellen aan de afgesloten huur- of pachtovereenkomsten inzake zijn onroerend goed tussen de vruchtgebruiker en huurder. De hernieuwing van een huurovereenkomst binnen de drie jaar voor het einde van de lopende huur voor landeigendommen en binnen de twee jaar voor huizen, zal ook gerespecteerd moeten worden door de blote eigenaar na overlijden van de vruchtgebruiker. Zo wordt het mogelijk dat een blote eigenaar nog tot twaalf of elf jaar na het overlijden van zijn vruchtgebruiker verbonden is aan een huurovereenkomst.²⁶⁴

84. ONDERHOUD EN HERSTELLINGEN - Onder een goed beheer moet ook de verplichting van onderhoud en herstellingen van de in vruchtgebruik gegeven zaak vervuld worden. Artikels 605 en 606 BW regelen de verdeling van de herstellingen. De blote eigenaar is verantwoordelijk voor alle grove herstellingen, zoals ook opgenomen in artikel 606 BW. De vruchtgebruiker is verantwoordelijk voor alle overige herstellingen. Rechtsleer omschrijft grove herstellingen als "*alle herstellingen die belangrijk zijn, een uitzonderlijk karakter vertonen in de loop van het bestaan van het onroerend goed en die naar hun aard en karakter vergelijkbaar zijn met diegene opgesomd in artikel 606 BW.*"²⁶⁵ (zie *infra* randnr.112).

85. VERBETERINGEN - Artikel 599, tweede lid BW stelt dat de vruchtgebruiker verbeteringen aan het goed mag aanbrengen, maar hier geen vergoeding voor mag vragen. Hierbij dient hij ook steeds de bestemming van de zaak in het achterhoofd te houden.²⁶⁶

²⁶¹ R. DEKKERS en E. DIRIX, *Handboek burgerlijk recht*, II, *Zakenrecht, zekerheden, verjaring*, Antwerpen, Intersentia, 2005, 211, nr. 530; H. DE PAGE (en R. DEKKERS), *Traité élémentaire de droit civil belge*, VI, *Les biens*, Brussel, Bruylant, 1953, 247, nr. 317 ; R. DERINE, F. VAN NESTE en H. VANDENBERGHE, *Zakenrecht*, II.A, in *Beginselen van Belgisch Privaatrecht*, Gent, Story-Scientia, 1984, 450-451, nr. 875; V. SAGAERT, *Beginselen van Belgisch privaatrecht*, deel V, Mechelen, Wolters Kluwer, 2014, 411, nr. 504.

²⁶² Brussel 29 september 1965, *Pas*. 1966, II, 225; R. DEKKERS en E. DIRIX, *Handboek burgerlijk recht*, II, *Zakenrecht, zekerheden, verjaring*, Antwerpen, Intersentia, 2005, 209, nr. 526; H. DE PAGE (en R. DEKKERS), *Traité élémentaire de droit civil belge*, VI, *Les biens*, Brussel, Bruylant, 1953, 241 nr. 310 ; R. DERINE, F. VAN NESTE en H. VANDENBERGHE, *Zakenrecht*, II.A, in *Beginselen van Belgisch Privaatrecht*, Gent, Story-Scientia, 1984, 445, nr. 875; V. SAGAERT, *Beginselen van Belgisch privaatrecht*, deel V, Mechelen, Wolters Kluwer, 2014, 411, nr. 504.

²⁶³ Rb. Tongeren 27 mei 1938, *T. Not.* 1939, 103; Rb. Kortrijk 24 april 1958, *JT* 1958, 526; Rb. Ieper 4 januari 1988, *Pas*. 1988, III, 28; Rb. Leuven 18 november 2000, *T. Not.* 2001, 283.

²⁶⁴ Antwerpen 21 februari 2006, *Limb. Rechtsl.* 2006, 304; Rb. Ieper 31 oktober 1952, *RW* 1953-54, 447.

²⁶⁵ P. CARLIER en K. VERHEYDEN, *Vruchtgebruik*, Antwerpen, Standaard Uitgeverij, 1998, 162-164 nr. 246; A. VERBEKE en K. VANHOVE, "Actualia vruchtgebruik, erfpacht, opstal en erfdiensbaarheden", in *Themis Zakenrecht 2002-2003*, Brugge, die Keure, 2003, (73) 80.

²⁶⁶ A. VERBEKE en K. VANHOVE, "Actualia vruchtgebruik, erfpacht, opstal en erfdiensbaarheden", in *Themis Zakenrecht 2002-2003*, Brugge, die Keure, 2003, (73) 82.

86. DADEN VAN BEHEER TEN OPZICHTE VAN HET AUTEURSRECHT - Een vruchtgebruiker kan alle daden van beheer stellen ten opzichte van de vermogensrechten. Zo kan de vruchtgebruiker, op grond van artikel 614 BW, zich ook verweren tegen aanspraken van derden op het auteursrecht.²⁶⁷ In verband met deze bevoegdheid ten opzichte van de morele rechten was er niet altijd duidelijkheid. In de Claus-zaak was de nalatenschap van de heer Claus het voorwerp van vruchtgebruik. Het Hof erkende de morele rechten expliciet als deel van de nalatenschap hierbij (zie *supra* randnr.38). *In casu* stelde de rechtbank dat het gebruiksrecht van de vruchtgebruiker hem toestond positieve handelingen met betrekking tot de morele rechten te verrichten met uitsluiting van het medebeslissingsrecht van de blote eigenaar.²⁶⁸ Daden van beheer behoren dus tot de bevoegdheid van de vruchtgebruiker, ook met betrekking tot het moreelrechtelijk aspect van het auteursrecht. Volgens bepaalde rechtsleer kan het beheer van het auteursrecht door de vruchtgebruiker ook maar zinvol zijn als hij bevoegdheid heeft over zowel de vermogensrechten als de morele rechten.²⁶⁹ De hantering van de monistische visie op het auteursrecht is ook veel praktischer omdat morele rechten tegenwoordig vaak worden gecommmercialiseerd. De geldelijke opbrengsten komen dus daaruit voort, en niet enkel uit de exploitatie van vermogensrechten die net gekenmerkt werden door hun patrimoniale karakter. Als de bevoegdheden van de vruchtgebruiker zouden beperkt worden tot vermogensrechten zou hij stuiten op moeilijkheden in de uitoefening van zijn daadwerkelijk beheer. Bepaalde lacunes, beheersdaden die eigenlijk zouden uitgeoefend moeten worden om een deftig beheer te voeren, zouden niet gedekt zijn omdat de vruchtgebruiker niet gerechtigd zou zijn om deze uit te voeren. De inperking van de bevoegdheden van de vruchtgebruiker tot beheer op enkel de vermogensrechten zouden zijn recht op genot van de zaak verstoren omdat hij de morele rechten niet zou kunnen beheren zoals een eigenaar dat kan.²⁷⁰

87. SLUITEN VAN LICENTIEOVEREENKOMSTEN - Een licentieovereenkomst sluiten is een daad van beheer.²⁷¹ De bedoeling van een licentieovereenkomst is namelijk om een auteurswerk tijdens een overeengekomen duurtijd te laten exploiteren door de medecontractant.²⁷² Eigenlijk wordt het auteursrecht dus tijdelijk "vervreemd", maar licentieovereenkomsten verlenen enkel een gebruiksrecht aan de medecontractant, aan de kapitaalswaarde van het auteursrecht wordt niet geraakt, wat wel het geval is bij vervreemdingscontracten. Er worden ook enkel vorderingsrechten, geen zakelijke rechten, aan de medecontractant verleend volgens sommige auteurs.²⁷³ Daarnaast

²⁶⁷ C. SIMLER, *Droit d'auteur et droit commun des biens* in LEXISNEXIS (ed.), *Collection du C.E.I.P.I.*, 2010, 353.

²⁶⁸ Antwerpen 13 juli 2011, *RW* 2011-12, 1169-1172.

²⁶⁹ C. SIMLER, *Droit d'auteur et droit commun des biens* in LEXISNEXIS (ed.), *Collection du C.E.I.P.I.*, 2010, 353.

²⁷⁰ Antwerpen 13 juli 2011, *RW* 2011-12, 1175-1176.

²⁷¹ C. DECLERCK, "Erfrechtelijk vruchtgebruik van auteursrecht", *Tijdschrift voor Notarissen* 2009, (406) 426, nr. 24; Zie voor Frankrijk: C. SIMLER, *Droit d'auteur et droit commun des biens* in LEXISNEXIS (ed.), *Collection du C.E.I.P.I.*, 2010, 354.

²⁷² C. DECLERCK, "Erfrechtelijk vruchtgebruik van auteursrecht", *Tijdschrift voor Notarissen* 2009, (406) 424, nr. 22; H. VANHEES, *Een juridische analyse van de grondslagen, inhoud en draagwijdte van auteursrechtelijke exploitatierechten*, Antwerpen - Apeldoorn, MAKLU uitgevers, 1993, 134, nr. 296.

²⁷³ C. DECLERCK, "Erfrechtelijk vruchtgebruik van auteursrecht", *Tijdschrift voor Notarissen* 2009, (406) 426, nr. 24; H. VANHEES, *Een juridische analyse van de grondslagen, inhoud en draagwijdte van auteursrechtelijke exploitatierechten*, Antwerpen - Apeldoorn, MAKLU uitgevers, 1993, 111-112, nr. 236 en 119-120, nr. 254; in tegenstelling tot: M.E. STORME, *Algemeen zakenrecht, dl. I A en B, Handboek vermogensrecht*, 2006, 99, voetnoot 138.

past het concept van licentieovereenkomsten in de positieve ratio van een vruchtgebruik, om in het levensonderhoud van de vruchtgebruiker te voorzien (zie *supra* randnr.4). Om deze redenen wordt er aangenomen dat vruchtgebruikers licentieovereenkomsten mogen afsluiten in het kader van hun beheersbevoegdheid. Hij kiest de duurtijd en in hoeverre de in licentie gegeven rechten mogen gebruikt worden door de medecontractant, etc...

88. GRENZEN LICENTIEOVEREENKOMST – Hoewel de vruchtgebruiker een ruime bevoegdheid heeft die hem toelaat licentieovereenkomsten te sluiten en dan ook nog hun inhoud te bepalen, is zijn bevoegdheid niet onbegrensd. Soms zal hij toch geen licentieovereenkomst mogen afsluiten, of zal hij de inhoud ervan niet geheel volgens zijn zin mogen invullen. Dit is omdat hij een *behoorlijk* beheer moet voeren. Om van een behoorlijk beheer te mogen spreken moet er steeds voldaan zijn aan het tweeledig criterium. *In abstracto* moet de vruchtgebruiker zich in zijn beheer steeds als een *bonus pater familias* gedragen, wat dan *in concreto* bepaald wordt naargelang de situatie. Dus de vruchtgebruiker kan geen handelingen stellen die indruisen tegen de bestemming die aan het auteursrecht gegeven werd vóór het vruchtgebruik er op gevestigd werd. De ruime bevoegdheid van de vruchtgebruiker zou dus beperkt worden in het geval de auteur vroeger uitdrukkelijk te kennen heeft gegeven dat hij niet zou willen dat zijn werk op dergelijke wijze geëxploiteerd zou worden. Dan moet de vruchtgebruiker in het kader van zijn behoorlijk beheer zorgen dat hij geen licentieovereenkomsten af zal sluiten.²⁷⁴ Voor handelingen die het normale beheer echter te buiten gaan, dient de blote eigenaar ook te worden betrokken.²⁷⁵ Het is evenwel duidelijk dat de grens niet steeds even duidelijk valt te trekken.

89. TEGENWERPELIJKHEID LICENTIEOVEREENKOMST – Licentieovereenkomsten en huurcontracten lijken op vele vlakken erg sterk op elkaar.²⁷⁶ Sommige auteurs in (Franse) rechtsleer zijn van mening dat om deze reden de regeling die in artikel 595 BW uitgewerkt werd voor huurcontracten naar analogie ook op licentieovereenkomsten toegepast mag worden.²⁷⁷ Dit zou betekenen dat beheershandelingen (zoals het sluiten van licentieovereenkomsten) van een zorgvuldig beheerder aan de blote eigenaar zouden kunnen worden tegengeworpen, zelfs na de beëindiging van het vruchtgebruik (zie *supra* randnr.80). Het Franse Hof van Cassatie volgde deze visie ook.²⁷⁸ Bij ons heerst echter de algemene opinie dat deze analoge toepassing niet gerechtigd is. Artikel 595 BW is een uitzonderingsregeling die huurcontracten beoogt, en restrictief moet worden geïnterpreteerd.

²⁷⁴ C. DECLERCK, "Erfrechtelijk vruchtgebruik van auteursrecht", *Tijdschrift voor Notarissen* 2009, (406) 428, nr. 25.

²⁷⁵ C. SIMLER, *Droit d'auteur et droit commun des biens* in LEXISNEXIS (ed.), *Collection du C.E.I.P.I.*, 2010, 354.

²⁷⁶ Cass. 31 januari 1938, *ICIP* 1943, 74; Luik 25 mei 1972, *ICIP* 1972, 286; C. DECLERCK, "Erfrechtelijk vruchtgebruik van auteursrecht", *Tijdschrift voor Notarissen* 2009, (406) 427, nr. 24; H. VANHEES, *Een juridische analyse van de grondslagen, inhoud en draagwijdte van auteursrechtelijke exploitatierechten*, Antwerpen - Apeldoorn, MAKLU uitgevers, 1993, 113-115, nrs. 239-242.

²⁷⁷ C. DECLERCK, "Erfrechtelijk vruchtgebruik van auteursrecht", *Tijdschrift voor Notarissen* 2009, (406) 429, nr. 27; P.Y. GAUTIER, *Propriété littéraire et artistique*, Paris, Presses universitaires de France 2015, 463-464, nrs. 406-407; M. PLANIOL en G. RIPERT, *Traité pratique de droit civil français*, III, Paris, Librairie générale de droit et de jurisprudence, 1960, 790 nr. 800.

²⁷⁸ Cass. Civ. Fr. 6 juli 2000, *Légipresse* 2001, III, 28.

Licentieovereenkomsten vallen volgens de heersende opinie niet onder deze noemer.²⁷⁹ Artikel 595 BW gaat bovendien over huurcontracten van negen jaar. Deze specifieke termijn is van weinig nut voor licentieovereenkomsten, in tegenstelling tot voor huurcontracten.²⁸⁰ Een analoge toepassing zonder meer zou dus niet zo veel betekenis hebben. De twee visies inzake deze materie brengen veel rechtsonzekerheid met zich mee. Een aangepast mechanisme voor licentieovereenkomsten wordt dus verlangd van onze wetgever om orde op zaken te stellen.²⁸¹ De nood hieraan is groot omdat licentieovereenkomsten het gangbare middel zijn om auteursrechten te exploiteren. Aangepaste wetgeving zou alle partijen ter zake ten goede komen: de licentiegever kan zijn vruchtgebruik optimaliseren; de blote eigenaar kent zijn rechten en plichten wanneer het vruchtgebruik eindigt; en de medecontractant lijdt geen rechtsonzekerheid en weet dat zijn rechten ook na het einde van het vruchtgebruik doorlopen. Aangepaste wetgeving zou leiden tot een sterkere economie en rechtszekerheid.

90. INFORMATIE –In het Nederlandse BW werd een periodieke informatieverplichting voor de vruchtgebruiker ingebouwd. De blote eigenaar krijgt dan informatie in verband met het auteursrecht, de samenstelling van het auteursrechten, de beheers- en beschikkingsdaden die werden gesteld met betrekking tot het auteursrecht,...²⁸² Een gelijkaardig mechanisme inbouwen in onze wetgeving zou veel voordelen hebben na de twee evoluties die recent hebben plaatsgevonden. Vruchtgebruik heeft namelijk steeds vaker een immaterieel en vaak volitief voorwerp. Daarnaast heeft de vruchtgebruiker nu verruimde bevoegdheden, hij kan nu bijvoorbeeld ook beschikkingsdaden stellen (zie *supra* randnr.67). Deze ontwikkelingen maken het de blote eigenaar moeilijker om na te gaan wat de samenstelling is van het voorwerp van zijn blote eigendom en wat hem nog rest na het aflopen van het vruchtgebruik. De blote eigenaar zou een duidelijker zicht hebben op zijn positie en de waarde van de in vruchtgebruik gegeven goederen als de vruchtgebruiker hem regelmatig op de hoogte bracht van de handelingen die hij uitvoert. Dit zou bijvoorbeeld kunnen onder de vorm van een periodieke oplijsting van de goederen die niet meer aanwezig zijn, goederen die nieuw verworven werden en wat hun voordelen zijn... Als dit mechanisme zou toegepast worden op de Claus-zaak zou de langstlevende echtgenote van de heer Claus bijvoorbeeld verplicht kunnen worden om jaarlijks een opgave te doen van de werken die nog niet uitgegeven werden, de werken die wel al uitgegeven werden, de werken die nog uitgegeven zullen worden, en de overeenkomsten die hierover afgesloten (zullen) worden, vergezeld door een schatting van de inkomsten. Dit zou de erfgenamen inzicht geven in het exacte voorwerp van het in vruchtgebruik gegeven auteursrecht en de inkomsten die er bij horen. Zo

²⁷⁹ C. DECLERCK, "Erfrechtelijk vruchtgebruik van auteursrecht", *Tijdschrift voor Notarissen* 2009, (406) 429, nr. 27; A. KLUYSKENS, *Beginzelen van Burgerlijk Recht, V, Zakenrecht*, Antwerpen, Standaard Uitgeverij, 1940, 173, nr. 159; G. BAUDRY-LACANTINERIE en M. CHAVEAU, *Traité théorique et pratique du droit civil*, t. II, *Des biens*, Paris, L. Larose et L. Tenin, 1907, 348, nr. 537; C. DEMOLOMBE, *Cours de Code Napoléon*, X, Paris, Durand etc., 1860, 267, nr. 300.

²⁸⁰ C. DECLERCK, "Erfrechtelijk vruchtgebruik van auteursrecht", *Tijdschrift voor Notarissen* 2009, (406) 429, nr. 27.

²⁸¹ C. ALLEAUME, "Astérix à la Cour de Cassation' ou l'usufruit spécial du conjoint survivant sur le droit d'exploitation de l'auteur défunt", *Dr. Fam.* 2001, (18) 21, nr. 13; C. DECLERCK, "Erfrechtelijk vruchtgebruik van auteursrecht", *Tijdschrift voor Notarissen* 2009, (406) 431, nr. 27.

²⁸² Artikel 3:205, vierde en vijfde lid NBW.

kunnen ze dan een gegronde conclusie trekken wanneer zij nagaan of er sprake is van uitholling van het auteursrecht door de langstlevende echtgenote. Op die manier kan er tijdig en op basis van de juiste informatie ingegrepen worden.

D. IUS UTENDI ET FRUENDI

§1. Gebruiksrecht (*ius utendi*)

91. GEBRUIK – Gebruik van een goed houdt materiële handelingen of rechtshandelingen stellen met betrekking tot dit goed in, zonder dat er geraakt wordt aan de kapitaalwaarde van het goed. Dergelijke rechtshandelingen zijn daden van beheer (zie *supra* randnr.80). Om te kunnen bepalen of de handelingen het kapitaal aantasten, wordt er gekeken naar het nadeel voor het goed dat zij opleveren. Normale gebruiksslijtage wordt daarbij niet in acht genomen.²⁸³ Als een vruchtgebruiker zijn gebruiksrecht niet uitoefent als een *bonus pater familias*, kan hij zijn vruchtgebruik verliezen door bevrijdende verjaring (artikel 617 BW) of door vervallenverklaring (artikel 618 BW).

92. BEPERKINGEN - Hoewel een vruchtgebruiker het recht heeft om de zaak te gebruiken zoals de eigenaar, moet hij de restitutieplicht steeds in het achterhoofd houden. Het gevolg hiervan is namelijk de instandhoudingsplicht van de zaak. Dit betekent dat de gebruiksrechten van de vruchtgebruiker in de eerste plaats beperkt worden door de bestemming van het in vruchtgebruik gegeven goed en in de tweede plaats door het *bonus pater familias*-principe.²⁸⁴

93. BEPERKING 1: BESTEMMING – De vruchtgebruiker mag de bestemming van het goed niet wijzigen zonder toestemming van de blote eigenaar.²⁸⁵ Op deze regel kunnen uitzonderingen gemaakt worden, als de partijen kiezen om er contractueel van af te wijken, of bijvoorbeeld wanneer de wijziging van de bestemming noodzakelijk is, onafhankelijk van de wil van de vruchtgebruiker. Als een landbouwgrond door stedenbouwkundige veranderingen opeens een voorstedelijk gebied wordt, mag de vruchtgebruiker het goed als woning gaan gebruiken.²⁸⁶ De hoger beschreven voorbeelden inzake bouwvoertredingen zijn ook hier een illustratie van. De rechtbank oordeelde in bepaalde gevallen dat de vruchtgebruiker in zijn hoedanigheid van goed beheerder een einde had moeten stellen aan de illegale situatie van de bouwvoertredingen, zelfs

²⁸³ R. JANSEN en K. SWINNEN, "De contractuele modulering van de gebruiks- en beschikkingsbevoegdheden van de vruchtgebruiker.", in V. SAGAERT en A.L. VERBEKE (eds.), *Vruchtgebruik: mogelijkheden, beperkingen en innovaties*, Antwerpen, Intersentia, 2012, 52-54; V. SAGAERT, *Beginselen van Belgisch privaatrecht*, deel V, Mechelen, Wolters Kluwer, 2014, 188, nr. 214.

²⁸⁴ H. DE PAGE (en R. DEKKERS), *Traité élémentaire de droit civil belge*, VI, *Les biens*, Brussel, Bruylant, 1953, 208, nr. 264; R. DERINE, F. VAN NESTE en H. VANDENBERGHE, *Zakenrecht*, II.A, in *Beginselen van Belgisch Privaatrecht*, Gent, Story-Scientia, 1984, 440, nr. 873; V. SAGAERT, *Beginselen van Belgisch privaatrecht*, deel V, Mechelen, Wolters Kluwer, 2014, 406-407, nr. 501; V. SAGAERT, B. TILLEMEN en A.L. VERBEKE, *Vermogensrecht in Kort Bestek*, Antwerpen, Intersentia, 2013, 351; H. VANDENBERGHE, "Actuele problemen van het vruchtgebruik", *TPR* 1983, (53) 69, nr. 25; A. VERBEKE, "Creatief met vruchtgebruik", *T. Not.* 1999, (530) p. 545, nr. 50; cf. Franse recht: E. DOCKÈS, "Essai sur la notion d'usufruit", *Rev.trim.dr.civ.* 1995, (479) 483, nr. 6; cf. Franse recht: F. ZENATI, *Les biens*, Parijs, Presses Universitaires de France, 1988, 244, nr. 232.

²⁸⁵ Zie o.a. C. LARROUMET, *Droit Civil. Les Biens. Droits reels principaux*, Parijs, Economica, 1985, 273 e.v.

²⁸⁶ J. HANSENNE, *Les Biens, Précis*, Ed. Collection Scientifique de la Faculté de Droit de Liège, Luik, 1996, 1055, nr. 42 ; vgl. Franse rechtspraak : Grenoble 15 februari 1961, *S.* 1962, jur. 52.

als dit betekende dat er een bestemmingswijziging van het goed zou plaatsvinden daardoor (zie *supra* randnr.68-69).

94. BEPERKING 2: *BONUS PATER FAMILIAS* – De vruchtgebruiker moet zijn bevoegdheden steeds als een goede huisvader uitvoeren.²⁸⁷ Dit kan betekenen dat hij in bepaalde gevallen tegen de door de (volle) eigenaar aangeduide bestemming van het goed moet ingaan.²⁸⁸ Wanneer de eigenaar het goed bijvoorbeeld verwaarloosde, zal de vruchtgebruiker moeten ingaan tegen deze oorspronkelijke bestemming omdat hij op grond van zijn restitutieplicht als een behoorlijk beheerder moet fungeren.

§2. Genotsrecht (*ius fruendi*)

95. GENOT – Het genot van een goed betekent eigenlijk dat men recht heeft op de vruchten van dit goed.²⁸⁹ De oorspronkelijke definitie omschrijft vruchten als “alle periodieke opbrengsten die de kapitaalwaarde van een goed niet aantasten”.²⁹⁰ Deze definitie sluit aan bij de een andere tijdsgeslacht, toen landgoed vaak het voorwerp van vruchtgebruik was, en de opbrengsten van het land; zoals het geteelde fruit en graan, of de maandelijks betaalde huurinkomsten voor het gehuurde onroerend goed, de vruchten waren. Tegenwoordig hebben zakelijke rechten vaker een gedematerialiseerd voorwerp. Het zijn onlichamelijke goederen die wel opbrengsten opleveren, maar die zijn nog maar zelden van periodieke aard, zoals bijvoorbeeld de éénmalige verkooppercentages bij de publicatie van een boek, dividenden uit aandelen...²⁹¹ Deze tendens zien

²⁸⁷ H. DE PAGE (en R. DEKKERS), *Traité élémentaire de droit civil belge*, VI, *Les biens*, Brussel, Bruylant, 1953, 206, nr. 262; J. HANSENNE, *Les Biens, Précis*, Ed. Collection Scientifique de la Faculté de Droit de Liège, Luik, 1996, 1054-1055, nr. 1041.; V. SAGAERT, “Oude zakenrechtelijke figuren met nut voor een moderne familiale vermogensplanning. knelpunten van tontine, vruchtgebruik, erfpacht en opstal” in *Levenslang en verder. Familiale vermogensplanning in de 21e eeuw*, XXXste postuniversitaire Cyclus Willy Delva 2003-2004, Mechelen, Kluwer, 2004, (205) 230, nr. 28; V. SAGAERT, *Beginnelsen van Belgisch privaatrecht*, deel V, Mechelen, Wolters Kluwer, 2014, 407, nr. 501; cf. Franse recht: E. DOCKÈS, “Essai sur la notion d’usufruit”, *Rev.trim.dr.civ.* 1995, (479) 483, nr. 6.

²⁸⁸ H. DE PAGE (en R. DEKKERS), *Traité élémentaire de droit civil belge*, VI, *Les biens*, Brussel, Bruylant, 1953, 265-266, nr. 333; V. SAGAERT, “Oude zakenrechtelijke figuren met nut voor een moderne familiale vermogensplanning. knelpunten van tontine, vruchtgebruik, erfpacht en opstal”, in *Levenslang en verder. Familiale vermogensplanning in de 21e eeuw*, XXXste postuniversitaire Cyclus Willy Delva 2003-2004, Mechelen, Kluwer, 2004, (205) 230, nr. 28; V. SAGAERT, *Beginnelsen van Belgisch privaatrecht*, deel V, Mechelen, Wolters Kluwer, 2014, 407, nr. 501; A. VERBEKE, “Creatief met vruchtgebruik”, *T. Not.* 1999, (530) 549, nr. 62.

²⁸⁹ Zie ook: C. LARROUMET, *Droit Civil. Les Biens. Droits reels principaux*, Parijs, Economica, 1985, 249; C. SIMLER, *Droit d’auteur et droit commun des biens* in LEXISNEXIS (ed.), *Collection du C.E.I.P.I.*, 2010, 340 e.v. Zie voor Nederland : artikel 3:210 NBW. Zie ook : F.H.J. MIJNSSEN, A.A. VAN VELTEN en S.E. BARTELS, *Zakenrecht in Mr. C. Assers Handleiding tot de beoefening van het Nederlands Burgerlijk Recht*, Deventer, Kluwer, 2008, (319) 347 e.v.; A. PITLO en O.K. BRAHN, m.m.v. G.R. DE GROOT en W. BREEMHAAR, *Het Zakenrecht in Pitlo. Het Nederlands Burgerlijk Wetboek*, Arnhem, Gouda Quint BV, 1980, 362 e.v.

²⁹⁰ R. DEKKERS en E. DIRIX, *Handboek burgerlijk recht*, II, *Zakenrecht, zekerheden, verjaring*, Antwerpen, Intersentia, 2005, 200, nr. 505; J. HANSENNE, *Les Biens, Précis*, Ed. Collection Scientifique de la Faculté de Droit de Liège, Luik, 1996, 279-280, nr. 280; V. SAGAERT, *Beginnelsen van Belgisch privaatrecht*, deel V, Mechelen, Wolters Kluwer, 2014, 189, nr. 216; cf. Franse recht: E. DOCKÈS, “Essai sur la notion d’usufruit”, *Rev.trim.dr.civ.* 1995, (479) 479, nr. 1; L. JOSSERAND, *Cours de droit positif français*, Paris, Librairie du recueil Sirey, 1932, I, 730, nr. 1405; M. PLANIOL en G. RIPERT, *Traité pratique de droit civil français*, III, Paris, Librairie générale de droit et de jurisprudence, 1952, 255, nr. 255.

²⁹¹ Voor wat betreft dividenden werd deze discussie reeds uitvoerig gevoerd binnen de rechtspraak. Men oordeelt dat deze inderdaad als vruchten kunnen aangeduid worden: Cass. 1 december 1960, *RW* 1960-61, 1619; Cass. 9 maart 1961, *RCJB* 1961, 297; Cass. 16 januari 1964, *RW* 1964-65, 473.

we ook terug in het Franse recht.²⁹² Vruchten worden dan beter omschreven als "alle hernieuwbare inkomsten of goederen die voortvloeien uit het goed beheer van een ander goed overeenkomstig de bestemming en met de bedoeling om hernieuwbaar te zijn".²⁹³

96. VRUCHTEN VS. PRODUCTEN – De moderne definitie van vruchten bevat drie belangrijke criteria: (1) causaliteit, (2) afscheidbaarheid en (3) conformiteit.²⁹⁴ Causaliteit is er wanneer de vrucht zijn oorzaak vindt in het met vruchtgebruik bezwaarde goed.²⁹⁵ De afscheidbaarheidsvereiste is vervuld als de vrucht effectief kan worden afgescheiden van het goed. Aan de voorwaarde van conformiteit wordt voldaan indien deze afscheiding de kapitaalswaarde van het goed niet aantast.²⁹⁶ Aangezien de kapitaalwaarde behoort aan de blote eigenaar, mag de vruchtgebruiker de waarde van het goed niet uitputten of uithollen. Indien één van de drie voorwaarden niet vervuld is, zijn de opbrengsten geen vruchten, maar producten. Niet de vruchtgebruiker, maar de blote eigenaar krijgt de producten in volle eigendom.²⁹⁷

97. VRUCHTEN – Vruchten kunnen onderverdeeld worden in drie categorieën: (1) natuurlijke vruchten, (2) vruchten van nijverheid en (3) burgerlijke vruchten. De wet omschrijft natuurlijke vruchten als "(...) welke de aarde uit zichzelf voortbrengt. Eveneens zijn natuurlijke vruchten de voortbrengsels van dieren hun jongen."²⁹⁸ De tweede categorie van vruchten uit nijverheid omschreef de wetgever ook vrij eenzijdig. Het zijn die vruchten "(...) welke men door bebouwing verkrijgt".²⁹⁹ Er komt met andere woorden een menselijke verwerking bij kijken. De eerste twee categorieën hebben met elkaar gemeen dat de vruchtgebruiker aanspraak kan maken op beide soorten van vruchten, zolang ze tijdens de duur van het vruchtgebruik afgescheiden worden. Alle vruchten die na het vruchtgebruik worden afgescheiden, zijn voor de blote eigenaar.³⁰⁰ De derde categorie verschilt hierin van de eerste twee. Alle geldelijke vruchten van een goed zijn burgerlijke vruchten. Zij worden geacht van dag tot dag verkregen te zijn. De vruchtgebruiker kan aanspraak

²⁹² Zie o.a. C. SIMLER, *Droit d'auteur et droit commun des biens* in LEXISNEXIS (ed.), *Collection du C.E.I.P.I.*, 2010, 343.

²⁹³ C. DECLERCK, "Erfrechtelijk vruchtgebruik van auteursrecht", *T. Not.* 2009, (406) 439, nr. 45; R. DEKKERS en E. DIRIX, *Handboek burgerlijk recht, II, Zakenrecht, zekerheden, verjaring*, Antwerpen, Intersentia, 2005, 200, nr. 505; H. DE PAGE (en R. DEKKERS), *Traité élémentaire de droit civil belge, VI, Les biens*, Brussel, Bruylant, 1953, 213-214, nr. 270; R. DERINE, F. VAN NESTE en H. VANDENBERGHE, *Zakenrecht, II.A, in Beginselen van Belgisch Privaatrecht*, Gent, Story-Scientia, 1984, 414, nr. 864; V. SAGAERT, *Beginselen van Belgisch privaatrecht*, deel V, Mechelen, Wolters Kluwer, 2014, 189, nr. 216; cf. Franse recht: E. DOCKÈS, "Essai sur la notion d'usufruit", *RTD Civ.* 1995, (479) 480-481, nrs. 2-4; H. VANDENBERGHE, "Actuele problemen van het vruchtgebruik", *TPR* 1983, (53) 66, nr. 20.

²⁹⁴ C. DECLERCK, "Erfrechtelijk vruchtgebruik van auteursrecht", *T. Not.* 2009, (406) 440, nr. 45; A. VERBEKE, "Creatief met vruchtgebruik", *T. Not.* 1999, (530) 570-572, nrs. 120-125; cf. Franse recht: E. DOCKÈS, "Essai sur la notion d'usufruit", *RTD Civ.* 1995, (479) 479-494, nrs. 3-11.

²⁹⁵ Franse recht: F. ZENATI, *Les biens*, Parijs, Presses Universitaires de France, 1988, 86, nr. 70.

²⁹⁶ Franse recht: F. ZENATI, *Les biens*, Parijs, Presses Universitaires de France, 1988, 86, nr. 70 en nr. 71.

²⁹⁷ Franse recht: F. ZENATI, *Les biens*, Parijs, Presses Universitaires de France, 1988, 87, nr. 71.

²⁹⁸ Artikel 583, eerste lid BW.

²⁹⁹ Artikel 583, tweede lid BW.

³⁰⁰ Artikel 585 BW: "Natuurlijke vruchten en vruchten van nijverheid die bij de aanvang van het vruchtgebruik nog tak- of wortelvast zijn, behoren de vruchtgebruiker toe. Die welke zich bij het eindigen van het vruchtgebruik in dezelfde toestand bevinden, behoren de eigenaar toe(...)".

maken op burgerlijke vruchten naar evenredigheid met de duur van zijn vruchtgebruik,³⁰¹ ongeacht wanneer deze vruchten concreet werden 'betaald'.³⁰²

98. OPBRENGSTEN AUTEURSRECHT – Opbrengsten uit een auteursrecht ontstaan op verschillende wijzen,³⁰³ zoals bijvoorbeeld inkomsten uit vervreemdingsovereenkomsten en licentieovereenkomsten, of uit compenserende vergoedingsrechten.

99. OPBRENGSTEN VERVREEMDINGSOVEREENKOMSTEN – Zowel de auteur als de vruchtgebruiker kunnen het gehele auteursrecht (de vermogensrechten en de morele rechten) vervreemden (zie *supra* randnr.71-77) in ruil voor een vervreemdingsvergoeding. Een vervreemdingscontract tast de kapitaalwaarde van het auteursrecht aan en dus is het criterium van conformiteit niet vervuld. Inkomsten uit vervreemdingsvergoedingen zijn dus producten en geen vruchten uit het vruchtgebruik.³⁰⁴ Deze redenering sluit echter niet altijd aan bij een bestemmingsgebonden beschikkingsbevoegdheid. In sommige branches kan het sluiten van een vervreemdingsovereenkomst namelijk de meest aangewezen manier zijn om een auteursrecht te exploiteren, en zou een vruchtgebruiker als goed beheerder die de bestemming van het goed respecteert, net wel vervreemdingsovereenkomsten moeten afsluiten. In dat geval zou men kunnen stellen dat de inkomsten die dan voortkomen uit de vervreemdingsovereenkomst wel vruchten zijn voor de vruchtgebruiker, ook al tasten ze *in se* de kapitaalwaarde van het auteursrecht aan.³⁰⁵

100. OPBRENGSTEN LICENTIEOVEREENKOMSTEN – Opbrengsten uit licentieovereenkomsten zijn burgerlijke vruchten³⁰⁶ die toekomen aan de vruchtgebruiker. De inkomsten ontstaan ten gevolge van het sluiten van de overeenkomst en ze kunnen afgescheiden worden van het auteursrecht zonder de kapitaalwaarde aan te tasten.

101. COMPENSERENDE VERGOEDINGSRECHTEN – Compenserende vergoedingen zijn vergoedingen die de auteur krijgt als de wetgever dwanglicenties oplegt. Dwanglicenties of wettelijke licenties zijn licenties tot handelingen die zonder de toestemming van de auteur gesteld mogen worden en waar de auteur zich niet tegen kan verzetten. De auteur krijgt dan vaak een vergoeding in de plaats. Dit

³⁰¹ Artikel 586 BW: "Burgerlijke vruchten worden geacht van dag tot dag te worden verkregen en behoren de vruchtgebruiker toe, naar evenredigheid van de duur van zijn vruchtgebruik. (...)".

³⁰² H. DE PAGE (en R. DEKKERS), *Traité élémentaire de droit civil belge*, VI, *Les biens*, Brussel, Bruylant, 1953, 234-235, nr. 303; R. DERINE, F. VAN NESTE en H. VANDENBERGHE, *Zakenrecht*, II.A, in *Beginnelsen van Belgisch Privaatrecht*, Gent, Story-Scientia, 1984, 439, nr.872; V. SAGAERT, *Beginnelsen van Belgisch privaatrecht*, deel V, Mechelen, Wolters Kluwer, 2014, 413, nr. 506; cf. Franse recht: F. ZENATI, *Les biens*, Parijs, Presses Universitaires de France, 1988, 245, nr. 233.

³⁰³ C. SIMLER, *Droit d'auteur et droit commun des biens* in LEXISNEXIS (ed.), *Collection du C.E.I.P.I.*, 2010, 341 e.v.

³⁰⁴ C. DECLERCK, "Erfrechtelijk vruchtgebruik van auteursrecht", *T. Not.* 2009, (406) 442, nr. 49.

³⁰⁵ C. DECLERCK, "Erfrechtelijk vruchtgebruik van auteursrecht", *Tijdschrift voor Notarissen* 2009, (406) 442, nr. 49; cf. inning van eeuwigdurende rente: A. VERBEKE, "Creatief met vruchtgebruik", *T. Not.* 1999, (530) 572, nr. 124.

³⁰⁶ F. BOUCKAERT, "Vruchtgebruik op auteursrechten" in KFBN (ed.) *Uit de notariële praktijk*, Brussel, Bruylant, 1998, (131) 134; F. BOUCKAERT, "Dossier nr. 6124" in KFBN (ed.), *Verslagen en Debatten van het C.S.W.*, Brussel, Bruylant, 1988, 227-238; C. DECLERCK, "Erfrechtelijk vruchtgebruik van auteursrecht", *Tijdschrift voor Notarissen* 2009, (406) 410, nr. 48; J. DU MONGH, "Vruchtgebruik op aandelen: wie oefent de lidmaatschapsrechten uit? Hernieuwd pleidooi voor de vruchtgebruiker", *Not. Fisc. M.* 1999, 215.

is bijvoorbeeld het geval voor bepaalde vormen van reproducties van een auteurswerk dat op geoorloofde wijze openbaar is gemaakt.³⁰⁷ Op grond van artikel XI.235 WER heeft de auteur dan recht op een vergoeding. Deze compenserende vergoedingen komen, net als de opbrengsten uit licentieovereenkomsten, aan de vruchtgebruiker toe naar evenredigheid met de duur van het vruchtgebruik; het zijn namelijk burgerlijke vruchten.³⁰⁸

102. WAARDEVERMEERDERING - Het fluctuerend karakter van intellectuele eigendomsrechten in het algemeen en het auteursrecht in het bijzonder, kan tot situaties leiden waarin de wetgever initieel niet had voorzien bij de opstelling van het BW en de regels omtrent vruchten van het vruchtgebruik. In het voorbeeld van het Claus-arrest (zie *supra* randnr.38) deed zich bijvoorbeeld plots de mogelijkheid voor om een werk uit te brengen ter ere van het overlijden van de auteur. Dit initiatief was nog niet genomen bij de aanvang van het vruchtgebruik, namelijk het moment van overlijden van Hugo Claus. Om het in de woorden van de schrijver te vatten: "Poëzie heeft geen normen. Poëzie danst op de maat van het ogenblik". De waarde van een auteursrecht kan toenemen doordat de vruchtgebruiker bijvoorbeeld licentie- of vervreemdingsovereenkomsten afsluit. Hoewel de meerwaarde maar ontstaat dankzij zijn inzet om de overeenkomsten af te sluiten, komt de gecreëerde meerwaarde niet aan de vruchtgebruiker toe. De meerwaarde is namelijk geen vrucht van het goed aangezien ze niet van het auteursrecht zelf afgescheiden kan worden en de kapitaalswaarde van het goed raakt. De criteria om van vruchten te mogen spreken van afscheidbaarheid en conformiteit zijn niet voldaan.³⁰⁹

³⁰⁷ Artikel XI.190, 5° en 6° WER.

³⁰⁸ F. BOUCKAERT, "Vruchtgebruik op auteursrechten" in KFBN (ed.) *Uit de notariële praktijk*, Brussel, Bruylant, 1998, (131) 132; C. DECLERCK, "Erfrechtelijk vruchtgebruik van auteursrecht", *Tijdschrift voor Notarissen* 2009, (406) 441, nr. 47.

³⁰⁹ C. DECLERCK, "Erfrechtelijk vruchtgebruik van auteursrecht", *T. Not.* 2009, (406) 441, nr. 48; J. DU MONGH, "Vruchtgebruik op aandelen: wie oefent de lidmaatschapsrechten uit? Hernieuwd pleidooi voor de vruchtgebruiker", *Not. Fisc. M.* 1999, 215; A. VERBEKE, "Creatief met vruchtgebruik", *T. Not.* 1999, (530) 571, nr. 122.

HOOFDSTUK II. BEVOEGDHEDEN VAN DE BLOTE EIGENAAR

A. BESCHIKKINGSRECHT

103. MET BETREKKING TOT RECHT VAN BLOTE EIGENDOM - De blote eigenaar heeft in zijn hoedanigheid het recht alle daden van beheer en beschikking te stellen, net zoals de vruchtgebruiker dit kan met betrekking tot zijn recht van vruchtgebruik. (zie *supra* randnr.62)

104. MET BETREKKING TOT HET BEZWAARDE GOED - De blote eigenaar kan alle daden van beschikking kan stellen inzake het met vruchtgebruik bezwaarde goed, maar dergelijke beschikkingshandelingen hebben geen tegenwerpelijk karakter in de verhouding met de vruchtgebruiker.³¹⁰ Tijdens de duur van het vruchtgebruik, zal de vruchtgebruiker geen gevolgen dragen als de blote eigenaar zijn blote eigendom verkoopt, schenkt... Pas bij beëindiging van het vruchtgebruik hebben dergelijke beschikkingshandelingen volledige uitwerking.³¹¹

B. BEHEERSRECHT

105. NIET TEGENWERPELIJK - Daden van beheer inzake het bezwaarde goed hebben in principe dezelfde impact als daden van beschikking in de verhouding tussen de blote eigenaar en de vruchtgebruiker. Ook beheersdaden zijn niet tegenwerpelijk aan de vruchtgebruiker wanneer ze gesteld worden tijdens het vruchtgebruik. Ze krijgen pas uitwerking na het einde van het vruchtgebruik. Enkel wanneer er beheersdaden plaatsvonden voor het vruchtgebruik gevestigd werd en de vruchtgebruiker er redelijkerwijze kennis van had of kennis van behoorde te hebben, moet hij die beheershandelingen respecteren.³¹²

³¹⁰ Antwerpen 2 januari 2001, *AJT* 2001-02, 555; V. SAGAERT, *Beginselen van Belgisch privaatrecht*, deel V, Mechelen, Wolters Kluwer, 2014, 417, nr. 513.

³¹¹ H. DE PAGE (en R. DEKKERS), *Traité élémentaire de droit civil belge*, VI, *Les biens*, Brussel, Bruylant, 1953, 170, nr. 211.

³¹² Cass. 8 april 1957, *Arr. Cass.* 1957, 670; Cass. 29 februari 1980, *Arr. Cass.* 1979-80, 816-818, nr. 413; Luik 10 maart 1907, *Pas.* 1907, II, 237; H. DE PAGE (en R. DEKKERS), *Traité élémentaire de droit civil belge*, VI, *Les biens*, Brussel, Bruylant, 1953, 719-720, nr. 769; J. HANSENNE, *Les Biens, Précis*, Ed. Collection Scientifique de la Faculté de Droit de Liège, Luik, 1996, 1072, nr. 1061bis; V. SAGAERT, *Beginselen van Belgisch privaatrecht*, deel V, Mechelen, Wolters Kluwer, 2014, 418, nr. 514.

HOOFDSTUK III. VERPLICHTINGEN VAN DE VRUCHTGEBRUIKER

A. *BONUS PATER FAMILIAS*-CRITERIUM: ABSTRACT EN CONCREET

106. GOEDE HUISVADER - De vruchtgebruiker moet bij de uitoefening van zijn rechten en bevoegdheden steeds het *bonus pater familias*-principe en de bestemming van het goed respecteren. (zie *supra* randnr.70 en 80) De abstracte en concrete toepassing van het *bonus pater familias*-principe vormen de grenzen waarbinnen de vruchtgebruiker zijn rechten mag uitoefenen. Indien hij zich hier niet aan houdt, kan de blote eigenaar hem aanspreken wegens rechtsmisbruik. Dit kan leiden tot de vervallenverklaring van het recht van vruchtgebruik op grond van artikel 618 BW.

B. ONDERHOUDSVERPLICHTING

107. ALLE ONDERHOUDSHERSTELLINGEN - Artikel 605 BW stelt dat de vruchtgebruiker alle onderhoudsherstellingen aan het in vruchtgebruik gegeven goed moet doen. Deze plicht kan worden teruggevonden in alle onderzochte rechtsstelsels. Dit zijn alle herstellingen buiten degene die de blote eigenaar al moet uitvoeren op basis van artikel 606 BW. De oorzaak waardoor de herstellingen noodzakelijk zijn speelt geen rol.

C. BIJDRAGE IN DE LASTEN

108. GEWONE LASTEN - De vruchtgebruiker moet de gewone en jaarlijkse lasten dragen. Artikel 608 BW richt zich enkel op de onroerende goederen. Deze lasten houden de regelmatige en voorzienbare lasten in die van buitenaf worden opgelegd, voor zover deze ontstaan voor het einde van het vruchtgebruik,³¹³ zoals bijvoorbeeld directe belastingen, onroerende voorheffing, leegstandsvoorheffing, gewone onderhoudskosten, kosten van borgstelling, en bijdrage aan de vereniging van mede-eigenaars.³¹⁴

D. BIJDRAGE IN DE SCHULDEN VAN DE NALATENSCHAP

109. HEREDITAIR VRUCHTGEBRUIK - De vruchtgebruiker moet enkel bijdragen in de schulden van de nalatenschap indien hij het vruchtgebruik onder algemene titel heeft verkregen (artikel 612 BW).³¹⁵ Bijvoorbeeld in het erfrecht, bij een algemeen legaat of een contractuele erfstelling, ontstaat een vruchtgebruik uit een rechtsovergang die alle rechten en verplichtingen of een evenredig deel van de rechten en verplichtingen overdraagt. Alleen in dat geval moet de vruchtgebruiker de schulden van de nalatenschap naar evenredigheid van zijn vruchtgebruik dragen.³¹⁶

³¹³ V. SAGAERT, *Beginselen van Belgisch privaatrecht*, deel V, Mechelen, Wolters Kluwer, 2014, 422, nr. 519.

³¹⁴ Vred. Anderlecht 28 juli 1992, *T. Vred.* 1994, 133.

³¹⁵ Artikel 612 BW: "De algemene vruchtgebruiker of de vruchtgebruiker onder algemene titel moet met de eigenaar in de betaling van de schulden bijdragen als volgt: (...)".

³¹⁶ V. SAGAERT, *Beginselen van Belgisch privaatrecht*, deel V, Mechelen, Wolters Kluwer, 2014, 424, nr. 521.

HOOFDSTUK IV. VERPLICHTINGEN VAN DE BLOTE EIGENAAR

A. GENOT VERSCHAFFEN

110. GENOTS- EN GEBRUIKSRECHT RESPECTEREN - De blote eigenaar heeft tijdens het vruchtgebruik zelf geen genots- of gebruiksrecht. Dit recht komt exclusief aan de vruchtgebruiker toe. (zie *supra* randnr.5) De blote eigenaar moet dit genots- en gebruiksrecht van de vruchtgebruiker steeds respecteren.³¹⁷ Beide partijen kunnen onderling wel bepaalde overeenkomsten sluiten in verband met het genots- en gebruiksrecht, maar deze overeenkomsten mogen het exclusieve karakter van het genotsrecht van de vruchtgebruiker niet volledig uithollen of uitsluiten.³¹⁸

111. AUTEURSRECHT - Specifiek voor het auteursrecht werden er twee beschermingsmechanismes in het leven geroepen, om ervoor te zorgen dat wat wettelijk wel toegestaan is ook redelijkerwijze haalbaar blijft voor de uitgever. Ten eerste mogen auteurs geen misbruik maken van de uitoefening van hun morele rechten, en ten tweede mogen rechters de belangen van de betrokken partijen afwegen. Wanneer een auteur bijvoorbeeld een specifiek deelrecht heeft overgedragen, mag hij daaropvolgend geen aanspraak doen op zijn moreel integriteitsrecht om de exploitant daarna te hinderen in de uitoefening van de bevoegdheden m.b.t het overgedragen recht. Een ander voorbeeld is wanneer de auteur zich bijvoorbeeld zonder objectieve verantwoording verzet tegen een redelijke aanpassing van het manuscript door de uitgever.³¹⁹ Deze mechanismen verzekeren voor de vruchtgebruiker van het auteursrecht dat hij ook effectief gebruik en genot kan hebben van het in vruchtgebruik gegeven auteursrecht.

B. GROVE HERSTELLINGEN

112. VERNIEUWD CRITERIUM GROVE HERSTELLINGEN - De blote eigenaar is gehouden tot de grove herstellingen, tenzij zij ontstaan zijn omdat de vruchtgebruiker zijn onderhoudsverplichting verzuimd heeft, of deze herstellingen reeds noodzakelijk waren bij de aanvang van het vruchtgebruik.³²⁰ Initieel werd de opsomming in artikel 606 BW als een limitatieve lijst van zware herstellingen beschouwd.³²¹ Dit bleek echter niet meer aangepast aan de moderne noden. Daarom hanteert men nu het principe dat artikel 606 BW enkel van toepassing is op de gebouwen die de wetgever bij het opstellen van het BW in gedachten had. Op alle andere goederen, zoals roerende goederen, onroerende goederen met een bijzonder karakter bijvoorbeeld een bioscoop³²² en

³¹⁷ Artikel 599 BW bepaalt dat: "De eigenaar mag noch door zijn daad, noch op enige andere wijze aan de rechten van de vruchtgebruiker afbreuk doen.(...)".

³¹⁸ Vred. La Louvière 17 juli 1987, *JL* 1987, 1578; Kh. Bergen 26 januari 2000, *Rev. Prat. soc.* 2000, nr. 6, 801; V. SAGAERT, *Beginselen van Belgisch privaatrecht*, deel V, Mechelen, Wolters Kluwer, 2014, 417, nr. 512.

³¹⁹ K. VAN DAMME, *Het auteursrecht in de boekensector – Een praktisch handboek voor leek en jurist*, Brugge, die Keure, 2009, 60- 61.

³²⁰ Rb. Gent 25 september 1984, *TGR* 1985, 47; H. DE PAGE (en R. DEKKERS), *Traité élémentaire de droit civil belge*, VI, *Les biens*, Brussel, Bruylant, 1953, 279, nr. 345.

³²¹ R. DEKKERS en E. DIRIX, *Handboek burgerlijk recht*, II, *Zakenrecht, zekerheden, verjaring*, Antwerpen, Intersentia, 2005, 218, nr. 548; H. DE PAGE (en R. DEKKERS), *Traité élémentaire de droit civil belge*, VI, *Les biens*, Brussel, Bruylant, 1953, 277, nr. 343; A. VERBEKE en K. VANHOVE, "Actualia vruchtgebruik, erfpacht, opstal en erfdiensbaarden", in *Themis Zakenrecht 2002-2003*, Brugge, die Keure, 2003, (73) 80.

³²² Cass. 3 februari 1927, *Pas.* 1927, I, 143.

onroerende goederen die nog niet gekend waren in 1804, zoals bijvoorbeeld centrale verwarming, is het moderne criterium van grove herstellingen van toepassing. Dit moderne criterium bepaalt dat *“grove herstellingen alle grote vernieuwings- en verbouwingswerken met het oog op de stevigheid en de instandhouding van het gehele gebouw zijn en bovendien werkelijk een uitzondering zijn in het bestaan zelf van de eigendom waarvan de kosten normaal van het kapitaal worden afgenomen”*.³²³

C. BUITENGEWONE LASTEN

113. BUITENGEWONE LASTEN – De blote eigenaar is gehouden tot het betalen van alle buitengewone lasten (artikel 609 BW). Dit is bijvoorbeeld de jaarlijkse aflossing van een lening, volstorting van aandelen, vermogensbelastingen...

³²³ Cass. 22 januari 1970, RW 1969-70, 1535, Arr. Cass. 1970, 460; Luik 7 juli 1998, RRD 1998, 297, TBBR 2001, 107. SAGAERT, *Beginnelsen van Belgisch privaatrecht*, deel V, Mechelen, Wolters Kluwer, 2014, 420, nr. 517; A. VERBEKE en K. VANHOVE, “Actualia vruchtgebruik, erfpacht, opstal en erfdienstbaarheden”, in *Themis Zakenrecht 2002-2003*, Brugge, die Keure, 2003, (73) 80.

HOOFDSTUK V. TUSSENBSLUIT 3

114. Zowel op het vlak van het vruchtgebruik, als op het vlak van het auteursrecht hebben zich recent verschillende nieuwe evoluties en tendensen voorgedaan. Hieruit volgen een aantal belangrijke omwentelingen in de bevoegdheden van de vruchtgebruiker met betrekking tot het in vruchtgebruik gekregen auteursrecht. Daar waar vroeger standaard de regel gold dat een vruchtgebruik enkel betrekking had op een deel van het auteursrecht, met name op het vermogensrechtelijk deel (zie *supra* randnr.48), betreft het vruchtgebruik nu het volledige auteursrecht, de morele rechten inbegrepen. Dit betekent dat alle kenmerken van het vruchtgebruik en alle (wettelijke) bevoegdheden van de vruchtgebruiker zich nu ook uitstrekken tot die moreelrechtelijke aspecten van het auteursrecht. Aanvankelijk betrof het daarbij bij voorkeur enkel gebruiks- en genotsrechten op het in vruchtgebruik gegeven goed, *in casu* het auteursrecht. Recent echter gaan rechtsleer en rechtspraak verder en kennen ze ook een (beperkte) beschikkingsbevoegdheid aan de vruchtgebruiker toe. Deze beschikkingsbevoegdheid beperkt zich enerzijds tot een beschikkingsbevoegdheid in overeenstemming met het *bonus pater familias*-principe (abstract) en anderzijds tot een doelgebonden beschikkingsbevoegdheid (concreet). Daar waar de evoluties binnen het vruchtgebruik en de evoluties binnen het intellectueel eigendomsrecht en meer bepaald het auteursrecht elkaar kruisen, ontstaat een bijzondere situatie. Onder de huidige visies kan de vruchtgebruiker van het auteursrecht namelijk doelgebonden beschikkingshandelingen stellen met betrekking tot het auteursrecht, zowel inzake de vermogensrechten als de morele rechten. Dit betekent bijvoorbeeld dat de vruchtgebruiker het bekendmakingsrecht van de auteur (zie *supra* voetnoot 106) kan vervreemden, zonder toestemming van de (blote) eigenaar. Deze mogelijkheid zal echter beperkt worden indien bijvoorbeeld duidelijk is dat de auteur van het werk dergelijk vervreemdingscontract nooit zou hebben afgesloten of indien deze vervreemdingshandeling niet aansluit bij daden die een goede huisvader zou stellen met betrekking tot het auteursrecht.

115. Hoewel dit een belangrijke evolutie is binnen de bevoegdheden van de vruchtgebruiker van het auteursrecht, mag ze mijns inziens echter ook niet overgewaardeerd worden. Er zullen ongetwijfeld gevallen bestaan waar de vruchtgebruiker van het auteursrecht nu inderdaad heel wat meer beschikkingshandelingen kan en zal stellen, maar er zullen evengoed heel wat gevallen bestaan, waar de situatie van de vruchtgebruiker ongewijzigd blijft. Wanneer men namelijk kan aantonen dat de auteur dergelijke handelingen nooit had gesteld of ook nooit had willen stellen met betrekking tot zijn (morele en vermogens)rechten of wanneer duidelijk is dat dergelijke beschikkingsdaden het auteursrecht zelf niet ten goede komen, zal de vruchtgebruiker geen gebruik kunnen maken van zijn 'nieuwe' bevoegdheden. De nieuwe aanpak is compleet tegengesteld aan de traditionele visie, maar de vraag is of ook de effectieve uitwerking in de praktijk even invasief zal blijken.

Deel V: EINDE VAN HET VRUCHTGEBRUIK

HOOFDSTUK I. OORZAKEN

116. Vruchtgebruik kan ofwel relatief, ofwel absoluut tenietgaan. Van het eerste geval is sprake wanneer het recht van vruchtgebruik van vruchtgebruiker wisselt. De wijzen van absolute beëindiging van het vruchtgebruik op auteursrecht vindt men in artikel 617 en 618 BW.³²⁴ Vruchtgebruik eindigt door vermenging of vereniging van de beide hoedanigheden van vruchtgebruiker en van eigenaar in dezelfde persoon; door het niet uitoefenen van het recht gedurende dertig jaren; door het geheel tenietgaan van de zaak waarop het vruchtgebruik is gevestigd; en door rechtsmisbruik van zijn genot door de vruchtgebruiker. Daarnaast eindigt het vruchtgebruik als een tijdelijk recht ook door het verloop van de duurtijd. De gemeenrechtelijke beëindigingswijzen voor elk zakelijk recht (tenietgaan van het met vruchtgebruik bezwaarde goed en ontbinding of tenietgaan van de titel waarop het vruchtgebruik is geënt) komen verder niet aan bod.

A. VERLOPEN VAN DE DUURTIJD

§1. Auteursrecht als tijdelijk recht

117. AUTEURSRECHT IS TIJDELIJK – Het auteursrecht heeft een tijdelijk karakter. Het auteursrecht blijft na het overlijden van de auteur zeventig jaar bestaan (zie hierover *supra*). Dit beginsel vindt men terug in artikel XI.166, §1 WER³²⁵ (zie *supra* randnr.21). Meer in het algemeen kan worden gesteld dat een tijdelijke duur eigen is aan intellectuele eigendomsrechten.³²⁶ Deze tijdelijke beschermingsduur is gelijk voor vermogensrechten en morele rechten. Zij doven dus tegelijkertijd uit (zie *supra* randnr.22). Zoals gekend, is dit niet het geval in het Franse recht.

118. GEVOLG VRUCHTGEBRUIK - Het *nemo plus*-beginsel uit het goederenrecht betekent dat niemand meer rechten kan overdragen dan hij zelf heeft (zie *supra* randnr.66). Dit impliceert dat de duurtijd van het object-recht niet te buiten mag worden gegaan bij het vestigen van een vruchtgebruik. Het voorwerp van het vruchtgebruik, *in casu* het auteursrecht, heeft een tijdelijk karakter (zie *supra* randnr.21).³²⁷ Ongeacht de tijdelijke duur van het vruchtgebruik, neemt het zakelijk recht op het

³²⁴ C. LEBON, *Het goederenrechtelijk statuut van schuldvorderingen*, Antwerpen, Intersentia, 2010, 381-382.

³²⁵ Art. 2 is de omzetting van Richtlijn 93/98 van de Raad van 29 oktober 1993 betreffende de harmonisatie van de beschermingstermijn van het auteursrecht en van bepaalde naburige rechten, *Pb.L.* 1993, afl. 290, 9. Deze Richtlijn werd ingetrokken door de Richtlijn van 12 december 2006 die een gecodificeerde versie vormt, zie *Pb.L.* 2006, afl. 372, 12. Hiermee voldoen de bepalingen ook aan art. 6bis tweede lid van de Berner Conventie, hetgeen stelt dat de aan de auteur toegekende morele rechten na zijn dood tenminste tot het vervallen van de vermogensrechten gehandhaafd worden. Zie voor Nederland: P.G.F.A. GEERTS, *Bescherming van de intellectuele eigendom*, Deventer, Kluwer, 2013, 56.

³²⁶ P. BERLIOZ, *La notion de bien*, Parijs, LGDJ, 2007, 99 e.v.

³²⁷ S. BOULY en D. GRUYAERT, "Vruchtgebruik op onlichamelijke goederen" in V. SAGAERT en A.-L. VERBEKE (eds.), *Vruchtgebruik. Mogelijkheden, beperkingen en innovaties*, Antwerpen, Intersentia, 2012, (195) 209, nr. 17; H. DE PAGE (en R. DEKKERS), *Traité élémentaire de droit civil belge*, VI, *Les biens*, Brussel, Bruylant, 1953, 217, 277; F. LAURENT, *Principes de droit civil*, VI, Brussel, Bruylant, 1878, p. 445, nr. 352.

auteursrecht een einde na een periode van zeventig jaar *post mortem auctoris*. Zelfs wanneer de vruchtgebruiker deze zeventig jaar zou overleven.³²⁸ Zodra het auteursrecht dus verloopt, heeft het gevestigde vruchtgebruik geen voorwerp/object meer. Zonder voorwerp is er geen geldig vruchtgebruik en zo betekent dit ook meteen het einde van het vruchtgebruik.³²⁹

§2. Vruchtgebruik als tijdelijk recht

119. TIJDELIJK RECHT – Daarnaast is het zakelijk recht van vruchtgebruik ook een tijdelijk recht. Het kan maar maximum duren tot het overlijden van de vruchtgebruiker (artikel 617 BW) (zie *supra* randnr.4). Hiermee gelijkgesteld is de ontbinding van een rechtspersoon.³³⁰ Dit tijdelijk karakter is van openbare orde, waardoor partijen niet in een afwijkende regeling kunnen voorzien. Indien de vruchtgebruiker van het auteursrecht dus overlijdt, dan komt het vruchtgebruik tot een einde. Ongeacht de duurtijd van het auteursrecht. Het auteursrecht blijft daarentegen wel nog geldig bestaan.

120. VERSTRIJKEN VAN BEPAALDE DUUR – Het vruchtgebruik zelf kan conventioneel verleend worden voor een bepaalde termijn (zie *supra* randnr.4). Zodra de overeengekomen termijn verstrijkt, eindigt ook het vruchtgebruik. Ook de andere contractuele beëindigingsgronden zoals opzegging, ontbindende voorwaarden,... zijn *in casu* van toepassing.³³¹

121. TIJDELIJK RECHT OP EEN TIJDELIJK RECHT: MOGELIJK - Daar er een nu een tijdelijk recht (vruchtgebruik) gevestigd wordt op een ander tijdelijk recht (auteursrecht), moet worden nagegaan of er geen wettelijke bezwaren zijn. Hoewel het volgens artikel 617, tweede lid BW toegestaan is dat het recht van vruchtgebruik voor een bepaalde tijd wordt verleend, bedoelt dit artikel eigenlijk dat het vruchtgebruik *zelf* een tijdelijk karakter mag kennen. Het artikel zegt niets over het voorwerp van het vruchtgebruik.³³² Maar het is de wetgever niet vreemd dat in vruchtgebruik gegeven goederen een tijdelijk karakter kunnen hebben. Hij heeft zelf voorzien in enkele specifieke regelingen zoals bijvoorbeeld artikel 588 BW (vruchtgebruik van lijfrente) en artikel 615 BW (vruchtgebruik van een dier). Dit zijn slechts losstaande regelingen voor bepaalde bijzonderheden met een aleatoir karakter. Hoewel artikel 617, tweede lid BW dus in eerste instantie anders doet vermoeden, heeft de wetgever niet voorzien in een algemene regeling voor

³²⁸ H. VANDENBERGHE, "Actuele problemen van het vruchtgebruik", *TPR* 1983, (53) p. 54, nr. 1; H. VANDENBERGHE, "Recente ontwikkelingen in het zakenrecht: de evolutie van de erfdienstbaarheden en het vruchtgebruik", in *Notariële Actualiteit. Zaken- en contractenrecht*, Brugge, die Keure, 1997, 32.

³²⁹ S. BOULY en D. GRUYAERT, "Vruchtgebruik op onlichamelijke goederen", in V. SAGAERT en A.-L. VERBEKE (eds.), *Vruchtgebruik. Mogelijkheden, beperkingen en innovaties*, Antwerpen, Intersentia, 2012, 209; R. DEKKERS, *Handboek Burgerlijk Recht*, deel I, Brussel, Bruylant, 1972, 664, nr. 1243; R. DERINE, F. VAN NESTE en H. VANDENBERGHE, *Zakenrecht*, deel II, A, in *Beginnelsen van Belgisch Privaatrecht*, Gent, Story-Scientia, 1984, 343, nr. 843; Cass. 3 juli 1879, Pas. 1879, 342.

³³⁰ F.H.J. MIJNSSEN, A.A. VAN VELTEN en S.E. BARTELS, *Zakenrecht in Mr. C. Assers Handleiding tot de beoefening van het Nederlands Burgerlijk Recht*, Deventer, Kluwer, 2008, (319) 329 e.v.; V. SAGAERT, *Beginnelsen van Belgisch privaatrecht*, deel V, Mechelen, Wolters Kluwer, 2014, 439, nr. 542.

³³¹ V. SAGAERT, *Beginnelsen van Belgisch privaatrecht*, deel V, Mechelen, Wolters Kluwer, 2014, 438, nr. 541.

³³² H. DE PAGE (en R. DEKKERS), *Traité élémentaire de droit civil belge*, VI, *Les biens*, Brussel, Bruylant, 1953, 217, nr. 277.

vruchtgebruik op tijdelijke goederen,³³³ enkel in fragmentarische bepalingen die veeleer betrekking hebben op goederen met een aleatoir eindpunt. Bij vruchtgebruik op een auteursrecht is er bovendien geen sprake van een wisselvallig eindpunt, daar de duurtijd concreet door de auteurswetgever werd vastgelegd. Vruuchtgebruik op een tijdelijk goed, zoals een auteursrecht is bijgevolg mogelijk, maar er bestaat geen specifieke regelgeving die op deze situatie van toepassing is zodat moet worden teruggegrepen naar het gemeenrechtelijke kader.

B. VERMENGING

122. NIET AUTOMATISCH - Artikel 617 BW bepaalt dat het vruchtgebruik eindigt door vermenging. Vermenging doet zich voor wanneer de beide hoedanigheden van vruchtgebruiker en van eigenaar zich in dezelfde persoon verenigen. Enige nuancering is hier aan de orde. Vermenging leidt niet automatisch tot beëindiging. Slechts wanneer daarnaast één van de andere beëindigingsgronden is vervuld, kan men bij vermenging spreken van een einde van het vruchtgebruik.³³⁴ Deze nuancering speelt vooral een rol bij de uitwerking van de vermenging tegenover derden. Dergelijke vermenging heeft slechts een relatieve werking, wat betekent dat er geen afbreuk wordt gedaan aan de rechten van derden.³³⁵ Deze kunnen nog steeds door de derde afgedwongen worden en moeten door de blote eigenaar ook na de vermenging gerespecteerd worden.

C. BEVRIJDENDE VERJARING

123. GEBRUIKSPLICHT - De bevrijdende verjaring uit artikel 617 BW vestigt in principe een gebruiksplicht in hoofde van de vruchtgebruiker. Indien de vruchtgebruiker zijn recht van vruchtgebruik gedurende dertig jaar niet uitoefent, gaat het recht van vruchtgebruik teniet. Er is hiertoe geen voortdurend gebruik vereist, een gedeeltelijk of onderbroken gebruik volstaat om de bevrijdende verjaring tegen te gaan.³³⁶

D. OMZETTING IN VOLLE EIGENDOM

³³³ F. BAUDONCQ en K. VANHOVE, "Combinatie van beperkt zakelijke rechten. Over de interne grenzen van vruchtgebruik, erfpacht, opstal en erfdiensbaarheden", *Not.Fisc.M.* 2004, (135) 137, nr. 7; K. VANHOVE en A. VERBEKE (eds.), "Spelen met het voorwerp van vruchtgebruik", in P. LECOCQ, B. TILLEMEN en A. VERBEKE (eds.), *Zakenrecht-Droit des biens*, Brugge, die Keure, 2005, (171) 177, nr. 11; A. KLUYSKENS, *Beginselen van Burgerlijk Recht, V, Zakenrecht*, Antwerpen, Standaard Uitgeverij, 1940, 163.

³³⁴ H. DE PAGE (en R. DEKKERS), *Traité élémentaire de droit civil belge, VI, Les biens*, Brussel, Bruylant, 1953, 333-335, nr. 411; J. HANSENNE, *Les Biens, Précis*, Ed. Collection Scientifique de la Faculté de Droit de Liège, Luik, 1996, 1080-1082, nr. 1074; V. SAGAERT, *Beginselen van Belgisch privaatrecht*, deel V, Mechelen, Wolters Kluwer, 2014, 440, nr. 545.

³³⁵ H. DE PAGE (en R. DEKKERS), *Traité élémentaire de droit civil belge, VI, Les biens*, Brussel, Bruylant, 1953, 335-336, nr. 413; R. DERINE, F. VAN NESTE en H. VANDENBERGHE, *Zakenrecht, II.A, in Beginselen van Belgisch Privaatrecht*, Gent, Story-Scientia, 1984, 537, nr. 904; A. KLUYSKENS, *Beginselen van Burgerlijk Recht, V, Zakenrecht*, Antwerpen, Standaard Uitgeverij, 1940, 227, nr. 216; H. VANDENBERGHE, "Actuele problemen van het vruchtgebruik", *TPR* 1983, (53) 84, nr. 50; terwijl in het Franse recht: G. BAUDRY-LACANTINERIE en M. CHAVEAU, *Traité théorique et pratique du droit civil*, t. XXVI, Paris, L. Larose et L. Tenin, 1909, nr. 924.

³³⁶ Rb. Dendermonde 24 november 1934, *Pas.* 1936, III, 11; H. DE PAGE (en R. DEKKERS), *Traité élémentaire de droit civil belge, VI, Les biens*, Brussel, Bruylant, 1953, 338, nr. 417; R. DERINE, F. VAN NESTE en H. VANDENBERGHE, *Zakenrecht, II.A, in Beginselen van Belgisch Privaatrecht*, Gent, Story-Scientia, 1984, 532, nr. 900; V. SAGAERT, *Beginselen van Belgisch privaatrecht*, deel V, Mechelen, Wolters Kluwer, 2014, 440, nr. 544; H. VANDENBERGHE, "Actuele problemen van het vruchtgebruik", *TPR* 1983, (53)82, nr. 46.

124. VRUCHTGEBRUIK LANGSTLEVENDE ECHTGENOOT - De langstlevende echtgenoot kan op grond van artikel 745^{quater} BW een omzetting in volle eigendom vorderen van de goederen die in blote eigendom aan de afstammelingen van de vooroverleden echtgenoot, zijn geadopteerde kinderen en hun afstammelingen behoren. De bedoeling van dit artikel is om te anticiperen op de reeds economisch schadelijke toestand van het vruchtgebruik die door gespannen familiale relaties tussen de blote eigenaars en de langstlevende echtgenoot kan ontaarden.

E. VERVALLENVERKLARING

125. RECHTERLIJKE TUSSENKOMST - Artikel 618 BW voorziet in de sanctie van vervallenverklaring. Wanneer de vruchtgebruiker misbruik maakt van zijn genotsrecht,³³⁷ door het erf te beschadigen of door het te laten vervallen door een gebrekkig onderhoud, dan kan het vruchtgebruik eindigen. Daarbij dient steeds een rechterlijke discretionaire beoordelingstoets tussen te komen (artikel 618, derde lid BW). De vervallenverklaring gebeurt dus niet van rechtswege. Zo kan de rechter nagaan of de vruchtgebruiker *in concreto* het *bonus pater familias*-principe heeft gehandhaafd bij zijn beheershandelingen.³³⁸ Ook de beschikkingshandelingen die de vruchtgebruiker stelt, zullen in principe onder de moderne monistische visie door de rechter getoetst worden in het kader van de bestemming van het goed. Deze vervallenverklaring is een persoonlijke sanctie met een relatieve werking. De rechten van derden komen hierdoor niet in het gedrang. De wetgever heeft bovendien in een bijzondere procedurele bescherming voorzien voor schuldeisers.³³⁹

³³⁷ Voor toepassingen: bijvoorbeeld m.b.t. niet uitvoeren van onderhoudsherstellingen: Gent 27 juni 2002, *TBBR* 2004, 28; Luik 4 oktober 2000, *TBBR* 2004, 22; Vred. Sint-Jans-Molenbeek 16 januari 2003, *T. Vred.* 2003, 403; bijvoorbeeld m.b.t. niet-betaling van successierechten: Luik 12 december 2000, *JT* 2001, 677, *TBBR* 2004, 26; bijvoorbeeld m.b.t. niet-betaling van bijdrage aan de vereniging voor mede-eigenaars: Vred. Anderlecht 28 juli 1992, *T. Vred.* 1994, 133; m.b.t. het verlaten van het goed zonder aanwijsbare reden: Bergen 1 maart 2004, *JLMB* 2006, 692.

³³⁸ Cass. 22 februari 1985, *Arr. Cass.* 1984-85, 859; H. VANDENBERGHE, "Actuele problemen van het vruchtgebruik", *TPR* 1983, (53) 84, nr. 51.

³³⁹ Artikel 618, tweede lid BW: "(...) De schuldeisers van de vruchtgebruiker kunnen in de geschillen tussenkomen, tot behoud van hun rechten; zij kunnen herstel van de gepleegde beschadigingen en waarborgen voor de toekomst aanbieden.(...)".

HOOFDSTUK II. GEVOLGEN VAN HET EINDE VAN HET VRUCHTGEBRUIK

A. RESTITUTIEPLICHT

126. FUNDAMENTEEL - Zoals reeds gebleken, is de restitutieplicht, ofwel ook wel de teruggaveplicht genoemd, het klokhuis van de bevoegdheden van de partijen bij een recht van vruchtgebruik³⁴⁰ (zie *supra* randnrs.9, 49, 65 en 80). De rechten en plichten van de vruchtgebruiker en de blote eigenaar kunnen niet worden geconcretiseerd, zonder steeds de finaliteit van een restitutie in het achterhoofd te houden. Om het in vruchtgebruik gegeven goed terug te kunnen geven in de correcte staat, moet die zaak in stand worden gehouden. Aan elke vorm van gebruik en genot die dat zou kunnen verhinderen, mag de vruchtgebruiker zich dus niet wagen, waarmee dan meteen zijn vrijheid is afgebakend. Dit doel van *instandhouding* is dus de leidraad van de vruchtgebruiker in zijn doelgebonden gebruik en beheer als een goede huisvader³⁴¹ (zie *supra* randnrs.65, 67 en 79-80). Zelfs voor wat betreft de invulling van de beschikkingsbevoegdheid van de vruchtgebruiker, vormt de restitutieplicht een belangrijk kader. Hoewel deze restitutieplicht vroeger net de grondslag uitmaakte om aan de vruchtgebruiker een beschikkingsonbevoegdheid toe te kennen, gebruikt de rechtsleer ze vandaag net als grond en grens voor de beschikkingsbevoegdheid van de vruchtgebruiker (zie *supra* randnrs.65-70). Ze krijgt daarbij een andere invulling. In de moderne opinie houdt een restitutieplicht van de vruchtgebruiker namelijk in dat de vruchtgebruiker het goed *in natura* restitueert, maar daarbij kunnen wijzigingen aan het goed gebeurd zijn zonder toestemming van de (blote) eigenaar indien deze wijzigingen kaderen binnen de bestemming van het goed. De restitutieplicht is aldus een teruggaveplicht *in natura* in overeenstemming met de bestemming van het in vruchtgebruik gegeven goed. Deze restitutieplicht fundeert niet alleen de bevoegdheden van de vruchtgebruiker (en de blote eigenaar), maar ze heeft ook de verschillende formaliteiten bij aanvang van het vruchtgebruik (zie *supra* randnr.53) tot gevolg. Met de restitutie, die pas aan het einde van het vruchtgebruik plaatsvindt, wordt de toon van de gang van zaken gedurende het hele vruchtgebruik, zelfs voor de vestiging ervan, bijgevolg reeds gezet.

127. GEVOLGEN - Deze restitutie gebeurt in principe *in natura*, tenzij er sprake is van een oneigenlijk vruchtgebruik (zie *supra* voetnoot 171).³⁴² Vanaf de beëindiging van het vruchtgebruik komen alle vruchten van het goed aan de eigenaar toe (zie *supra* randnrs.96-97). Indien de vruchtgebruiker niet aan zijn teruggaveplicht kan voldoen, zal hij slechts van zijn aansprakelijkheid bevrijd worden wanneer hij kan aantonen dat een vreemde oorzaak aan de grondslag hiervan ligt.

³⁴⁰ Gent 28 november 2007, *TGR* 2008, 257; zie voor Nederland: artikel 3:225 NBW; F.H.J. MIJNSSEN, A.A. VAN VELTEN en S.E. BARTELS, *Zakenrecht in Mr. C. Assers Handleiding tot de beoefening van het Nederlands Burgerlijk Recht*, Deventer, Kluwer, 2008, (319) 340 e.v.

³⁴¹ A. VERBEKE, "Creatief met vruchtgebruik", *T. Not.* 1999, (530) 545, nr. 50; A. VERBEKE en K. VANHOVE, "Actualia vruchtgebruik, erfpacht, opstal en erfdienstbaarheden", in *Themis Zakenrecht 2002-2003*, Brugge, die Keure, 2003, (73) 77.

³⁴² Bij een oneigenlijk vruchtgebruik moeten een gelijke hoeveelheid goederen van dezelfde soort en waarde teruggegeven worden.

In alle andere gevallen komt zijn aansprakelijkheid in het gedrang. De teruggaveverplichting is dan ook een resultaatsverbintenis waarbij de bewijslast op de schouders van de vruchtgebruiker rust. De vruchtgebruiker kan tevens voor waardeverminderingen van het in vruchtgebruik gegeven goed worden aangesproken, tenzij deze waardevermindering een gevolg is van een normaal gebruik zoals een goede huisvader (artikel 589 BW). Het einde van het vruchtgebruik heeft in principe ook tot gevolg dat rechten die door de vruchtgebruiker aan een derde op het goed werden verleend, teniet gaan. Er zijn hierop echter uitzonderingen zoals het huurrecht (zie *supra* randnr.81) en de beëindigingswijze zoals vermenging die in bepaalde gevallen slechts een relatieve werking heeft (zie *supra* randnr.1226).

B. RECHT OP VERGOEDING VOOR VERBETERINGEN

128. GEEN RECHTEN - Artikel 599, tweede lid BW bepaalt dat de vruchtgebruiker geen vergoeding kan vorderen voor verbeteringen die hij aan het goed aanbracht tijdens het vruchtgebruik. Daarnaast kan de vruchtgebruiker ook geen aanspraak maken op de waardevermeerderingen van het in vruchtgebruik gegeven goed (zie *supra* randnr.96 en specifiek voor het auteursrecht *supra* randnr. 102). De kapitaalswaarde van het goed behoort namelijk steeds tot de eigendom van de blote eigenaar.

HOOFDSTUK III. TUSSENBSLUIT 4

129. Naast de traditionele beëindigingswijzen van vruchtgebruik, kent het vruchtgebruik op het auteursrecht ook een bijzonder einde bij het verstrijken van de termijn van het auteursrecht. Ook al werd er contractueel geen termijn bedongen, dan nog kan het vruchtgebruik een einde nemen vóór het overlijden van de vruchtgebruiker. In die optiek speelt dus ook het bijzondere karakter van het auteursrecht. Het vruchtgebruik op een auteursrecht, betekent namelijk dat een tijdelijk recht op een tijdelijk recht gevestigd is. Het verstrijken van de termijn van het auteursrecht, betekent bijgevolg het einde van het voorwerp van het vruchtgebruik. Een vruchtgebruik zonder voorwerp, kan niet verdergezet worden. De duurtijd van het auteursrecht is bijgevolg een maatstaf voor de duurtijd van het vruchtgebruik op het auteursrecht. Omgekeerd is dit daarentegen niet het geval. De Belgische wetgever zou in afzonderlijke regels voor een *sui generis* vruchtgebruik op auteursrecht kunnen voorzien, maar dit zou de wettelijke versnippering alleen nog maar meer in de hand werken, hetgeen op zijn beurt in het voordeel spreekt van de wijze waarop er nu beroep wordt gedaan op het vangnet van het Burgerlijk Wetboek.³⁴³

³⁴³ J. MALEKZADEM, "Beslag en inpandgeving van onlichamelijke roerende goederen, in het bijzonder de intellectuele eigendomsrechten", *Themis* 2012, 85 nr. 42.

Deel VI: BESLUIT

De dematerialisering van het goederenrecht betekende een shift in het voorwerp van zakelijke rechten. Waar vroeger een materieel onroerend goed het typische voorwerp van zakelijke rechten uitmaakte, is dit nu steeds vaker een immaterieel roerend goed. Hoewel het Burgerlijk Wetboek niet opgemaakt werd naar deze moderne noden, zorgt een moderne interpretatie van de oude bepalingen ervoor dat het klokje nog tikt. Deze moderne interpretatie is er maar dankzij enkele evoluties die ons rechtsstelsel doorgemaakt heeft. Dit tezamen heeft gezorgd dat de bevoegdheden van een vruchtgebruiker die een vruchtgebruik vestigde op een auteursrecht er nu anders uitzien. Een vruchtgebruik kan nu niet enkel een auteursrecht vatten, omwille van het ruime voorwerp van vruchtgebruik, de wil van de wetgever, en erfrechtelijk vruchtgebruik; een vruchtgebruik vat nu een auteursrecht in zijn *geheel*. Dankzij de verschuiving van een dualistische visie naar een monistische visie zijn naast de vermogensrechten nu ook de morele rechten inbegrepen. Links en rechts botsen we vaak op moeilijkheden omdat de wetgeving niet overal soepel meebuigt met deze nieuwe trends, zoals de boedelbeschrijving die dient opgemaakt te worden van de vermogensrechten en morele rechten van een auteursrecht dat in vruchtgebruik gegeven zal worden, of de uitbreiding van beëindigingswijzen voor vruchtgebruik wanneer het gevestigd wordt op een auteursrecht. De bevoegdheden van de vruchtgebruiker van een auteursrecht worden daarentegen niet bemoeilijkt. Integendeel, zij werden uitgebreid. Naast de gebruiks- en genotsrechten van de vruchtgebruiker, geniet hij nu ook een beschikkingsbevoegdheid over zowel vermogensrechten als morele rechten. Deze beschikkingsbevoegdheid werd weliswaar beperkt door de bestemming van het auteursrecht en de *bonus pater familias*-hoedanigheid van de vruchtgebruiker. Of deze theoretische verschuiving ook veel invloed zal hebben op het gedrag van rechtssubjecten in de praktijk zal in de toekomst nog moeten blijken.

Hoewel er sporadisch elementen opduiken die doen insinueren dat er een specifieke regelgeving voor zakelijke rechten op IP zou zijn, blijven deze bepalingen schaars en versprokkeld over het wettelijk landschap. Zo heeft de Belgische wetgever bijvoorbeeld niet voorzien in een aparte regeling voor de langstlevende echtgenoot met betrekking tot het auteursrecht (de Franse wetgever deed dit bijvoorbeeld wel), noch in een regeling omtrent de vestiging van vruchtgebruik op een auteursrecht, noch in een algemene regeling voor vruchtgebruik op tijdelijke goederen,... Aangezien er al een aanzienlijke versnippering heerst, ligt de oplossing naar mijn mening niet in het toevoegen van een extra bijzondere regeling. Het aloude adagium *lex specialis derogat legi generali* brengt al sinds jaar en dag richting in geval van twijfel, waardoor er beroep gedaan kan worden op het gemeen recht indien bijvoorbeeld de auteurswet niet in een bijzondere regeling voorziet. Bovendien ligt de evolutie naar het monisme die er nu plaatsvindt in dezelfde lijn, en wordt er wat betreft het auteursrecht getracht om aansluiting te vinden bij het gemene goederenrecht. Waar het Belgisch privaatrecht niet is opgewassen tegen de tendens van de dematerialisering van het goederenrecht, biedt een moderne interpretatie van het verouderde Burgerlijk Wetboek nu een oplossing.

BIBLIOGRAFIE

BELGIE

WETGEVING

Verdrag 4 november 1950 tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden, *BS* 19 augustus 1955.

Benelux-Verdrag inzake de intellectuele eigendom (merken, tekeningen of modellen), gedaan te Den Haag op 25 februari 2005, *B.S.* 26 april 2006, ter omzetting van de Richtlijn Handhaving Intellectuele Eigendomsrecht (2004/48/CE).

Conventie van Bern voor de bescherming van letterkundige en kunstwerken, ondertekend te Parijs op 24 juli 1971.

Richtlijn 93/98 van de Raad van 29 oktober 1993 betreffende de harmonisatie van de beschermingstermijn van het auteursrecht en van bepaalde naburige rechten, *Pb.L.* 24 november 1993, afl. 290, 9.

Richtlijn 2006/123/EG van de Raad van 12 december 2006 betreffende diensten op de interne markt, *Pb.L.* 28 december 2006, afl. 372, 12.

Boek XI Wetboek Economisch recht.

Wet van 25 maart 1999 houdende instemming met volgende internationale akten: 1. Internationaal Verdrag inzake de bescherming van uitvoerende kunstenaars, producenten van fonogrammen en omroeporganisaties, gedaan te Rome op 26 oktober 1961; 2. Berner Conventie voor de bescherming van werken van letterkunde en kunst van 9 september 1886, *BS* 10 november 1999.

Rechtspraak

H.v.J. 16 juli 2009, C-5/08, Infopaq/DDF, punten 32-39 en 45.

H.v.J. 22 december 2010, C-393/09, BSA/Ministerstvo kultury, punten 45 en 50.

H.v.J. 4 oktober 2011, C-403/08 en C-429/08, Premier League, punten 97 en 155.

H.v.J. 1 december 2011, C-145/10, Painer/Standard, punten 87-94.

H.v.J. 1 maart 2012, C-604/10, Football Dataco.

H.v.J. 22 januari 2015, C-419/13, Art & Allposters International BV/Stichting Pictoright.

EHRM 13 juni 1979 (Marckx/België), arrestnr. 6833/74.

EHRM 26 juni 1986 (Van Marle e.a. / Nederland), arrestnr. 8543/79; 8674/79; 8675/79; 8685/79.

EHRM 29 januari 2008 (Balan / Moldavië), arrestnr. 19247/03.

Cass. 3 juli 1879, *Pas.* 1879, 342.

Cass. 2 december 1880, *Pas.* 1881, 72.

Cass. 3 februari 1927, *Pas.* 1927, I, 143.

Cass, 12 maart 1936, *Pas.*, 1936, I, 189, 193 eerste kolom.

Cass. 31 januari 1938, *ICIP* 1943, 74.

Cass. 19 januari 1956, *Pas.* 1956, I, 484.

Cass. 8 april 1957, *Arr. Cass.* 1957, 670.

Cass. 27 september 1957, *Pas.* 1958, I, 58.

Cass. 1 december 1960, *RW* 1960-61, 1619.

Cass. 9 maart 1961, *RCJB* 1961, 297.

Cass. 16 januari 1964, *RW* 1964-65, 473.

Cass. 16 september 1966, *Arr. Cass.* 1967, 67.

Cass. 22 januari 1970, *RW* 1969-70, 1535, *Arr. Cass.* 1970, 460.

Cass. 12 september 1975, *JT* 1976, 723.

Cass. 29 februari 1980, *Arr. Cass.* 1979-80, 816.

Cass. 9 april 1981, *Pas.* 1981, I, 879.

Cass. 22 februari 1985, *Arr. Cass.* 1984-85, 859.

Cass. 19 mei 1988, *Arr. Cass.* 1987-88, 1230.

Cass. 27 april 1989, *RW* 1989-90, 362.

Cass. 16 juni 1989, *Pas.* 1989, I, 1126.

Cass. 25 oktober 1989, *RW* 1989-90, 1061.

Cass. 2 maart 1993, *Pas.* 1993, I, 234.

Cass. 24 februari 1995, *RW* 1995-96, 433.

Cass. 17 oktober 1996, *Arr. Cass.* 1996, 930.

Cass. 2 april 1998, *Arr. Cass.* 1998, 403.

Cass. 9 maart 2000, *Arr. Cass.* 2000, 544.

Cass. 19 maart 1998, *A&M* 1998, 229.

Cass. 10 december 1998, *A&M* 1999, 355.

Cass. 11 mei 2001, *A&M* 2001, 353.

Cass. 6 september 2002, rolnr. C000087N.

Cass. 11 maart 2005, *A&M* 2005, 396.

Cass. 21 februari 2006, *T.Not.* 2007, 294, noot MUYLLE, M.

Cass. 26 januari 2012, *IRDI* 2012, 2.

Cass. 3 mei 2012, *Pas.* 2012, 996.

Luik 10 maart 1907, *Pas.* 1907, II, 237.

Brussel 6 april 1955, *Pas.* 1956, 159.

Brussel 3 april 1957, *Pas.* 1959, 253.

Brussel 10 juli 1957, *Ann. Not.* 1958, 80, noot DE BELLEVAUX, NEMERY.

Brussel 29 september 1965, *Pas.* 1966, II, 225.

Luik 25 mei 1972, *ICIP* 1972, 286.

Gent 25 juni 1984, *T.Not.* 1984, 317.

Brussel 5 november 1994, *TBBR* 1996, 450.

Luik 25 november 1997, *TBBR* 1999, 150.

Antwerpen 25 mei 1998, *T. Not.* 1999, 67.

Luik 7 juli 1998, *T.B.B.R.* 2001, 107.

Brussel 18 september 1998, *A&M* 1999, 60.

Brussel 1 februari 2000, *IRDI* 2001, 134.

Luik 4 oktober 2000, *TBBR* 2004, 22.

Luik 12 december 2000, *JT* 2001, 677, *TBBR* 2004, 26.

Antwerpen 2 januari 2001, *AJT* 2001-2002, 555.

Luik 16 maart 2001, *JT* 2001, 819.

Brussel 23 maart 2001, *A&M* 2001, 375.

Brussel 24 april 2001, *IRDI* 2001, 308.

Brussel 4 mei 2001, *JLMB* 2001, 144.

Brussel 7 december 2001, *JLMB* 2002, 873

Gent 27 juni 2002, *TBBR* 2004, 28.

Antwerpen 26 mei 2003, *T. Not.* 2004, 165.

Bergen 1 maart 2004, *JLMB* 2006, 692.

Antwerpen 21 februari 2006, *Limb. Rechtsl.* 2006, 304.

Gent 17 april 2007, *T.Not.* 2008, 496, noot

Gent 28 november 2007, *TGR* 2008, 257.

Antwerpen 13 juli 2011, *RW* 2011-12, 1169-1172, noot DECLERCK, CH.

Rb. Dendermonde 24 november 1934, *Pas.* 1936, III, 11.

Rb. Tongeren 27 mei 1938, *T. Not.* 1939, 103.

Rb. Ieper 31 oktober 1952, *RW* 1953-54, 447.

Rb. Kortrijk 24 april 1958, *JT* 1958, 526.

Rb. Brussel 25 november 1971, *Rec. gén. enr.* 1971, 145.

Rb. Gent 19 oktober 1981, *T.Not.* 1982, 112.

Rb. Dendermonde 13 januari 1984, *T.Not.* 1984, 316.

Rb. Gent 25 september 1984, *TGR* 1985, 47.

Rb. Ieper 4 januari 1988, *Pas.* 1988, III, 28.

Rb. Leuven 22 juni 1994, *Pas.* 1994, III, 18.

Rb. Brugge 8 december 1997, *ICIP* 1998, 103.

Kh. Bergen 26 januari 2000, *Rev. Prat. soc.* 2000, nr. 6.801.

Rb. Leuven 18 november 2000, *T. Not.* 2001, 283.

Rb. Gent 22 juni 2005, *Rec. gén. enr. not.* 2006, 237.

Rb. Kh. Luik 13 oktober 2000, *ICIP* 2001.

Vred. Aalst 14 juli 1936, *R.W.* 1936-37, 638.

Vred. La Louvière 17 juli 1987, *JL* 1987, 1578.

Vred. Gent 24 april 1989, *TGR* 1989, 105.

Vred. Anderlecht 28 juli 1992, *T. Vred.* 1994, 133

Vred. Oostende 11 maart 1999, *T. Vred.* 2000, 397.

Vred. Sint-Jans-Molenbeek 16 januari 2003, *T. Vred.* 2003, 403.

RECHTSLEER

BOEKEN

BARBAIX, R. *Het contractuele statuut van de schenking*, Antwerpen, Intersentia, 2008, 1130 p.

BRISON, F., VANHEES, H. (eds.), *De Belgische Auteurswet – Artikelsgewijze commentaar*, Gent, Larcier, 2012, 708 p.

BUYDENS, M., *La propriété intellectuelle. Evolution historique et philosophique*, Brussel, Bruylant, 2012, 494 p.

CARLIER, P. en VERHEYDEN, K., *Vruchtgebruik*, Antwerpen, Standaard Uitgeverij, 1998, 260 p.

CLAEYS, D., *Usufruit et nue-propriété: principes et actualités*, Waterloo, Kluwer, 2007, 413 p.

CORBET, J., *Auteursrecht*, Antwerpen, E. Story-Scientia, 1997, 173 p.

DANSAERT, G., *Commentaire de la loi du 20 novembre 1896 sur les droits successoraux du conjoint survivant*, 2 dln., Brussel, Bruylant- Christophe, 1896-1898, 328 + 295 p.

DE PAGE, H., *Traité élémentaire de droit civil belge*, V, *Les principaux contrats usuels (Deuxième partie) et Les biens (première partie)*, Brussel, Bruylant, 1975, 1167 p.

DE PAGE, H. (en DEKKERS, R.), *Traité élémentaire de droit civil belge*, VI, *Les biens*, Brussel, Bruylant, 1953, 1192 p.

DE PAGE, H., *Traité élémentaire de droit civil belge*, VIII, *Les libéralités*, Brussel, Bruylant, 1935 p.

DE VISSCHER, F. en MICHAUX, B., *Précis du droit d'auteur et des droits voisins*, Brussel, Bruylant, 2000, 1120 p.

DECLERCK, C., *Literaire en artistieke eigendom in het familiaal vermogensrecht*, doctoraatsthesis Rechten K.U. Leuven, Antwerpen-Oxford, Intersentia, 2009, 629p.

DEKKERS, R. en DIRIX, E., *Handboek burgerlijk recht, II, Zakenrecht, zekerheden, verjaring*, Antwerpen, Intersentia, 2005, 589 p.

DEKKERS, R., *Handboek Burgerlijk Recht*, deel I, Brussel, Bruylant, 1972, 953 p.

DERINE, R., VAN NESTE, F. en VANDENBERGHE, H., *Zakenrecht, II.A*, in *Beginselen van Belgisch Privaatrecht*, Gent, Story-Scientia, 1984, 578 p.

DERINE, R., VAN NESTE, F. en VANDENBERGHE, H., *Beginselen van Belgisch privaatrecht. V, Ia, Zakenrecht*, Antwerpen, Standaard Wetenschappelijke Uitgeverij, 1974, 541 p.

DOUTRELEPONT, C., *Le droit moral de l'auteur et le droit communautaire*, Brussel, Bruylant, 1997, 629 p.

GALOPIN, A. *Les biens, la propriété et les servitudes: cours de droit civil*, Liège Vaillant-Carmanne, 1943, 293 p.

GOTZEN, F., *Belgisch auteursrecht van oud naar nieuw*, Brussel, Bruylant, 1996, 433 p.

GOTZEN, F. en JANSSENS, M.-CHR., *Wegwijs in het intellectueel eigendomsrecht*, Brugge, Vanden Broele, 2014, 393 p.

HANSENNE, J., *Les Biens, Précis*, Ed. Collection Scientifique de la Faculté de Droit de Liège, Luik, 1996, 627 p.

KLUYSKENS, A., *Beginnelsen van Burgerlijk Recht*, deel V, Zakenrecht, Antwerpen, Standaard uitgeverij, 1940, 411 p.

LEBON, C., *Het goederenrechtelijk statuut van schuldvorderingen*, Antwerpen, Intersentia, 2010, 837 p.

LINDEMANS, L., *Erfdienstbaarheden*, Brussel, larcier, 1958, 507 p.

PROUDHON, J.-B.-V., *Traité des droits d'usufruit, d'usage, d'habitation et de superficie*, Bruxelles, Tarlier, 1833, 306 p.

RENARD, C. en HANSENNE, J., *Les biens*, II, Brussel, Larcier, 1988, 119 p.

SAGAERT, V., *Beginnelsen van Belgisch privaatrecht*, deel V, Mechelen, Wolters Kluwer, 2014, 785 p.

SAGAERT, V., TILLEMANS, B., VERBEKE, A.-L., *Vermogensrecht in kort bestek: goederen-en bijzondere overeenkomstenrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2013, 482 p.

SCHOUKENS, P., HENDRICKX, K., en TERRY, E., (red.), *Rechtswetenschappelijk schrijven*, Leuven, Acco, 2012, 135 p.

STORME, M., *Handboek vermogensrecht: goederen- en insolventierecht*, IA en IB, *Algemeen zakenrecht*, Gent, Gent Storme, 2010, 236 p.

SWINNEN, K., *Accessoriteit in het vermogensrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2014, 546 p.

VAN ARENBERGH, E. en REQUETTE, F., *Traité de l'usufruit*, Brussel, Larcier, 1963, 1147 p.

VAN DAMME, K., *Het auteursrecht in de boekensector – Een praktisch handboek voor leek en jurist*, Brugge, die Keure, 2009, 505 p.

VAN GERVEN, W., *Beginnelsen van Belgisch privaatrecht. 1: Algemeen deel*, Brussel, Story-Scientia, 1987, 519 p.

VAN ISACKER, FR., *De exploitatierechten van de auteur*, Brussel, Larcier, 1963, 497 p.

B. VANBRABANT, *La propriété intellectuelle. Nature juridique et régime patrimonial*, onuitgeg. Doctoraathesis Universiteit de Liège, 2013, 1316 p.

VANDENBERGHE, H., *Goederenrecht*, Leuven, Acco, 2006, 247 p.

VANHEES, H., *Een juridische analyse van de grondslagen, inhoud en draagwijdte van auteursrechtelijke exploitatierechten*, Antwerpen Maklu, 1993, 645 p.

VANHEES, H., *De wettelijke regeling inzake auteurscontracten*, Mechelen, Kluwer, 2012, 124 p.

ARTIKELS IN TIJDSCHRIFTEN

ALLEAUME, C. "Astérix à la Cour de Cassation' ou l'usufruit spécial du conjoint survivant sur le droit d'exploitation de l'auteur défunt", *Dr. Fam.* 2001, nr° 03, 18-21.

BARBAIX, R. en VERDICKT, B., "Handgift zonder (bewezen) traditio: onbestaand of vernietigbaar?", *Not. Fisc. M.* 2011, 66-83.

BAUDONCQ, F. en VANHOVE, K., "Combinatie van beperkt zakelijke rechten. Over de interne grenzen van vruchtgebruik, erfpacht, opstal en erfdienstbaarheden", *Not.Fisc.M.* 2004, 135-153.

DE BOUGNE, A., "Schenkingen van hand tot hand", *T. Not.* 1982, 161-175.

BRISON, F. en MICHAUX, B., "De nieuwe Auteurswet", *RW* 1995-96, 481-563.

BRISON, F., "Tien jaar auteurswet : en nu ?", *AM* 2004, 413-426.

COPPENS, PH. en VERHEYDEN-JEANMART, N., "La propriété d'une œuvre d'art et les droits moraux de l'artiste", *Ann.Dr.Louvain* 1988, 285-352.

DABIN, J., "Les droit intellectuels comme catégorie juridique", *Rev. Crit. Lég. et jur.* 1939, 423.

DECLERCK, C., "Erfrechtelijk vruchtgebruik van auteursrecht", *T. Not.* 2009, 406-459.

DECLERCK, C., "Morele auteursrechten", *TPR* 2009, 937-856.

DEENE, J., "Victor Hugo kan creatievrijheid niet beknotten", *Juristenkrant* 2007, 13.

DOCKÈS, E., "Essai sur la notion d'usufruit", *Rev.trim.dr.civ.* 1995, 479-494.

DONNAY, M., "L'emphytéose", *Rec. gén. enr. not.* 1974, 209-243.

DU FAUX, H., "Don manuel et réserve d'usufruit", *Rev. Not. B.* 2000, 370-377.

DU FAUX, H., "Schenking onder levenden aan een erfgenaam van een vruchtgebruik op een onroerend goed – problemen betreffende inbreng en inkorting", *T. Not.* 2002, 556-558.

DU MONGH, J., "Vruchtgebruik op aandelen: wie oefent de lidmaatschapsrechten uit? Hernieuwd pleidooi voor de vruchtgebruiker", *Not. Fisc. M.* 1999, 211-227.

GOTZEN, F., "Het Hof van Cassatie en het begrip "oorspronkelijkheid" in het Belgische auteursrecht, *Computerr.* 1990, 161-164.

GOTZEN, F., "Le droit moral dans la nouvelle loi belge relative au droit d'auteur et aux droits voisins", *ICIP* 1995, 135-146.

GOTZEN, F., "Overzicht van rechtspraak – auteurs- en modellenrecht 1990-2004", *TPR* 2004, 1442-1537.

GOTZEN, F., "Het Beneluxverdrag inzake de intellectuele eigendom als instrument van internationaal recht", *IRDI* 2006, 262-264.

JANSEN, R., en SAGAERT, V., "Goederenrecht: de gestage groei naar een conventioneel vermogensrecht", *RW* 2011-12, 68-73.

JANSEN, R., "De verhouding tussen beschikkingsbevoegdheid en het nemo plus-beginsel", *RW* 2009, 434-444.

JANSSENS, M.-CHR., "De auteursrechtelijke vermogensrechten (verder) geharmoniseerd in de EU. Wat mogen we van de Belgische wetgever verwachten?", *A&M* 2002, 121-134.

JANSSENS, M.-CHR., "De beschermingsomvang in het auteursrecht: een balans na tien jaar toepassing van de Wet van 1994", *AM* 2004-05, 444-462.

JANSSENS, M.-CHR., "Het merkenrecht na het Beneluxverdrag inzake de intellectuele eigendom", *IRDI* 2006, 235-246.

KEUSTERMANS, J., "Auteursrecht – Recente evoluties in capita selecta", in CABG, Gent, Larcier 2009, 81.

MALEKZADEM, J., "Beslag en inpandgeving van onlichamelijke roerende goederen, in het bijzonder de intellectuele eigendomsrechten", *Themis* 2012, 69-93.

MICHAUX, B., "L'originalité en droit d'auteur, une notion davantage communautaire après l'arrêt *Infopaq* », *A&M* 2009, 473-488.

PINTENS, W. en DECLERCK, CH., "Testamentaire clausules over morele rechten", *A&M* 2008, 95-102.

POLLAUD-DULIAN, FR., "La durée du droit d'auteur", *RIDA* 1998, 82-165.

SAGAERT, V. en JANSEN, R., "Goederenrecht: de gestage groei naar een conventioneel vermogensrecht", *RW* 2011-12, 68-73.

SAGAERT, V., "Goederenrecht als een open systeem van verbintenissen? Poging tot een nieuwe kwalificatie van de vermogensrechten", *TPR* 2005, 983-1080.

STROWEL, B., "La nouvelle législation belge sur le droit d'auteur", *JT* 1995, 126.

VANBRABANT, B., "*Corpus mechanicum versus corpus mysticum*: des conflits entre l'auteur d'une œuvre et le propriétaire du support", *Rev. fac. dr. Liège*, 2005, 491-562.

VANBRABANT, B., "Les conflits susceptibles de survenir entre l'auteur d'une œuvre et le propriétaire du support", *ICIP* 2004, 91-172.

VANDENBERGHE, H., "Actuele problemen van het vruchtgebruik", *T.P.R.* 1983, 53-88.

VANHEES, H., "De nieuwe wettelijke regeling inzake auteurscontracten", *TBH* 1995, 728-765.

VANHEES, H., "Het modellenrecht na het Beneluxverdrag inzake de intellectuele eigendom", *IRDI* 2006, 247-252.

VAN ISACKER, F., "Het Belgisch auteursrecht in vestzakformaat", *TPR* 1979, 687-692.

VERBEKE, A. en VANHOVE, K., "Actualia vruchtgebruik, erfpacht, opstal en erfdienstbaarheden", in *Themis Zakenrecht 2002-2003*, Brugge, die Keure, 2003, 73-102.

VERBEKE, A., "Creatief met vruchtgebruik", *T. Not.* 1999, 530-579.

WERDEFROY, F., "Beëindiging van de erfpacht", *Not.Fisc.M* 2004, 135-144.

WERDEFROY, F., "Beschouwingen over de onroerende natrekking, het recht van erfpacht, het recht van opstal en het verlot tot bouwen", *T.P.R.* 1983, 293-342.

BIJDRAGEN

APERS, A. en VERBEKE, A.-L., "Quasi-vruchtgebruik: contractuele mogelijkheden en grenzen" in SAGAERT, V. en VERBEKE, A.-L. (eds.), *Vruchtgebruik: mogelijkheden, beperkingen en innovaties*, Antwerpen, Intersentia, 2012, 127-151.

BOUCKAERT, F., "Vruchtgebruik op auteursrechten" in KFBN (ed.) *Uit de notariële praktijk*, Brussel, Bruylant, 1998, 131-134.

BOUCKAERT, F. "Dossier nr. 6124" in KFBN (ed.), *Verslagen en Debatten van het C.S.W.*, Brussel, Bruylant, 1988, 227-238.

BOULY, S. en GRUYAERT, D., "Vruchtgebruik op onlichamelijke goederen", in SAGAERT, V. en VERBEKE, A.-L. (eds.), *Vruchtgebruik. Mogelijkheden, beperkingen en innovaties*, Antwerpen, Intersentia, 2012, 195-230.

DE MONTELLIER, F., "Usufruit, emphytéose et superficie. Limites de l'autonomie de la volonté et utilisation combinée" in DIERICKX, F. (ed.), *Onroerend goed als beleggingsinstrument. Juridische en fiscale aspecten*, Brussel, De Boeck en Larcier, 2003, 1-46.

GOTZEN, F., "Artikel 1 Auteurswet" in BRISON, F. en VANHEES, H. (eds.), *Huldeboek Jan Corbet. Artikelsgewijze commentaar van de Auteurswet*, Brussel, Larcier, 2012, 30-33.

JANSEN, R. en SWINNEN, K., "De contractuele modulering van de gebruiks- en beschikkingsbevoegdheden van de vruchtgebruiker.", in SAGAERT, V. en VERBEKE, A.L. (eds.), *Vruchtgebruik: mogelijkheden, beperkingen en innovaties*, Antwerpen, Intersentia, 2012, 51-90.

LEMMERLING, A. en VAN DOORSLAER DE TEN RYEN, A., "De gesplitste aankoop van onroerend goed in vruchtgebruik en blote eigendom: contractuele mogelijkheden, opportuniteiten en valkuilen" in SAGAERT, V. en VERBEKE, A.L. (eds.), *Vruchtgebruik: mogelijkheden, beperkingen en innovaties*, Antwerpen, Intersentia, 2012, 231-285.

SAGAERT, V. "Oude zakenrechtelijke figuren met nut voor een moderne familiale vermogensplanning. knelpunten van tontine, vruchtgebruik, erfpacht en opstal", in *Levenslang en verder. Familiale vermogensplanning in de 21e eeuw, XXXste postuniversitaire Cyclus Willy Delva 2003-2004*, Mechelen, Kluwer, 2004, 205-274.

SAGAERT, V., "Nieuwe perspectieven op het eigendomsrecht na tweehonderd jaar Burgerlijk Wetboek" in LECOCQ, P., TILLEMANN, B. en VERBEKE, A. (eds.), *Zakenrecht*, Brugge, die Keure, 2005, 43-85.

SAGAERT, V., "Actuele ontwikkelingen vastgoedrecht", *Themis Goederenrecht* 2008-2009, 23-42.

SNAET, S. "Alternatieve vormen voor het verwerven van onroerend goed: erfpacht, opstal en vruchtgebruik" in Orde van Advocaten te Kortrijk. Departement vorming en opleiding (ed.), *Het onroerend goed in de verschillende takken van het recht*, Gent, Larcier, 2008, 47-99.

STIJNS, S. en VUYE, H., "Zakenrecht: tweehonderd jaar oud of tweehonderd jaar jong?", in HEIRBAUT, D. en MARTYN, G. (eds), *Napoleons nalatenschap*, Antwerpen, Kluwer, 2005, 157-194.

VANDENBERGHE, H., "Recente ontwikkelingen in het zakenrecht: de evolutie van de erfdiensbaarheden en het vruchtgebruik", in *Notariële Actualiteit. Zaken- en contractenrecht*, Brugge, die Keure, 1997, 11-48.

VAN COUTER, Y. en VANBRABANT, B., "De exploitatie van intellectuele eigendom via licentieverlening – *Capita selecta*" in *La propriété intellectuelle omniprésente dans l'entreprise*, Bruylant, 2008, 106-107.

VANHEES, H., "Artikel 7 Auteurswet" in BRISON, F. en VANHEES, H. (eds.), *Huldeboek Jan Corbet. Artikelsgewijze commentaar van de Auteurswet*, Brussel, Larcier, 2012, 50-52.

VANHEES, H., "Artikel 3 Auteurswet" in BRISON, F. en VANHEES, H. (eds.), *Huldeboek Jan Corbet. Artikelsgewijze commentaar van de Auteurswet*, Brussel, Larcier, 2012, 29-38.

VANHOVE, K. en VERBEKE, A., "Actualia vruchtgebruik, erf- pacht, opstal en erfdiensbaarheden", *Themis Zakenrecht 2002-2003*, Brugge, die Keure, 2003, 73-102.

VANHOVE, K. en VERBEKE, A., "Spelen met het voorwerp van vruchtgebruik", in LECOCQ, P., TILLEMANN, B. en VERBEKE, A. (eds.), *Zakenrecht-Droit des biens*, Brugge, die Keure, 2005, 171-217.

VERBEKE, A. en SNAET, S., "Meccano-goederenrecht" in ALLEN, A., DIRIX, E., PINTENS, W. en SENAËVE, P. (eds.), *Vigilantibus ius scriptum. Feestbundel voor Hugo Vandenberghe*, Brugge, die Keure, 2007, 365-393.

VERRAES, E., "Het auteursrecht" in BLANPAIN, R., (ed.), *Auteurscontracten voor educatieve en wetenschappelijke uitgaven*, Brugge, Vanden Broele, 2009, 277 p.

VARIA

Verslag De Clerck, Gedr. St. Kamer, *BS* 1991-1992, nr. 473/33, 70.

KG 7 juni 2011, ARK nr. 11/496/C, onuitg: Korte samenvatting van dit arrest afkomstige uit C. DECLERCK, "Hoog in de wolken. De rechtszaak-Claus", *RW*, 1172 (noot onder Antwerpen 13 juli 2011).

Verslag Jules de Borchgrave, *Pas*. 1886, 114.

NEDERLAND

GEERTS, P.G.F.A., *Bescherming van de intellectuele eigendom*, Deventer, Kluwer, 2013, 212 p.

HOLZHAUER, R.W., *Inleiding intellectuele rechten*, Den Haag, Boom, 2005, 442 p.

MIJNSSEN, F.H.J., VAN VELTEN, A.A., en BARTELS, S.E., *Zakenrecht in Mr. C. Assers Handleiding tot de beoefening van het Nederlands Burgerlijk Recht*, Deventer, Kluwer, 2008, 319-350.

PITLO, A., en BRAHN, O.K., m.m.v. DE GROOT, G.R., en BREEMHAAR, W., *Het Zakenrecht in Pitlo. Het Nederlands Burgerlijk Wetboek*, Arnhem, Gouda Quint BV, 1980, 633 p.

SCHRIKS, C., *Het kopijrecht, 16e tot 19de eeuw*, Zutphen, Walburg pers, 2004, 768 p.

DUITSLAND

Gesetz zur Regelung des Urheberrechts in der Informationsgesellschaft, *BGBI*. I, 2003.

FROMM, F., "Die neue Erbrechtsregelung im Urheberrecht", *NJW* 1966, 1244-1247.

NÉRISSON, S., "Perpetual Moral Rights: A Troubling Justification For A Fair Result", *IIC* 2005, 953; in DECLERCK, CH., *Litteraire en artistieke eigendom in het familiaal vermogensrecht*, doctoraatsthesis Rechten K.U. Leuven, Antwerpen-Oxford, Intersentia, 2009, 68-72.

FRANKRIJK

WETGEVING

La Loi du 9 avril 1910 Relative à la protection du droit des auteurs en matière de reproduction des œuvres d'art, *JORF* du 11 avril 1910, 3269.

La loi du 1 juillet 1992 Relative au code de la propriété intellectuelle, *JORF* du 3 juillet 1992, n° 92-597.

RECHTSPRAAK

Fr. Cass. 25 juni 1902, *Rec. Sirey* 1902, I, 305;

Fr. Cass. 14 mei 1945, *Dall.*, 1945, 285;

Fr. Cass. 4 december 1956, *RIDA* 1957, 207.

Fr. Cass. 6 juli 2000, *Légipresse* 2001, III, 28.

Fr. Cass. 30 januari 2007, *Juris-Data* nr. 2007- 037150, *JCP éd. G.* 2007, II, 10025, noot Chr. CARON, *D.* 2007, 497, noot J. DALEAU, *RIDA* 2007, 248

Cour d'appel d'Aix, 19 juin 1868, *Ann. prop. ind.* 1868, 297.

Cour d'appel de Paris 31 maart 2004, *JCP éd. E* 2005, 1366, *Rev.trim.dr.civ.* 2004, 474, noot F. POLLAUD-DULIAN, *RIDA* 2005, 292, noot Fr. POLLAUD-DULIAN, *D.* 2004, 2028, noot B. EDELMAN.

Tribunal de Grande Instance Paris 12 september 2001, *JCP éd. G* 2001, 2253, noot CHR. CARON, *GRUR Int.* 2002, 770, noot A. LUCAS-SCHLOETTER, *Rev.trim. dr.civ.* 2002, 475, noot A. FRANCON, *Droit de la famille* 2002, 8, noot A. LUCAS-SCHLOETTER.

Grenoble 15 februari 1961, *S.* 1962, jur. 52.

Parijs 1 februari 1900, noot SALETTEIES, *Rec. Sirey*, 1900, (121) 125.

Trib. Civ. Seine 1 april 1936, noot NAST, M., *Dalloz (Receuil Périodique)* 1936, Deuxième partie, 5e cahier, 65.

RECHTSLEER

BOEKEN

BAUDRY-LACANTINERIE, G. en CHAVEAU, M., *Traité théorique et pratique du droit civil*, t. XXVI, Paris, L. Larose et L. Tenin, 1907, 810 p.

BAUDRY-LACANTINERIE, G., en CHAVEAU, M., *Traité théorique et pratique du droit civil*, t. II, *Des biens*, Paris, L. Larose et L. Tenin, 1907, 963 p.

BERLIOZ, P., *La notion de bien*, Parijs, LGDJ, 2007, 596 p.

DEMOLOMBE, C., *Cours de Code Napoléon*, X, Paris, Durand etc., 1860, 760 p.

DESBOIS, H., *Le droit d'auteur. Droit français – Convention de Berne révisée*, Parijs, Dalloz, 1950, 794 p.

DROSS, W., *Droit des biens*, Parijs, LGDJ, 2014.

GAUTIER, P., *Propriété littéraire et artistique*, Paris, Presses universitaires de France, 2015, 903 p.

GINOSSAR, S., *Droit réel, propriété et créance. Elaboration d'un système rationnel des droit patrimoniaux*, Parijs, LGDJ, 1960, 212 p.

JOSSERAND, L., *Cours de droit civil positif français*, Tome I, 3ième éd., Paris, Librairie du recueil Sirey, 1938, 554 p.

JOSSERAND, L., *Essai sur la propriété collective, Le Code Civil 1804-1904 : livre du centenaire*, Phénix éd., 2003, 1128 p.

JOURDAIN, P., *Les biens*, Paris, Dalloz, 1995, 563 p.

LARROUMET, C., *Droit Civil. Les Biens. Droits reels principaux*, Parijs, Economica, 1985, 242 – 243.

LAURENT, F., *Principes de droit civil*, VI, Brussel, Bruylant, 1878, 603 p.

MALAURIE, P. en AYNES, L., *Les biens*, Parijs, Defrénois, 2013, 407 p.

OLIVIER, J.-M. en GAUTIER, P.-Y., *Les interférences des règles du droit d'auteur avec les régimes matrimoniaux et les successions*, éd. Du Cridon, 1998, 43 p.

PLANIOL, M. en RIPERT, G., *Traité pratique de droit civil français.*, III, *Les biens*, Parijs, Paris Librairie générale de droit et de jurisprudence, 1952, 1035 p.

RAYNARD, J., *Droit d'auteur et conflit de lois. Essai sur la nature juridique du droit d'auteur*, Parijs, Litec, 1990, 743 p.

TAFFOREAU, P., *Droit de la propriété intellectuelle*, Gualino éditeur, 2004, 605 p.

ZENATI, F., *Les biens*, Parijs, Presses Universitaires de France, 1988, 385 p.

ARTIKELS

CATALA, P., "La transformation du patrimoine dans le droit civil moderne", *RTD Civ.* 1966, 185-215.

DOCKÈS, E., "Essai sur la notion d'usufruit", *Rev.trim.dr.civ.* 1995, 479-494.

FRANÇON, A., "L'usufruit des créances", *RTDCiv.* 1957, 3-20.

GAUDRAT, P., "Propriété littéraire et artistique", *Rép. Civ. Dalloz*, n° 406.

LE TOURNEAU, P., "Folles idées sur les idées", *Comm. Com. Électr.* 2001, 9.

SIMLER, C., *Droit d'auteur et droit commun des biens* in LEXISNEXIS (ed.), *Collection du C.E.I.P.I.*, 2010, 354.

Auteursrechtelijke overeenkomst

Ik/wij verlenen het wereldwijde auteursrecht voor de ingediende eindverhandeling:

Zakelijke rechten op IP

Richting: **master in de rechten-rechtsbedeling**

Jaar: **2016**

in alle mogelijke mediaformaten, - bestaande en in de toekomst te ontwikkelen - , aan de Universiteit Hasselt.

Niet tegenstaand deze toekenning van het auteursrecht aan de Universiteit Hasselt behoud ik als auteur het recht om de eindverhandeling, - in zijn geheel of gedeeltelijk -, vrij te reproduceren, (her)publiceren of distribueren zonder de toelating te moeten verkrijgen van de Universiteit Hasselt.

Ik bevestig dat de eindverhandeling mijn origineel werk is, en dat ik het recht heb om de rechten te verlenen die in deze overeenkomst worden beschreven. Ik verklaar tevens dat de eindverhandeling, naar mijn weten, het auteursrecht van anderen niet overtreedt.

Ik verklaar tevens dat ik voor het materiaal in de eindverhandeling dat beschermd wordt door het auteursrecht, de nodige toelatingen heb verkregen zodat ik deze ook aan de Universiteit Hasselt kan overdragen en dat dit duidelijk in de tekst en inhoud van de eindverhandeling werd genotificeerd.

Universiteit Hasselt zal mij als auteur(s) van de eindverhandeling identificeren en zal geen wijzigingen aanbrengen aan de eindverhandeling, uitgezonderd deze toegelaten door deze overeenkomst.

Voor akkoord,

Koonen, Hanna

Datum: **14/05/2016**